

Aan het werk?

Een oriëntatie in het werkveld van arbeidstoeleiding,
cluster 3 en cluster 4

Naam: Anne van den Elsen

Studentnummer: 2028542

Opleiding: HBO Master Sen WEC

Begeleider: Anouk Middelkoop – van Erp

Jaar: mei 2010

Inhoudsopgave

Pagina

Samenvatting	5
---------------------	---

Introductie	7
--------------------	---

Inleiding	8
------------------	---

Hoofdstuk 1: Waarom dit onderzoek?

1.1. Aanleiding van het onderzoek	11
1.2. De onderzoeksvraag/probleemstelling	12
1.3. Uitleg huidige en gewenste situatie	12
1.4. Doelstelling van het onderzoek	13
1.5. Samenvatting	13

Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing

2.1 Wat is ZML?	14
2.1.1. Uitstroomprofiel leerlingen ZML-onderwijs?	15
2.1.2 Wettelijk kader stage	15
2.1.3 Welke leerlijn is er voor de ZML-leerling op het gebied van werk?	16
2.2 Wat is stage?	17
2.2.1 Zicht op vaardigheden, nadruk op mogelijkheden?	18
2.3 Wat is er al ontwikkeld?	18
2.3.1 Recente ontwikkelingen	19
2.4 Samenvatting	20

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

3.1. Opbouw van het onderzoek	21
3.2. Onderzoeksvorm	21
3.3. Dataverzameling	23

3.4.	Validiteit en ethische overweging	23
3.5.	Betrokkenen	24
3.6.	Samenvatting	24

Hoofdstuk 4: Dataverzameling

4.1.	Samenvatting per afgenomen interview	25
4.2.	Data analyse	27
4.2.1	Hoe worden mogelijkheden van een leerling inzichtelijk gemaakt?	27
4.2.2	Werken jullie met leerlijnen die betrekking hebben op arbeidstoeleiding?	27
4.2.3	Welke middelen worden er gebruikt om leerlingen voor te bereiden op stage?	28
4.2.4	Hoe wordt het zelfbeeld van de leerling inzichtelijk gemaakt?	29
4.2.5	Overige onderwerpen	29
4.3	Samenvatting	30

Hoofdstuk 5: Conclusies

5.1	Conclusies theorie	31
5.2	Conclusies data-analyse	32
5.3	Conclusies theorie en resultaten data-analyse	34
5.4	Aanbevelingen	35
5.5	Samenvatting	35

Hoofdstuk 6: Evaluatie

6.1	Ervaringen m.b.t. het onderzoek	36
6.2	Betekenis van het onderzoek voor mij	37
6.3	Reflectie op mezelf en procesverloop	38
6.4	Hoe nu verder met de opbrengst?	38
6.5	Samenvatting	39

Nawoord	40
----------------	----

Literatuurlijst	41
------------------------	----

Bijlagen

Bijlage 1: wettelijk kader	43
Bijlage 2: leerlijn: werken	45
Bijlage 3: organogram school M.	51
Bijlage 4: stagebeleidsplan school M.	54
Bijlage 5: artikel zelfbeeld	75
Bijlage 6: interview 3, uitgewerkt	80
Bijlage 7: interview 3, met aangegeven topics	95
Bijlage 8: Leerlijn school H.	110

Samenvatting

‘Aan het werk?’ is de titel van het meesterstuk wat u voor zich heeft liggen. In dit praktijkonderzoek is onderzoek gedaan naar hoe leerlingen van het speciaal onderwijs voorbereid worden op stage. De onderzoeksvraag die centraal staat:

‘Hoe worden VSO leerlingen voorbereid op de individuele stage?
Een oriëntatie in het werkveld van arbeidstoeleiding, cluster 3 en cluster 4.’

Het doel van het onderzoek is om school M., een school voor zeer moeilijk lerenden kinderen, een aanbeveling te doen hoe zij leerlingen voor kunnen bereiden op uitstroom naar de arbeidsmarkt. In dit proces lopen leerkrachten tegen het probleem aan dat leerlingen onvoldoende inzicht hebben op wat de stage inhoud. Ook is er onvoldoende inzicht in wat leerlingen moeten doen op de stage.

In het literatuurgedeelte, hoofdstuk 2, is gekeken naar de uitstroomgegevens van school M. Hierin valt op dat leerlingen veelal uitstromen naar dagbesteding. Een enkeling stroomt uit naar betaalde arbeid via een Sociale Werkvoorziening. Voordat er een start gemaakt kan worden met de stage dienen leerlingen een beeld te hebben van eigen mogelijkheden. De school moet een beeld hebben van wat het uitstroomperspectief van de leerling zal zijn, om een juiste werkplek te kunnen realiseren voor de leerling.

Er wordt in dit hoofdstuk verder ingegaan op recente ontwikkelingen. De WEC-Raad (Wet op de Expertise Centra) wil alle informatie rondom arbeidstoeleiding in beeld brengen. Met de website LIESA (Landelijk Informatie En Steunpunt Arbeidstoeleiding) wil de WEC-Raad alle initiatieven op VSO scholen in beeld brengen. Al de informatie, kennis en kunde die daarop te vinden is, is verzameld in een handzame digitale databank. Een andere ontwikkeling is Zedemo (zes deelnemers mobiel, 2003). Het is een bedrijf wat zich bezighoudt met het ontwikkelen en maken van trainingsmiddelen op het gebied van vaardigheden die nodig zijn bij industrieel werk. Vanuit cluster 4 is: ‘Heft in eigen Handen’ ontworpen. De overstap voor leerlingen met een cluster 4 indicatie naar de arbeidsmarkt is groot. Het digitale instrument haalt de nog niet ontdekte ambities en competenties van jongeren naar boven.

In het praktijkonderzoek zijn drie scholen bezocht waar interviews afgenomen zijn. Het interview wat afgenomen is, is op alle drie de scholen, een open interview. Om op deze manier duidelijkheid te krijgen hoe respondenten en scholen denken over hoe je leerlingen voor kan bereiden op stage. De dataverzameling geeft weer hoe alle interviews zijn verwerkt. Verder geeft de onderzoeksvorm weer hoe er tot de keuze is gekomen van de drie scholen. Hierna volgen de resultaten van de analyse die voortkomen uit drie interviews. Per topic is te lezen hoe de respondenten hier antwoord op geven. Op alle drie de scholen staan basisvaardigheden hoog in het vaandel; op tijd komen, spullen bij je hebben, er verzorgd uitzien, een vorm van klantvriendelijkheid, collegialiteit en het vragen om hulp. Zij besteden alle drie op een andere verantwoorde manier aandacht aan het voorbereiden van leerlingen op een individuele stage.

Uit de gegevens die verzameld zijn, zijn hierna conclusies getrokken. Vanuit de theorie komt naar voren dat er op dit moment veel ontwikkelingen zijn op het gebied van arbeidstoeleiding op school M. De WEC-raad (Wet op de Expertise Centra) zorgt ervoor dat alle ontwikkelingen die er zijn op scholen onder worden gebracht op de digitale verzamelbank. Naar aanleiding van de afgenomen interviews valt op dat; de meeste ideeën en ontwerpen in het Voortgezet Speciaal Onderwijs nieuw zijn en dat scholen nieuwe aspecten blijven ontwerpen, omdat niemand voldoende op de hoogte is van de ideeën en ontwerpen van de ander. Verder komt naar voren dat leerlingen vaak niet voldoende zicht hebben op eigen kunnen. Vaak overschatten ze zichzelf, gerelateerd aan het beroep waar interesse ligt.

De methode PrOmotie heeft een portfolio ontwikkeld voor leerlingen in het Voortgezet Speciaal Onderwijs, waar leerlingen eigen leerdoelen opstellen. Om de leerdoelen te behalen moet de leerling bewijsstukken verzamelen waarin duidelijk wordt dat ze het leerdoel behaald hebben. Hierdoor krijgen leerlingen een duidelijker beeld van de eigen ontwikkelingen. De verwachting is dat het portfolio aangeschaft zal worden op school M. en dat er een groep leerlingen mee zal starten.

Door een goede uitwerking te hebben gemaakt van dit onderzoek, is het voor mij duidelijk hoe ik hier nu mee verder wil gaan in de dagelijkse praktijk: 'werken met een portfolio voor mijn leerlingen.'

Introductie

Kinderen van alle leeftijden zien dat andere om zich heen veranderen en groeien. Dit op allerlei gebieden die ze nodig hebben in onze maatschappij. Na vele jaren opgepast te hebben op kinderen in mijn omgeving zag ik dat ze hierbij hulp nodig hadden. Door deze hulp aan te bieden zag ik dat ze zich ontwikkelden, dit gaf me een goed gevoel. En ik was degene die er samen met hen voor had gezorgd dat zij een volgende stap zouden kunnen gaan nemen.

Tijdens mijn studie, onderwijsassistente werd ik me bewust van de doelgroep in het speciaal onderwijs. Na mijn opleiding op de PABO bleef ik geboeid door het speciaal onderwijs.

Nu, na 4 jaar werkzaam te zijn in het ZML-onderwijs (zeer moeilijk lerenden) op school M. te E. (verder te noemen school M.), kan ik zeggen dat ik mijn plekje heb gevonden. Het werken met de ZML-leerling is geweldig. Leerlingen zijn open en eerlijk, dit spreekt mij aan. Ook het enthousiasme wanneer ze weer een volgend stapje kunnen maken in de eigen ontwikkeling is motiverend. Naast het streven naar een pedagogische en didactische groei is er veel aandacht voor het welbevinden van de leerling.

Voor het ZML-onderwijs zijn nog niet heel veel methodes op de markt, waar men informatie kan vinden om optimaal (praktijk)les te geven. Leerkrachten zijn daarom op dit moment verplicht zelf creatief te zijn in wat ze aanbieden en op welke manier.

Inleiding

Ik ben tot dit onderzoek gekomen doordat er een vooruitgang geboekt moet gaan worden op het gebied; stage. Uit het inspectieonderzoek van 2009 van school M. kwam naar voren dat we hier nog stappen in moeten gaan maken. Verder kwam naar voren dat collega's hier heel graag mee aan de slag willen, maar niet goed weten hoe ze leerlingen hier voor kunnen motiveren. Dit komt vooral omdat men niet weet hoe en op wat voor manier. Het werken aan stage voorbereiding heeft een plek in het rooster. Leerlingen dienen in de klas voorbereidt te worden op stage. Wij leren leerlingen kijken naar zichzelf en leren ze (nieuwe) vaardigheden aan. Daar zijn op dit moment nog geen methodieken of vastgelegde strategieën voor op school M. Dit voelt niet goed. Ik heb het gevoel dat ik tekort kom op het gebied van kennis en de juiste manier van uitvoering. Ik wil weten hoe ik leerlingen op een juiste manier kan leren inzicht te krijgen in eigen handelen, en activiteiten aan te leren op een goede manier. Daarom ben ik, als leerkracht van een midden- eindgroep VSO een onderzoek gestart. Mijn huidige groep waar ik les aan geef is een groep van vijftien jongeren met een leeftijd tussen de 15 en 19 jaar. Het IQ van de leerling ligt tussen de 45 en 65.

Bij de uitvoering van dit praktijkonderzoek wil ik graag te weten komen wat er zoal op de markt is. Hoe bereiden andere scholen in het Voortgezet Speciaal Onderwijs leerlingen voor op individuele stage. Ik wil ook graag weten hoe stagebegeleiders, leerkrachten hiermee omgaan en hoe zij dit overbrengen op de leerling. Na dit praktijkonderzoek wil ik verder met, hoe ik leerlingen zo goed mogelijk voor kan bereiden op individuele stage.

Op dit moment wordt er door veel instanties onderzoek verricht naar hoe we leerlingen in het speciaal onderwijs op een juiste manier kunnen voorbereiden op stage. Het voorbereiden naar arbeid van leerlingen is een belangrijke opdracht van het speciaal onderwijs.

Een van de instanties die bezig is met onderzoek is het Landelijk Informatie En Steunpunt Arbeidstoeleiding (LIESA, 1998). Deze organisatie levert een bijdrage aan het goed voorbereiden van leerlingen in het speciaal onderwijs op arbeid. Ook wil LIESA voor schoolverlaters de overgang van onderwijs naar arbeid verbeteren. LIESA inventariseert en verspreidt aanwezige kennis en ervaringen en stimuleert de

uitwisseling van kennis en het uitzetten van beleid ten aanzien van arbeidsvoorbereiding en –toeleiding. LIESA is van en voor het speciaal onderwijs. Een andere manier waar vooral cluster 4 mee bezig is, is: Het 'Heft in eigen Handen' (26 februari 2010, http://www.lvc4.nl/read/heft_in_eigen_handen). We kunnen dit zien als een routeplanner die leerlingen leidt van 'waar ben ik' naar 'waar wil ik uitkomen'. Onderweg komt de leerling steeds meer te weten over zijn of haar kwaliteiten, wensen en mogelijkheden. De leerling komt er tevens achter wat die kwaliteiten waard zijn op de arbeidsmarkt, want deze zijn afgezet tegen de door het bedrijfsleven gewenste competenties. De krachtige combinatie van het online 'Heft in eigen Handen'-plein en de begeleiding door een coach ondersteunt de leerling zowel bij de verdere ontwikkeling van competenties als bij solliciteren en de verkenning van de arbeidsmarkt.

Door de uitvoering van mijn onderzoek hoop ik te bereiken dat ik een beeld krijg wat andere scholen gebruiken en wat bruikbaar zou kunnen zijn voor mijn groep. Ik wil mijn verkregen informatie in latere stadia omzetten naar een praktische vorm die geschikt is voor mijn leerlingen.

Leeswijzer

Hieronder de kernbegrippen gedefinieerd die verder in het onderzoek gebruikt zullen worden:

Arbeidstoeleider: Degene die op school verantwoordelijk is voor de gang van zaken rondom stages en de contacten legt en onderhoudt tussen organisaties en de school. De arbeidstoeleider zorgt ook voor de begeleiding van leerlingen, ouders en leerkrachten tijdens de stage.

Arbeidstoeleiding: De weg die afgelegd wordt op school, om hierna een weloverwogen stap naar arbeid te maken.

Arbeidsvoorbereiding: De manier waarop leerlingen worden voorbereid op een individuele stage.

CED: Centrum voor Educatieve Diensten. De CED-Groep helpt de onderwijspraktijk en richt zich op groei van professionals in het onderwijsveld, van werkvloer tot bestuur. Verder te noemen CED.

Cluster 3: Scholen voor kinderen met verstandelijke en/of lichamelijke beperkingen en langdurig zieke kinderen met een somatische aandoening.

Cluster 4: Scholen voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen, langdurig zieke kinderen met een psychiatrische aandoening en kinderen op scholen die verbonden zijn aan pedologische instituten

DAC: Dag Activiteiten Centrum voor volwassenen (verder te noemen dagbesteding). Bij deze instellingen krijgen volwassen gehandicapten een dagbesteding aangeboden. Activiteiten variëren in niveau van belevingsgericht tot productiegericht. In alle gevallen een zeer beschermde werkomgeving.

Jobcoach: Een begeleider van een leerling die stage loopt, vanuit het UWV of DAC. Deze begeleidt de leerling praktisch op de werkvloer van het DAC, WSW of vrije bedrijf.

MEE: Vereniging voor ondersteuning bij het leven met een beperking. MEE is een landelijke vereniging waar mensen terecht kunnen met vragen om advies en ondersteuning. MEE helpt iedereen, jong en oud, met een beperking ten gevolge van een; verstandelijke, lichamelijke en/of zintuiglijke handicap, niet aangeboren hersenletsel, chronische ziekte en stoornis in het autistisch spectrum.

Stage: Alle leeractiviteiten die leerlingen binnen of buiten het groepsrooster aangeboden krijgen en waarbij het leerproces wordt begeleid door een stagebegeleider van de stagegever in combinatie met de arbeidstoeleider en leerkrachten van de school.

Stagebegeleider: Degene die de leerling begeleidt op de werk(stage)plek. Werknemer van het bedrijf/ de instelling waar de leerling stage loopt.

Stagegever: Bedrijf of instelling waar de leerling stage loopt.

SW: Instellingen volgens de Wet Sociale Werkvoorziening. Aan werknemers binnen de SW worden meer eisen gesteld dan cliënten van een dagcentrum. Ook de SW is een beschermde werkomgeving. In het onderzoek zal SW gebruikt worden.

UWV: Uitvoerder Werknemers Verzekering. UWV begeleidt haar klanten intensief bij het vinden van werk, samen met partijen als gemeenten en scholen. Tevens bieden zij Wajonggerechtigden stageplaatsen aan binnen de regiokantoren van UWV.

Vrije bedrijf: Minder beschermde werkomgeving gericht op (commerciële) dienstverlening en/ of productie.

Wajong: Wet arbeidsongeschiktheid jong gehandicapten.

Hoofdstuk 1: Waarom dit onderzoek?

'Juf, waarom moet ik eerst stage lopen, ik kan al werken!'

Citaat van leerling uit VSO4B

In dit hoofdstuk kunt u lezen wat de centrale vraag is van dit onderzoek. Verder is te lezen wat de gewenste situatie zou zijn.

1.1. Aanleiding van het onderzoek

Ik heb dit schooljaar 2009-2010, voor het eerst een VSO ZML-groep. In deze groep zijn de leerlingen in de leeftijd van 15 tot 19 jaar oud.

Bijna al mijn leerlingen gaan op het einde van het schooljaar stage lopen. Dit kan intern zijn maar bij de meeste zal er een start gemaakt moeten gaan worden met een externe stage. Dit betekent dat er een stageplaats gezocht zal moeten worden die past bij de interesses en mogelijkheden van de leerling. Er is voor iedere leerling een passende plek te vinden.

Ik ben van mening dat het essentieel is om leerlingen inzicht te geven in wat stage nu eigenlijk betekend en wat er van ze verwacht wordt. Leerlingen dienen inzicht te krijgen in eigen mogelijkheden. Omdat er op dit moment niet voldoende inzicht is hoe de leerkracht, leerlingen kan voorbereiden op een stage wordt hier nu minimaal iets aan gedaan. Hierdoor is het voor de leerling ook niet duidelijk en onoverzichtelijk. Nu wordt er door de leerkracht gekeken of een leerling aan stage toe is. De leerling zelf heeft hier geen, tot minimale inbreng in. Verder heeft een leerling minimaal zicht op wat er van hem verwacht wordt en wat eventuele leerpunten zijn voor de leerling.

Ook ik loop tegen deze problemen aan. Daarom besloot ik na overleg met de stagecoördinator van school M. op zoek te gaan naar hoe andere scholen leerlingen voorbereiden op stage.

1.2 De onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag voor mijn onderzoek luidt:

Hoe worden VSO leerlingen voorbereid op de individuele stage?
Een oriëntatie in het werkveld van arbeidstoeleiding, cluster 3 en cluster 4.

1.3 Uitleg huidige en gewenste situatie

In hoofdstuk 1.1. is de huidige situatie beschreven. Hieronder staat een korte samenvatting van de huidige situatie beschreven:

Op dit moment wordt er door leerkrachten, ondanks de aanwezige interesse, minimaal les gegeven om ervoor te zorgen dat leerlingen goed voorbereid op stage gaan. Daarnaast wordt er nog niet voldoende aangesloten bij de leerlijnen zoals deze opgesteld staan. Dit is te lezen in het inspectieverslag van 2009. Dit verslag is te lezen en in te zien op school M. Daarom wil ik me tijdens dit onderzoek niet alleen richten op het sociale gebied, maar daarnaast ook op het didactisch gebied.

De gewenste situatie is als volgt:

Op dit moment hebben mijn leerlingen onvoldoende inzicht op wat stage inhoud. Ook hebben ze onvoldoende inzicht in wat ze moeten doen op stage en waar ze dan misschien goed in zijn of juist iets minder goed. Ik ben op dit moment actief bezig met het verkrijgen van inzicht in het eigen kunnen van de leerlingen. Dit door middel van sociale vaardigheden, werkbladen van 'Handleiding voor jezelf' (een praktische methode voor psycho-educatie aan kinderen en jongeren met o.a. autisme spectrumstoornis, 2004, Manders. R & Schrurs. J.).

De gewenste situatie is dat school M. weet wat er op de markt is en dit in een later stadium om kan zetten naar de eigen school. Gewenst is dat leerlingen hierdoor een beter inzicht krijgen in eigen mogelijkheden. Ik heb kennis genomen van diverse manieren op verschillende scholen over hoe je leerlingen kunt voorbereiden op stage.

1.4 Doelstelling van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is, naast te bekijken wat er al bestaat op het gebied van voorbereiden van leerlingen voor stage (arbeidstoeleiding);

- wat is er geschikt voor school M, dit naar aanleiding van de verzamelde theorie en/of voorbeelden.

Verder is een gewenste situatie dat leerlingen beter inzicht krijgen in eigen kunnen.

1.5 Samenvatting

In dit hoofdstuk is te lezen wat de huidige situatie is van school M. Naar voren komt dat er al veel gedaan wordt, maar nog niet voldoende volgens de inspectie. De gewenste situatie wordt weergegeven en de doelstelling van het onderzoek wordt toegelicht. De onderzoeksvraag die centraal staat in dit praktijkonderzoek is in dit hoofdstuk te lezen.

‘De meeste ideeën over onderwijs zijn niet nieuw, maar niet iedereen kent de oude ideeën.’

Euclides, Grieks wiskundige en filosoof (430 v. C. -360 v.C.)

Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing

In dit hoofdstuk is te lezen wat de definitie van stage is. Verder is te lezen wat het uitstroompercentage is van school M. en wat recente ontwikkelingen op het gebied van stage zijn. Wat doen andere scholen en hoe geven zij hier vorm aan? Met de verkregen informatie is in hoofdstuk 4 te lezen wat zij exact doen.

2.1. Wat is ZML?

School M. is een school voor zeer moeilijk lerenden. Dit zijn leerlingen met een duidelijke ontwikkelingsachterstand en een zodanige onderwijsbeperking en leerbelemmering dat zij zijn aangewezen op deze vorm van speciaal onderwijs. Behalve deze duidelijke ontwikkelingsachterstand ($IQ < 60$) kan er ook sprake zijn van aanvullende problematiek waaronder sociaal-emotionele problematiek, concentratieproblemen, gedragsproblemen en problemen rondom kwetsbaarheid en afhankelijkheid. De IQ-grens kan dan boven de 60 liggen, maar in principe niet hoger dan 70.

Leerlingen die een autisme spectrum stoornis (ASS) hebben en voldoen aan bovenstaande criteria zijn ook aangewezen op onze school. De school heeft ook een verbrede toelating voor de doelgroep MG-ZMLK. Dat wil zeggen dat ook kinderen met een ernstige verstandelijke beperking ($IQ < 35$) kunnen worden toegelaten. Een kind moet aan de volgende 'voorwaarden' voldoen, om een ZML-indicatie te krijgen (landelijke vereniging cluster 3, 2009):

HOOFDCRITERIUM	ER IS SPRAKE VAN
Stoornis	IQ lager dan 70
Onderwijsbeperking	IQ lager dan 54 óf bij IQ tussen de 55-70: zeer geringe sociale redzaamheid en zeer geringe vorderingen.
Ontoereikende zorgstructuur	IQ lager dan 54 óf bij IQ tussen de 55-70: onvoldoende effect van de zorg.

2.1.1. Uitstroomprofiel leerlingen school M.

Leerlingen vinden na de school M. hun vervolgactiviteiten binnen een DAC, een SW of het vrije bedrijf. Zowel SW als DAC zijn beschermde werkplekken, waar de werknemer kan rekenen op begeleiding. De begeleiding binnen de SW is echter minder, en werkdruk en productie-eisen die gesteld worden, zijn hoger. Ook zijn er leerlingen die een plaats krijgen binnen de vrije sector. In dit laatste geval kan er begeleiding vanuit Uitvoerder Werknemers Verzekering (verder te noemen UWV) komen in de vorm van een jobcoach.

De arbeidstoeleider van school M. heeft gegevens verzameld van waar leerlingen gaan werken wanneer zij de school verlaten. Hieronder zijn de gegevens vanaf 2005 tot het heden weergegeven.

Uitstroomgegevens	2005	2006	2007	2008	2009
Betaalde arbeid	0	0	0	0	0
Betaalde arbeid via SW	3	3	2	5	1
Dagbesteding	4	7	6	9	10
Thuis	0	0	0	0	0
Vervolgopleiding	1				
Vervolgopleiding gewenst		1			

Zoals te zien in het overzicht is de uitstroom van leerlingen naar dagbesteding in vijf jaar gestegen. De uitstroom naar betaalde arbeid via SW is pas het laatste jaar afgenomen.

2.1.2. Wettelijk kader stage

Bij het organiseren van de stage dient men rekening te houden met wettelijke bepalingen. Onderstaand stuk is een gedeelte uit de wettekst met betrekking tot de stages en het inrichten daarvan uit het onderwijskundig besluit WEC. Het overige gedeelte van de tekst is te lezen in bijlage 1.

Titel III. Stage

Artikel 6. Stage in het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs

1. Voor leerlingen die voortgezet speciaal onderwijs ontvangen, kan het onderwijs een stage omvatten die wordt doorlopen op een of meer stageplaatsen, ter beschikking gesteld door een of meer stagegevers.
2. Voor leerlingen die speciaal onderwijs ontvangen kan het onderwijs de in het eerste lid bedoelde stage omvatten indien dit in het belang van de leerlingen is en deze de leeftijd hebben bereikt waarop zij stage mogen lopen.

Artikel 7. Stageplan

Indien het onderwijs een stage omvat, worden het doel, de inhoud, de omvang, de opbouw en de organisatie van de stage beschreven in een stageplan.

2.1.3. Welke leerlijn is er voor de ZML-leerling op het gebied van werk?

Op school M. werken we met de leerlijnen zoals opgesteld door het Centrum Educatieve Diensten (verder te noemen: CED). In bijlage 2 staat deze uitvoeriger beschreven. Hieronder is te zien welk kerndoel gebruikt wordt binnen de leerlijn werken tijdens dit onderzoek.

In deze leerlijn wordt onder 'werken' verstaan het werken in een dagverblijf, een sociale werkplaats of in het vrije bedrijf.

Kerndoel 1: De leerlingen leren zich oriënteren op en leren beslissingen nemen over hun perspectief op arbeid.

- Mogelijkheden voor toekomstig werk
- Beeld van eigen mogelijkheden

2.2 Wat is stage?

Leerlingen vinden na school M. hun vervolgactiviteiten binnen een DAC, een SW, of het vrije bedrijf. School M. heeft contacten met vele instellingen, bedrijven en stichtingen die vervolgactiviteiten aanbieden in de wijde regio rond E. Dit moet ook wel omdat ouders voor hun kind een keuze moeten maken voor een dagcentrum in de buurt, vanwege de bekostiging van het vervoer.

Stage is een manier voor de leerling om een deel van zijn leerproces mee te maken binnen de context van een werkomgeving. (stagebeleidsplan maart 2010, school M.)

De stages bieden leerlingen bij uitstek de kans om te werken aan leerdoelen binnen een rijke context. Voor veel ZML leerlingen is het moeilijk om geleerde vaardigheden in een andere context dan de veilige omgeving van het klaslokaal toe te passen. Zij kunnen hier juist binnen de stage aan werken. Door van de leerling, die op stage gaat te bepalen waar hij of zij zich bevindt op de leerlijn, kan er gericht gewerkt worden aan het volgende stapje voor deze leerling. Leerdoelen, bijvoorbeeld voor sociaal gedrag, werkhouding of mondelinge taal kunnen tijdens het afstemmingsoverleg worden besproken. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de leerdoelen die omschreven staan in het groepsplan van de groep waarin de leerling zit.

Een gedeelte van de leerroute voor deze leerlingen kan plaatsvinden binnen of buiten de school, namelijk tijdens de stage. In bijlage 3 is het organogram te zien, wanneer leerlingen van school M. stage gaan lopen. Duidelijk wordt dan ook op welke leeftijd leerlingen met hun stage beginnen. Wanneer leerlingen 15 jaar zijn komen ze in aanmerking voor een interne stage of een groepsstage. In bijlage 4 is het stagebeleidsplan 2010 van school M. bijgevoegd. Hierin is duidelijk te lezen welk traject wordt doorlopen om de leerling en ouders voor te bereiden op een externe stage.

Leerlingen die binnen hun stage gericht werken aan doelen uit de leerlijnen zijn in de gelegenheid het geleerde in verschillende situaties toe te passen (transfer van leren). Dat is een punt waar ZML leerlingen vaak moeite mee hebben.

Om ervoor te zorgen dat gericht gewerkt wordt aan de doelen uit de leerlijnen wordt per leerling van tevoren bepaald aan welke doelen hij of zij gaat werken tijdens de stage. Stagegever en stagebegeleider zijn op de hoogte van deze doelen en spreken

dezelfde taal als de groepsleiding en de arbeidstoeleider. De doelen waar een leerling aan werkt zijn afkomstig uit het groepsplan van zijn groep of handelingsplan van de leerling. Doelen zijn afkomstig uit de leerlijnen: sociale competentie, leren leren, wonen, werken & vrije tijd.

2.2.1. Zicht op vaardigheden, nadruk op mogelijkheden?

Voor iedere leerling is het zelfbeeld zeer van belang onder andere voor het zelfvertrouwen. Leerlingen in het speciaal onderwijs hebben vaak niet voldoende zicht op eigen kunnen. Het zelfbeeld wat leerlingen van zichzelf hebben klopt vaak niet. Ze overschatten zichzelf of juist niet.

Zelfbeeld verwijst naar het gevoel dat een individu heeft van zijn of haar eigen waardigheid en competentie (Cole, et al. 2001; Schaffer, 1996).

Voordat een leerling op stage gaat, dient men ervoor te zorgen dat het zelfbeeld van de leerling voor een groot gedeelte overeenkomt met het kunnen van de leerling. Leerlingen moeten zicht hebben en houden op eigen mogelijkheden. Zie verder bijlage 5.

2.3 Wat is er al ontwikkeld?

De Vereniging Wet op de Expertise Centra (verder te noemen, WEC-Raad) behartigt de belangen van het speciaal onderwijs. Hieronder vallen de scholen, instellingen, de Regionale Expertise Centra (verder te noemen REC) en alles wat daarmee verband houdt. Het speciaal onderwijs is verdeeld in vier clusters met elk een eigen vereniging. De WEC-Raad is het aanspreekpunt voor zaken die clusteroverstijgend zijn en die te maken hebben met onderwijsinhoudelijke en organisatorische zaken met betrekking tot de uitvoering van de WEC-raad, de regionale expertisevorming en de uitvoering van de leerling-gebonden financiering (LGF ofwel de “rugzak”).

Sinds januari 2005 vormen de verenigingen voor scholen voor zeer moeilijk lerende kinderen, scholen voor lichamelijk, verstandelijk- en meervoudig gehandicapte kinderen en langdurig zieke kinderen, scholen voor leerlingen met epilepsie en de Regionale Expertise Centra cluster 3 (REC's cluster 3) samen de Landelijke Vereniging Cluster 3 (verder te noemen LVC3) Zij zijn bezig met verschillende aspecten op het gebied van het Voortgezet Speciaal Onderwijs (verder te noemen

VSO) Het gaat dan voornamelijk over het gebied arbeidstoeleiding. Zij hebben hiervoor een taakgroep opgezet: VSO/Arbeidstoeleiding.

(<http://www.lvc3.nl/page.php?id=133>)

2.3.1 Recente Ontwikkelingen

Daarnaast heeft de WEC-raad een website ontwikkeld: LIESA (Landelijk Informatie En Steunpunt Arbeidstoeleiding, 1998, <http://www.liesa.nl/>) De WEC-Raad wil alle informatie rondom arbeidstoeleiding in beeld brengen. Met deze website (en bijbehorend activiteiten aanbod) wil de WEC-Raad alle initiatieven op VSO scholen in beeld gaan brengen, een aantal goede voorbeelden laten zien, praktijkverhalen verzamelen en kennis en kunde verzamelen in een handzame databank. Daarnaast zal LIESA (Landelijk Informatie En Steunpunt Arbeidstoeleiding, 1998) het communicatiemiddel rondom arbeidstoeleiding worden vanuit de WEC-Raad naar de scholen en vanuit het veld naar de WEC-Raad.

Een andere ontwikkeling is Zedemo (zes deelnemers mobiel, 2003). Het is een bedrijf dat zich bezighoudt met het ontwikkelen en maken van trainingsmiddelen op het gebied van vaardigheden die nodig zijn bij industrieel werk. Dit is een methode die ingezet kan worden bij de voorbereiding op arbeid. ZML en praktijkscholen hebben de taak om leerlingen voor te bereiden op de toekomst na school (wonen - werken - vrijetijdsbesteding). Algemene doelstelling is:

Leerlingen kunnen zich, binnen de gebieden van motorische/hand vaardigheden en arbeidsmatige vaardigheden op eigen niveau ontwikkelen door het werken met Zedemo. Onderstaande leerdoelen komen in de kisten aan bod. Motorische vaardigheden gericht op arbeidssituaties. Enkele voorbeelden zijn: reiken, grijpen, plaatsen / verplaatsen, loslaten, montage. (26 februari 2010, <http://zedemo.homestead.com/>). Vanuit cluster 4 is: 'Heft in eigen Handen' ontworpen. De overstap voor leerlingen met een cluster 4 indicatie naar de arbeidsmarkt is groot. 'Heft in eigen Handen' (26 februari 2010, http://www.lvc4.nl/read/heft_in_eigen_handen) is ontwikkeld gedurende een project dat heeft plaatsgevonden van 1 april 2005 tot 1 januari 2008. Het instrument is ontwikkeld om arbeidstoeleiding op scholen voor Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) en Praktijkonderwijs (PO) te structureren. Het digitale instrument haalt de nog niet ontdekte ambities en competenties van jongeren naar boven. In een virtuele

omgeving kunnen leerlingen drie aspecten verkennen: Wat wil ik? Wie ben ik? Wat kan ik?

2.4 Samenvatting

Voordat er een start gemaakt kan worden met stage dienen leerlingen een beeld te hebben van eigen mogelijkheden, deze moeten haalbaar zijn voor de leerling. De school moet een beeld hebben van wat het uitstroomperspectief van de leerling zal zijn, om dit op een juiste plek te kunnen realiseren. Verder dient de school op de hoogte te zijn van ontwikkelingen op de markt op het gebied van stage.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe tot de opbouw van het onderzoek is gekomen. Verder is te lezen waarom er een keuze is gemaakt voor bepaalde onderwerpen om het onderzoek valide te maken. Als laatste staat beschreven wie er allemaal zijn betrokken bij het opzetten van dit onderzoek.

3.1. Opbouw van het onderzoek

Dit onderzoek bestaat eerst uit een theoretisch deel (hst.2), waarbij er een verdieping heeft plaats gevonden in de ZML-leerling, de leerlijnen voor de ZML-leerling op het gebied van werk, stage voorbereiding en sociale competentie van leerlingen en ontwikkelingen in Nederland. De vraag die tijdens dit onderzoek centraal stond is:

Hoe worden VSO leerlingen voorbereid op de individuele stage?
Een oriëntatie in het werkveld van arbeidstoeleiding, cluster 3 en cluster 4.

De volgende stap die genomen werd is dat er een keuze heeft plaats gevonden voor het afnemen van de interviews. Er is gekozen om op drie verschillende scholen een interview af te nemen.

Er is bewust de keuze gemaakt om op een school met cluster 3 leerlingen (ZMLK), cluster 4 leerlingen (ZMOK) en een school met beide cluster leerlingen (ZMLK en ZMOK) te bezoeken. Om er op deze manier voor te zorgen dat beide clusters onder de loep werden genomen, ieder met een eigen visie en manier van werken met leerlingen en het voorbereiden van leerlingen op stage.

Na het afnemen van de interviews, zullen deze allen uitgewerkt worden. Hierdoor ontstaat er een beeld hoe zij leerlingen voorbereiden op stage. Vanuit deze positie zal er gekeken gaan worden of er een manier van werken bij zit die in een later stadium toe te passen is binnen één groep van de organisatie school M.

3.2. Onderzoeksvorm

Het onderzoek wat voor u ligt is een kwalitatief onderzoek. Hiermee wordt bedoeld: hoe worden VSO leerlingen voorbereid op individuele stage? In het kort wil dat zeggen dat de data die zullen verschijnen beschreven zijn in de vorm van teksten.

De gegevens die naar voren komen zullen geanalyseerd worden op categorie. Dit betekent dat in de verkregen ruwe data gekeken zal gaan worden naar overeenkomsten. Deze zullen gelabeld worden per topic.

De keuze voor school D. is gekomen doordat deze school in de omgeving ligt van de eigen woonomgeving. Verder is er een goed contact tussen school M en school D. Dit betreft op dit moment vooral de directieleden en intern begeleiders. Als werknemer is het prettig om meer te weten over hoe zij leerlingen voorbereiden op stage. De respondent waar het interview wordt afgenomen is erg betrokken bij het voorbereiden van leerlingen op stage. De respondent is een leerkracht van een VSO-groep, in deze groep gaan leerlingen op stage. De tweede school, school H. (ZMOK onderwijs), ligt dicht in de eigen woonomgeving. Door artikelen te lezen op het internet over: 'Het heft in eigen Handen' (26 februari 2010, http://www.lvc4.nl/read/heft_in_eigen_handen), wekte dit nieuwsgierigheid op. Door contact te zoeken met een docente van Fontys OSO (zij is ook werkzaam op school H), werd duidelijk wie er benaderd moest worden om in contact te komen met de juiste persoon van de desbetreffende school. De respondent die op deze school geïnterviewd is, is één van de stagecoördinatoren van deze school.

De derde school die bij het onderzoek betrokken is, is school P. De interne begeleider van school M. heeft enige tijd geleden een gesprek gehad op deze school. Zij vertelde dat daar een mooi systeem in werking was waarmee ze leerlingen voorbereiden op stage. De respondent op school P., is coördinator van de VSO afdeling daar.

Het interview op alle drie de scholen, is een open interview. De keuze voor een open interview is om op deze manier duidelijkheid te krijgen hoe bepaalde personen en scholen denken over hoe je leerlingen voor kan bereiden op stage. De vraag die centraal stond tijdens alle interviews was: 'Hoe bereiden jullie leerlingen voor op stage?' Tijdens het voorbereiden was het lastig om maar tot het opstellen van één vraag te komen. Door verschillende keren vragen te hebben opgesteld en deze te hebben voorgelegd aan mijn begeleider is er gekomen tot de te lezen vraag. Tijdens de interviews dienden een viertal topics aan de orde te komen. Hieronder staan de topics beschreven in de vorm van de vraag die ook tijdens interview is gesteld.

Hoe worden mogelijkheden van een leerling inzichtelijk gemaakt?

Hiermee wordt bedoeld op; of er specifieke manieren zijn om dit in kaart te brengen. Hebben zij hier hulp bij van buitenaf of niet.

Werken jullie met leerlijnen die betrekking hebben op arbeidstoeleiding?

Werkt de desbetreffende school met een leerlijn op het gebied van de voorbereiding naar stage.

Welke middelen worden er gebruikt om leerlingen voor te bereiden op stage?

Hiermee wordt bedoeld op materialen, interne stages, groepsstage, personeel en methodes.

Hoe wordt het zelfbeeld van de leerling inzichtelijk gemaakt?

Bovengenoemd topic dient naar voren te komen, zodat er gekeken kan gaan worden of leerlingen in het speciaal onderwijs voldoende zicht hebben op het eigen zelfbeeld en of dit een reëel beeld is.

3.3. Dataverzameling

Aan de hand van de afgenomen interviews wordt de data verzameld. De interviews zijn afgenomen en opgenomen met het gebruik van een voice-recorder. Wanneer de interviews uitgewerkt worden, zal de opname van elk interview zorgen voor een correcte verslaglegging. Hierna worden samenvattingen gemaakt van de ruwe data. Deze zullen daarna ondergebracht worden onder de vier topics. Analyse per topic zal ervoor zorgen dat de ruwe data specifiek worden uitgewerkt. Alle interviews zullen in het geheel uitgeschreven worden. Één van de interviews is te lezen in bijlage 6. Voor het beluisteren van alle afgenomen interviews verwijs ik naar de bijgevoegde cd-rom. Hierop staan ruwe auditieve data. Per topic is in het interview een kleuranalyse aangebracht. Hierna is alles wat verteld is over een topic ondergebracht in één document. Dit is van één interview te lezen in bijlage 7.

3.4 Validiteit en ethische overweging

Dit onderzoek; Hoe worden VSO leerlingen voorbereid op de individuele stage? is verricht door een leerkracht, werkzaam in het speciaal onderwijs op school M. (school voor zeer moeilijk lerende leerlingen). Tijdens het afnemen van alle drie de interviews zal er gezorgd worden voor wederzijds vertrouwen en echtheid. De geïnterviewde en de interviewer dienen er beide voor te zorgen dat er zorgvuldig met elkaars informatie wordt om gegaan. Alle interviews zullen worden opgenomen, met

het gebruik van een voice recorder. Alvorens het interview te starten, werd mondeling toestemming gevraagd voor de opname van het interview.

3.5 Betrokkenen

De volgende personen zijn betrokken bij het afnemen van interviews: leerkracht VSO (school D.), Stagecoördinator (school H.) en als laatste VSO coördinator (school P.). Directeur van school M. en afdelingsleider VSO van school M. zijn betrokken bij het bespreken van voortgang en resultaten. De arbeidstoeleider van school M. heeft ervoor gezorgd dat ik in het bezit ben gekomen van de uitstroom gegevens van leerlingen van het VSO van school M. Er is mailcontact geweest met een leerkracht van Fontys OSO, om bij de juiste persoon te komen om het interview af te nemen op school H.

Verder is mijn onderzoeksbegeleidster van Fontys OSO zeer betrokken geweest bij het geven van een kritische beoordeling van het onderzoeksproces. Ook medestudenten (B. Eggels en N. Jans) zijn betrokken bij het geven van een kritische beoordeling van het onderzoeksproces en de gesprekken die tussendoor gevoerd werden over het onderzoek. Op school M. is tevens medestudent leerkracht VSO1A (I. Merxc), betrokken. Zij heeft een bijdrage geleverd door het uitwisselen van ideeën over het onderzoek en het voeren van gesprekken en het geven van een kritische beoordeling. Als laatste hebben collega's van ZML-school M. een bijdrage geleverd door het uitwisselen van gedachten en ideeën rondom stage voorbereiding.

3.6 Samenvatting

In dit hoofdstuk is te lezen hoe het onderzoek tot stand is gekomen. Door te verantwoorden waarom er gekozen is voor deze manier van werken wordt dit onderzoek valide. De afgenomen interviews staan centraal in dit onderzoek. De data analyse die hieruit voort komt is te lezen in hoofdstuk 4.

Hoofdstuk 4: Resultaten van data-analyse

In dit hoofdstuk is de ruwe data te lezen, een beknopte samenvatting van ieder afgenomen interview. Hierna volgen de resultaten van de analyse die voortkomen uit drie interviews, die afgenomen zijn. Per topic is te lezen hoe de respondenten hier antwoord op geven. De vier topics, in vragende vorm, die aan bod komen zijn:

Hoe worden mogelijkheden van een leerling inzichtelijk gemaakt?
Werken jullie met leerlijnen die betrekking hebben op arbeidstoeleiding?
Welke middelen worden er gebruikt om leerlingen voor te bereiden op stage?
Hoe wordt het zelfbeeld <i>van de leerling inzichtelijk gemaakt?</i>

Als laatste een paragraaf met overige onderwerpen die naar voren komen in de afgenomen interviews.

4.1 Samenvatting per afgenomen interview

Van de afgenomen interviews is hier, per interview, een korte samenvatting te lezen. A is de persoon die het interview heeft afgenomen, R staat voor de respondent.

Interview A – R1

Als eerste vertelt A. waar haar onderzoek over gaat en vanuit welke opleiding ze deze aan het uitvoeren is. R1 vertelt over het traject wat zij op school hebben uitgezet voor leerlingen. In het kort vertelt ze welk soort leerling er bij hen op school zit. Vanuit dat vertrekpunt vertelt ze over hoe zij leerlingen voorbereiden op een stage. Dit kan een interne stage, groepsstage maar ook een externe stage zijn. Ze werken met het zelf ontworpen programma: 'Heft in eigen handen'. Dit digitale programma wordt voor iedere leerling ingezet. Op deze school werken ze veel samen met MEE (Vereniging voor ondersteuning bij leven met een beperking) en het UWV (Uitvoerder Werknemers Verzekering). Samen hebben zij een netwerk arbeidsintegratie opgezet. Met hen wordt er voor iedere leerling een uitstroomplan opgezet.

Interview A – R2

R2 schetst direct een beeld van haar eigen doelgroep. Hierna geeft ze aan dat er veelal direct met praktijk ervaringen wordt gestart in haar groep. Bijna al haar leerlingen zijn 'stukgelopen op het leren van papier', dit wil niet zeggen dat ze hier niet meer aan werkt. Wanneer leerlingen bij haar in de groep zitten worden ze volgens een traject voorbereid op stage. Er wordt op twee middagen met een andere VSO groep gewerkt in werkgroepen, zij voeren praktische vaardigheden uit. Dit in de vorm van dienstverlening (huishoudelijke taken), tuinwerk en industrieel werk (productie, klussen binnen de school). Op de overige twee dagen wordt er in de werkgroep creatief gewerkt. Zij haalt haar informatie vooral van een site van internet, 'leslink'. Ze haalt hier informatie vandaan die toepasbaar is in haar groep en nodig is voor praktijk werk. Wanneer een leerling bepaalde competenties eigen heeft gemaakt en de leeftijd van externe stage heeft bereikt, wordt er gezocht naar een passende stage. Leerlingen krijgen een eigen stagemap waarin ze zelf eigen ontwikkelingen kunnen beschrijven. De map is van de leerling waar de stageplaats, de leerkracht en de leerling zelf een werkdocument en leerdocument van maken.

Interview A – R3

Hier krijg ik eerst een korte voorgeschiedenis van de school en hoe deze werkt met de leerlingen. Zij bieden leerlingen zoveel mogelijk aan in een relatief korte periode. Leerlingen nemen eerst kennis met een oefenstage. Er wordt dan een uur aandacht besteed aan algemene basis en praktische vaardigheden. Ook wordt er gewerkt in de tuin en worden er arbeidsmatige vaardigheden aangeboden. Iedere leerling heeft een eigen portfolio waarin wordt bijgehouden welke competenties en vaardigheden een leerling behaald en eigen heeft gemaakt. Er wordt gewerkt vanuit de methode PrOmotie, hier is ook het portfolio een onderdeel van. Alle schoolse vaardigheden komen bij deze methode aan bod. Naast het werken met oefenstage, interne stage is er een goed samenwerkingsverband met Sterk In Werk (SIW). Wanneer leerlingen de school verlaten blijft er vaak een medewerker van SIW in contact met de leerling, ouders en de stageplaats.

4.2 Data analyse

Hieronder is te lezen wat respondenten in het interview naar voren lieten komen. Per topic is een korte samenvatting te lezen. Voor de uitgewerkte, totale interviews wordt verwezen naar de bijlage, hier is één interview te vinden, de overige zijn bijgevoegd op cd-rom.

4.2.1 Hoe worden mogelijkheden van een leerling inzichtelijk gemaakt?

Op de school van R1 vindt er een gesprek plaats met verschillende disciplines, waarin de leerling wordt besproken. Hierin worden mogelijkheden besproken van de leerling. Vanuit deze gesprekken wordt er een trajectplan opgezet voor de leerling. De leerling zelf is niet bij het gesprek aanwezig. Wel wordt het digitale portfolio van de leerling gebruikt bij het gesprek, hierin heeft de leerling zelf aangegeven wat mogelijkheden zijn. Ook is te zien wat wel en niet lukt, dus wat is haalbaar en waar ligt de interesse van de leerling. R2 vertelt dat er vooral gekeken wordt naar de praktijk van de leerling. Wat laat de leerling zien tijdens de verschillende praktische vaardigheden die aangeboden worden. Leerlingen worden zich bewust gemaakt van de eigen mogelijkheden, door er over te praten en door de toegewezen verantwoordelijkheden. Door de werkgroepen en de interne stage krijgen de leerlingen en de begeleiders een goed beeld over de mogelijkheden van de leerling. Op de school van R3 worden de mogelijkheden van een leerling in kaart gebracht door het portfolio van de leerling. Verder is er een samenwerkingsverband met Sterk in Werk, zij maken verslagen, lijsten en trainen leerlingen in. Zij geven een beschrijving over wat wel en minder goed gaat op een stage. Omdat leerlingen een kort verblijf hebben op de school, dient er in een zeer korte periode gekeken te worden naar de mogelijkheden van de leerling op het gebied van stage.

<i>R1: 'De match tussen van wat de jongere kan en wat je voor een stage nodig hebt, is heel belangrijk!'</i>

4.2.2 Werken jullie met leerlijnen die betrekking hebben op arbeidstoeleiding?

Op school D. en school P. wordt gewerkt met zelfontwikkelde of aangepaste leerlijnen. R1 vertelt dat zij zelf een leerlijn hebben ontwikkeld voor arbeidstoeleiding.

Deze is bijgevoegd in bijlage 8. Hierin is te lezen dat zij voor elke leerroute een aparte leerlijn hebben ontwikkeld per schooljaar. R3 vertelt dat zij voor elke VSO groep een doelgroepenboek hebben geschreven. Het is een methode die in de groep gebruikt dient te worden. R2 vertelt dat zij van mening is dat er geen leerlijn is die voldoende aansluit op de doelgroep. Er is heel veel, maar niet iets wat hiervoor bruikbaar is. De mening die zij geeft is dat wanneer je een methode gaat volgen, je een heleboel aanreikt waar ze in de praktijk niets aan hebben.

Op alle drie de scholen wordt uitgegaan van de praktijk. Leerlingen moeten weten hoe de praktijk eruit ziet, dit wordt via verschillende aspecten getraind en geoefend.

R2: <i>‘Een bestaande leerlijn? Er is gewoon niets fatsoenlijks’</i>
--

4.2.3 Welke middelen worden er gebruikt om leerlingen voor te bereiden op stage?

R1 vertelt dat zij werken met het eigen ontworpen: ‘Heft in eigen Handen’. Dit is een digitaal programma waar leerlingen leren over wie ze zijn, wat ze willen en hoe ze dat tot uitvoering brengen in de praktijk. Hierbij wordt gebruikt gemaakt van de expertise van ouders, school en de stageplaats wanneer deze stap gemaakt kan worden. R2 vertelt dat zij veelal gebruik maken van een stagemap waarin te vinden is wat ze hebben gedaan op het gebied van interne stages en wanneer zij extern stage gaan lopen, komen hier verslagen in vanuit de stage. Wanneer er aandachtspunten zijn vanuit de stage, dan wordt hier op school aangewerkt om deze te verbeteren. De leerling moet wel een koppeling kunnen maken van school naar stage. R3 vertelt dat zij veelal werken met een oefenstage, hierin worden leerlingen geleerd hoe zij bepaalde basisvaardigheden moeten beheersen voordat zij stage kunnen gaan lopen. Vanuit dat vertrekpunt krijgen de leerlingen een portfolio, wat zij zelf bij moeten houden. Hierin komen verslagen, in verschillende vormen, van het behalen van competenties. Ook werken zij met de methode PrOmotie, hierin komen alle didactische vaardigheden naar voren, er wordt een vertaalslag gemaakt naar de praktijk.

Op alle drie de scholen staan basisvaardigheden hoog in het vaandel; op tijd komen, spullen bij je hebben, er verzorgd uitzien, een vorm van klantvriendelijkheid, collegialiteit en het vragen om hulp.

R2: 'Het moet wel een bepaalde uitstraling hebben.

Dat prikken en plakken hebben ze gehad!'

4.2.4 Hoe wordt het zelfbeeld van de leerling inzichtelijk gemaakt?

Bij de scholen van R1 en R2 wordt er gesproken met leerlingen over het zelfbeeld. Wanneer een leerling een te hoge verwachting heeft van zichzelf en dus ook het beroep wat hij/zij wil gaan uitoefenen wordt er een takenanalyse/eisenanalyse gemaakt van het beroep. Hierdoor kunnen leerlingen dan zien dat de eisen te hoog zijn voor wat ze kunnen. Wanneer leerlingen niet kunnen lezen of wanneer dit niet haalbaar is wordt er gekeken of een leerling een dag mee kan draaien in het beroep. Wanneer dit niet mogelijk is wordt er een spiegel voorgehouden. De leerling wordt dan even geconfronteerd met de eigen beperking. Hierna wordt er tijdens een gesprek gekeken met de leerling naar eventuele andere mogelijkheden binnen het beroep wat eigenlijk voorkeur kreeg. Ook kan er gekeken worden naar andere beroepen waar interesses liggen van de leerling. R3 vertelt dat zij de sociale-emotionele ontwikkeling verder ontwikkelen met de methode PrOmotie. Hier is een werkboek over: 'ik en de ander'. Maar er zijn ook andere werkboeken van de sociaal-emotionele ontwikkeling van PrOmotie. Zij dienen er eerst voor te zorgen dat de leerling zich veilig voelt, hierna kunnen zij samen met de leerling gaan kijken naar de mogelijkheden en blijven dicht bij de leerling zelf.

R3: 'De leerling kan en mag hier zichzelf zijn!'

4.2.5 Overige onderwerpen

Ouders worden niet betrokken bij de weg naar stage, zij worden in ieder geval niet genoemd door alle drie de personen van het interview.

Op twee van de drie scholen werd gemeld dat leerlingen vaak een beroep uit willen voeren, wat buiten de mogelijkheden van de leerling ligt. De voorbeelden die genoemd werden waren, piloot, chirurg en hovenier.

R2 vertelde dat zij werkte met een stageboek als middel, waardoor er een goed contact blijft tussen school, ouders en stageplek. Dit als communicatiemiddel, omdat je als leerkracht niet voldoende zicht hebt op wat een leerling laat zien op stage.

R3: <i>‘Als echte juf wil je toch resultaten?’</i>
--

4.3 Samenvatting

De afgenomen interviews zijn in het kort weergegeven in een samenvatting. Vanuit dit vertrekpunt zijn korte samenvattingen per topic te lezen. Deze zijn te lezen onder de paragraaf; data analyse.

Naast de vier topics die beantwoordt zijn, kwam er ook een nieuw topic naar voren. Deze is ondergebracht onder de overige onderwerpen.

Hoofdstuk 5: Conclusies

De conclusies naar aanleiding van het theoretisch deel en de resultaten van de data-analyse zijn in dit hoofdstuk beschreven. Hierbij wordt de koppeling gemaakt tussen de theorie en de praktijk. De onderzoeksvraag die centraal staat is:

Hoe worden VSO leerlingen voorbereid op de individuele stage?
Een oriëntatie in het werkveld van arbeidstoeleiding, cluster 3 en cluster 4.

5.1 Conclusies theorie

Gekeken naar de uitstroomgegevens van school M. (22 januari 2010) komt naar voren dat de meeste leerlingen uitstromen naar dagbesteding. Daarnaast zijn er leerlingen die uitstromen naar een sociale werkplaats. Dit zijn er in vergelijking met de uitstroom naar dagbesteding relatief veel minder de afgelopen jaren. De uitstroom naar het vrije bedrijf en betaalde arbeid zijn geen leerlingen die daar naar toe stromen. Dit heeft te maken met het niveau van een ZML-leerling. Het IQ van een ZML-leerling is een duidelijke belemmering om werkzaam te zijn in het vrije bedrijf en betaalde arbeid. Dit heeft te maken met de bijkomende problematieken die een ZML-leerling heeft. Dit zijn ontwikkelingsachterstanden en de daarbij komende problemen zoals gedragsproblemen, sociaal-emotionele problematiek en de problemen rondom kwetsbaarheid en afhankelijkheid.

Het stagebeleidsplan (maart 2010) van school M. is vastgesteld door de directie, nu wordt deze gebruikt als werkdocument (hiermee wordt bedoeld dat deze nu wanneer nodig bijgesteld kan worden, maar dat de grote lijnen kloppend zijn voor school M.). Door een nauwe samenwerking met het CED (Centrum voor Educatieve Diensten) leidt dit ertoe dat er gekeken gaat worden wat de leerlijn verder voor invloed heeft op het stagebeleidsplan en hoe dit om te zetten in de praktijk. De leerlijn die nu gebruikt wordt sluit goed aan bij de mogelijkheden van de leerlingen van school M. Een gedeelte van de leerroute voor deze leerlingen kan plaatsvinden binnen of buiten de school, namelijk tijdens de stage. Leerlingen die binnen hun stage gericht werken aan doelen uit de leerlijnen zijn in de gelegenheid het geleerde in verschillende situaties toe te passen. Er wordt een transfer van leren gemaakt. Doelen waar aan

gewerkt wordt zijn afkomstig uit de leerlijnen: sociale competentie, leren leren, wonen, werken & vrije tijd.

Ook blijkt uit literatuurstudie dat leerlingen in het ZML-onderwijs moeite hebben met het zicht hebben en houden op eigen mogelijkheden. Leerlingen hebben vaak niet voldoende zicht op eigen kunnen. Vaak overschatten ze zichzelf gerelateerd aan het beroep waar interesse ligt.

[http://www.pedagogiek.net/content/artikel.php?contentID=1892&subname=Inclusief %20onderwijs](http://www.pedagogiek.net/content/artikel.php?contentID=1892&subname=Inclusief%20onderwijs))

Daarnaast zijn er veel ontwikkelingen op het gebied van stage binnen alle clusters. Op dit moment wordt er aan de gegevens die op de site 'LIESA' staan (Landelijk Informatie En Steunpunt Arbeidstoeileiding,1998) hard gewerkt om inzichtelijk te maken wat er allemaal ontwikkeld wordt door verschillende scholen. Zij richten zich op scholen voor voortgezet speciaal onderwijs.

5.2 Conclusies data-analyse

Vanuit de topics komen een aantal conclusies naar voren. Hieronder worden ze per topic uitgewerkt.

Hoe worden mogelijkheden van een leerling inzichtelijk gemaakt?

Uit het eerste interview op school D. van R1 komt naar voren dat zij leerlingen hebben met een goed niveau. Hierdoor hebben zij de mogelijkheid om gebruik te maken van het eigen ontworpen digitale programma waar met leerlingen in gewerkt wordt. Verder werken zij nauw samen met MEE en het UWV die zich bevinden in de regio van de school. Door deze nauwe samenwerking hebben zij een netwerk arbeidsintegratie opgezet. Met hen wordt er voor iedere leerling een uitstroomplan opgezet. De conclusie gekeken naar school M. is dat de manier van werken met het digitaal portfolio te hoog gegrepen is voor de doelgroep leerlingen van school M. Uit het interview met R2 komt naar voren dat zij leerlingen ervaring op laten doen met praktische vaardigheden. Zij gebruiken hiervoor geen portfolio of andere materialen op papier. Zij vindt het vooral erg vervelend dat er tot nu toe nog geen goed werkende lijn is uitgevonden waar zij wel mee aan de slag kan gaan. Uit het laatste interview komt naar voren dat zij door middel van het portfolio van PrOmotie de mogelijkheden van een leerling in kaart brengt. Zij hebben een goed samenwerkingsverband met het SIW (Sterk in Werk).

Werken jullie met leerlijnen die betrekking hebben op arbeidstoeleiding?

Er is nog te weinig ontwikkeling op het gebied van leerlijnen arbeidstoeleiding voor het speciaal onderwijs (cluster 3 en 4). Scholen gaan zelf een leerlijn arbeidsontwikkeling ontwikkelen om zo aan de eisen van inspectie te kunnen voldoen. Wanneer er een leerlijn ontwikkeld is voldoet dit nog teveel aan theorie, waar leerlingen in het speciaal onderwijs op uit vallen. R2 vertelde dat wanneer ze een methode gaat volgen, je een heleboel aanreikt waar leerlingen in de praktijk niets aan hebben.

Als conclusie voor alle drie de scholen geldt dat er veel wordt uitgegaan van de praktijk. Leerlingen moeten weten hoe de praktijk, werkplek eruit ziet en moeten weten wat er van ze verwacht wordt, dit kan dan in de praktijk geoefend en geautomatiseerd worden.

Welke middelen worden er gebruikt om leerlingen voor te bereiden op stage?

Er zijn overeenkomsten bij de scholen, wanneer het gaat over middelen om leerlingen voor te bereiden op stage. De middelen die overeenkomen zijn; het veel werken vanuit en met de praktijk, het inzetten van interne stages voordat een leerling buiten de vertrouwde omgeving van school stage kan lopen.

Op de school van R1 werken zij met het eigen ontworpen: 'Heft in eigen Handen'. Dit is een digitaal programma waar leerlingen leren over wie ze zijn, wat ze willen en hoe ze dat tot uitvoering brengen in de praktijk. Op de school en in de klas van R2 wordt gebruik gemaakt van een stagemap waarin te vinden is wat ze hebben gedaan op het gebied van interne stages en wanneer zij extern stage gaan lopen, zitten hier verslagen in vanuit die stage. School van R3 is van mening dat leerlingen eerst bepaalde basisvaardigheden moeten beheersen voordat zij stage kunnen gaan lopen. Vanuit dat vertrekpunt krijgen de leerlingen een portfolio, wat zij zelf bij moeten houden. Zij werken met de methode PrOmotie.

Algemene conclusie is dat alle drie de scholen met overeenkomende vormen betreffende het voorbereiden van leerlingen op stage werken. De verwerking voor de leerling zelf wordt op verschillende manieren gedaan. Deze kunnen zelf ontworpen zijn (op school van R1), in samenspraak met andere instanties of het gebruik van een bestaande methode (op school van R3).

Hoe wordt het zelfbeeld van de leerling inzichtelijk gemaakt?

Op alle drie de scholen worden leerlingen geconfronteerd met de beperking die de leerling heeft. Er wordt een spiegel voorgehouden. Op twee van de drie scholen wordt er aan de hand van een takenanalyse/eisenanalyse inzichtelijk gemaakt dat een bepaald beroep te hoog gegrepen is. Op de andere school wordt door de methode van PrOmotie gekeken en gewerkt aan het zelfbeeld van de leerling.

Overige onderwerpen.

Uit de analyse van onderwerpen die niet als topic vermeld stonden, komen een drietal onderwerpen naar voren waar hier een conclusie wordt vermeld.

Opvallend tijdens het verwerken van alle drie de interviews is dat ze niet spreken over de inspraak en inbreng van ouders. Ouders worden niet betrokken bij de weg naar stage. Op alle drie de scholen worden ouders minimaal betrokken in het voorbereiden van de leerling op stage.

Leerlingen in het speciaal onderwijs (cluster 3 en 4) hebben onvoldoende zicht en kennis van wat een bepaald beroep inhoudt.

Wat ik de moeite waard vond om te horen van R2 was het stageboek als middel, waardoor er een goed contact blijft tussen school, ouders en stageplek. Dit als communicatiemiddel, omdat je als leerkracht niet voldoende zicht hebt op wat een leerling laat zien op stage.

Het werken met een stagemap bevordert de communicatie tussen; school, ouders en stageplek.

Er kwamen weinig overige onderwerpen naar voren na het analyseren van de interviews. De conclusie die ik daaruit kan halen is dat de respondenten veel informatie hebben gegeven op de gestelde vraag. De vraag die gesteld werd, gaf een duidelijke lijn aan, over wat ze moesten vertellen. Hierdoor zijn de antwoorden die gegeven zijn, bruikbaar.

5.3 Conclusies theorie en resultaten data-analyse

Aan de hand van dit onderzoek, zou er een nieuw onderzoek plaats kunnen vinden. Vanuit de theorie komt naar voren dat er op dit moment veel ontwikkeld wordt voor cluster 3 en cluster 4 scholen op het gebied van voorbereiden van VSO leerlingen op stage. Verder komt naar voren dat de gegevens die op de site 'LIESA' staan een groot aandeel hebben in het bekend maken van de verschillende ontwikkelingen op

dat gebied. Nu is het aan school M. om een keuze te maken wat zij bruikbaar vinden voor de eigen school. Zijn er aspecten die in dit onderzoek naar voren komen die bruikbaar zijn voor de doelgroep op school M. Wanneer er ontwikkelingen zijn die bruikbaar zijn, zullen die uitgeprobeerd moeten worden en geëvalueerd, waarna een implementatie plaats kan vinden van een bepaalde ontwikkeling.

Verder valt op dat; de meeste ideeën en ontwerpen in het onderwijs nieuw zijn en dat scholen nieuwe aspecten blijven ontwerpen, omdat niemand voldoende op de hoogte is van de ideeën en ontwerpen van de ander.

5.4 Aanbevelingen

Er wordt op school M. al gewerkt met de methode van PrOmotie. Wanneer het portfolio aangeschaft wordt, zou er gekeken kunnen worden of dit werkbaar is om de ontwikkeling voor de leerling inzichtelijk te maken. Er zou een onderzoek plaats moeten vinden of het werken met een portfolio inzicht geeft voor de leerling in de ontwikkeling. Wanneer dit geëvalueerd wordt kunnen er volgende stappen genomen worden. Dit gaat dan over hoe je met het portfolio moet gaan werken, vanaf welke leeftijd, hoe ga je bewijsstukken verzamelen van behaalde doelen en dergelijke.

5.5 Samenvatting

Door een koppeling te maken tussen theorie en praktijk worden de conclusies die gemaakt zijn overzichtelijk en bruikbaar. De conclusies van de data analyse zijn onder te brengen in de vier topics, hierdoor wordt er een duidelijk overzicht gevormd. Als laatste worden er aanbevelingen gedaan, deze komen voort uit de conclusies die getrokken zijn in het hoofdstuk.

Hoofdstuk 6: Evaluatie en reflectie

In dit hoofdstuk wordt een evaluatie gegeven over hoe de ervaringen waren tot het onderzoek. Verder wordt er gekeken wat het onderzoek voor betekenis had voor mij, als onderzoeker. Als laatste is te lezen hoe dit onderzoek een opstap zou kunnen zijn voor verder onderzoek.

6.1 Ervaringen tot het onderzoek

Tijdens de start van het onderzoek, in het begin van het studiejaar 2009-2010, was ik nog niet erg gemotiveerd. Er waren nog veel onduidelijkheden voor me rond de vorm van het onderzoek, deze zijn later in het schooljaar wel duidelijk geworden. Dit beperkte me, tot het maken van een goed begin van het onderzoek. Gelukkig heeft dit geen verdere uitwerking gehad op het tijdspad wat ik heb doorlopen. Vanaf het moment dat we in de onderzoeksgroepen zijn gaan werken, werd het me steeds duidelijker wat de bedoeling was. Ik werd ook steeds enthousiaster over mijn onderzoek;

Hoe worden VSO leerlingen voorbereid op de individuele stage?
Een oriëntatie in het werkveld van arbeidstoeleiding, cluster 3 en cluster 4.

Tijdens het onderzoek heb ik mijn onderzoeksvraag aangepast. Dit omdat ik niet meer aan het onderzoeken was waar mijn vraag op doelde. Ik was vooronderzoek aan het doen om tot mijn onderzoeksvraag te komen. Dit nam zoveel tijd in beslag, dat ik als advies kreeg om nog eens goed naar mijn vraag te kijken en deze zo nodig aan te passen. In het begin dacht ik: 'o, nee dan moet alles anders!' Maar wanneer ik er aandacht aan had besteed en tot de ontdekking kwam dat ik eigenlijk al niet meer met mijn vraag bezig was gaf het me rust.

Wat me heeft geholpen, was het papiertje met daarop de onderzoeksvraag geschreven aan de binnenkant van de zonneklep van mijn auto. Dit heeft me geholpen om niet af te wijken van mijn onderzoeksvraag en me daar aan te houden. Dit heb ik ook gedaan toen ik mijn vraag heb aangepast. Na ieder interview spookten

er allerlei andere onderwerpen, nieuwe ideeën die ik had gezien en gehoord door mijn hoofd die leuk waren voor mijn klas of voor school M.

Na het afnemen en verwerken van de interviews ben ik erachter gekomen dat ik beter en bewuster keuzes had moeten maken voor respondenten. De keuze van één respondent heb ik gemaakt omdat er op school M. veel contact is met de school. Ik had beter na moeten gaan of de persoon die ik daar geïnterviewd heb, de juiste zou zijn. Zij heeft me goede informatie kunnen geven. Nu ben ik nieuwsgierig wanneer ik bijvoorbeeld de arbeidstoeleider van deze school had gesproken, en wat dan naar voren zou zijn gekomen.

Onderzoek doen is een vak apart. Dit heb ik de afgelopen zes maanden mogen ondervinden. Het vraagt andere vaardigheden dan lesgeven aan leerlingen in het speciaal onderwijs. Wel een uitdaging om op een andere manier verbanden te leggen en om op een andere manier naar scholen te kijken. Het is een verrijking om te horen en te zien hoe andere scholen werken met leerlingen die voorbereid worden op stage en in later stadia op werk.

6.2 Betekenis van het onderzoek voor mij

Het verloop van het onderzoek heeft invloed gehad op mezelf en op de manier van werken met mijn doelgroep leerlingen. Ik heb door het afnemen van interviews op de drie verschillende scholen een beeld gekregen, hoe zij omgaan met de voorbereiding van leerlingen op stage en in later stadia op werk. Het heeft veel impact op leerlingen wanneer er een keuze gemaakt gaat worden gericht gekeken naar de toekomst. Dit heeft ook invloed op de manier van lesgeven in de klas. Het heeft dus invloed op mijn manier van lesgeven aan de leerling. Iedere leerling gaat dan een traject lopen wat bij zijn of haar toekomstperspectief hoort. Aan mij, als leerkracht, de taak om leerlingen de ruimte te geven zich te ontwikkelen en het groepsproces te bewaken. Door dit onderzoek ben ik me er bewuster van dat leerlingen het lastig vinden om buiten school stage te lopen. Ze willen wel, maar wanneer het dichterbij komt en er stappen ondernomen moeten worden hebben ze hulp (school, ouders, inzicht in eigen kunnen) en handvaten nodig. Mede door het zelfbeeld van de leerling is deze stap groot. Ineens moeten ze stage gaan lopen en na gaan denken over wat ze later willen gaan doen. Door dit onderzoek ben ik bewuster met het omgaan van leerlingen waar bij een externe stage op het onderwijspad komt.

6.3 Reflectie op mezelf en procesverloop

Het procesverloop van mijn onderzoek verliep goed. Mede door mijn studenten in de onderzoeksgroep, zij gingen beide met een sneltreinvaart vooruit, hierdoor werd ik gemotiveerd om verder te gaan. Mede hierdoor was het voor mij gemakkelijker om me aan de planning te houden, die gegeven was vanuit de opleiding. Tijdens de periode dat ik een start moest gaan maken met het schrijven van hoofdstuk drie en vier, kreeg ik het gevoel dat ik niet meer verder kon. De drempel om contact te zoeken met de respondenten was hoog voor me. Wat me heeft geholpen is dat ik eerst een e-mail heb verstuurd naar de desbetreffende persoon. Hierin stond beschreven wie ik was, wat ik deed en waarom ik graag een afspraak met de persoon wilde maken. Ook stond er in wanneer ik telefonisch contact op zou nemen om die afspraak te maken. Op deze manier verplichte ik mezelf om verder te gaan met mijn onderzoek. Na het uitwerken van de interviews moest ik mijn onderzoeksvraag anders gaan stellen. Ik was niet meer bezig met mijn vraag, maar deed een vooronderzoek. Ondanks dat ik even een teleurstelling kreeg, bleef ik gemotiveerd om mijn vraag te veranderen en valide te houden.

Tijdens het afnemen van het interview met respondent 2 kreeg ik een stageboek te zien van een leerling. Hierdoor werd er voor gezorgd dat er een goed contact bleef tussen school, ouders en de stageplaats van de leerling. Dit werd gebuikt als communicatiemiddel, omdat je als leerkracht niet voldoende zicht hebt op wat een leerling laat zien op stage. Ook ik loop hier tegen aan en ga volgend schooljaar starten met een stagemap voor de leerlingen die extern stage lopen.

Na het afnemen van de interviews, kwam het werk waar ik erg tegenop zag. Het uitschrijven van alle drie de interviews. Achteraf, door alle interviews af te nemen, te beluisteren, uit te werken en het naar voren halen van de topics heb ik de interviews 4 keer beleefd. Herbeleving heeft dus plaats gevonden, door het meerdere keren horen van de interviews. Op een gegeven moment wist ik wanneer een respondent een lachje zou geven of wanneer er een duidelijke frons te zien was op het gezicht.

6.4 Hoe nu verder met de opbrengst?

Wanneer het portfolio van PrOmotie aangeschaft wordt, zou er gekeken kunnen worden of dit werkbaar is om de ontwikkeling voor de leerling inzichtelijk te maken. Er zou een groep kunnen gaan onderzoeken of het werken met een portfolio inzicht geeft voor de leerling in de eigen ontwikkeling. Graag zou ik deze groep draaien,

afhankelijk wat voor groep ik volgend jaar heb. Dit omdat ik ook het onderzoek zelf heb uitgevoerd, op dit moment ben ik de persoon die de nodige expertise heeft. Wanneer dit geëvalueerd wordt kunnen er volgende stappen genomen worden. Dit gaat dan over hoe je met het portfolio moet gaan werken, vanaf welke leeftijd, hoe ga je bewijsstukken verzamelen van behaalde doelen en dergelijke. Verder ga ik de directie en het VSO team inlichten over wat mijn onderzoek in heeft gehouden en wat de opbrengsten hiervan zijn.

6.5 Samenvatting

Wanneer een onderzoek uitgevoerd moet worden, is het van belang om goede kaders te hebben. Hierdoor is het mogelijk om gericht te gaan werken. Wanneer doelstellingen en verwachtingen duidelijk zijn, is het voor me gemakkelijker om hier aan te voldoen. Door een goede uitwerking te hebben gemaakt van dit onderzoek, is duidelijk hoe ik hier nu mee verder wil gaan in de dagelijkse praktijk: werken met een portfolio voor leerlingen.

Nawoord

Dit onderzoek is tot stand gekomen op een school voor zeer moeilijk lerenden leerlingen. Ik wil mijn dank uitspreken aan mijn directeur, adjunct-directrice en afdelingsleiders van het SO en VSO voor de medewerking en de ruimte die ik heb gekregen om mijn onderzoek zo volledig mogelijk uit te voeren. Ook dank ik mijn collega's die mijn vragen hebben beantwoord en belangstelling voor het onderzoek hebben getoond. Waarbij ik Ilse wil bedanken voor het helpen en het verplicht nemen van het 'rustmomentje, en de passen op de plaats.'

Als tweede dank ik de externe instanties en scholen die ik benaderd heb voor de tijd en nuttige en bruikbare informatie die ze mij hebben geven.

Vervolgens dank ik mijn onderzoekbegeleidster, Anouk Middelkoop - van Erp, voor haar kritische blik, het vertrouwen en de steun die ze mij gegeven heeft. Ik heb het als erg prettig ervaren om door haar begeleid te worden in dit proces. Zowel in het proces van schrijven van het onderzoek als in de gesprekken die daarbij horen.

Tot slot wil ik mijn ouders, schoonouders, vrienden en mijn vriend bedanken voor het lezen en het geven van tips. En voor het luisteren en tonen van belangstelling.

Ik heb het schrijven van dit onderzoek als interessant en plezierig ervaren. Ondanks dat het niet altijd rozengeur en maneschijn was, heeft de belangstelling van al deze mensen het plezier extra vergroot.

Anne

Literatuurlijst

Boeken:

Wiel, van de M., Smeets, C.J. & Cornelissen, F.J., (2009), *Schoolontwikkeling in praktijk: onderzoeken*. Antwerpen, Apeldoorn: Garant

Harinck, F (2006) *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Apeldoorn: Garant

Internet sites:

Boers, L.G.C.M. arbeidskundige Zedemo Nederland & Berkmortel, v.d. F. productie proces. (2003) [Electronic version].

<http://zedemo.homestead.com/>

Geraadpleegd februari 2010

Bul, K. (2007) [Electronic version]. *Inclusief onderwijs en het zelfbeeld: een lonkend perspectief*.

<http://www.pedagogiek.net/content/artikel.php?contentID=1892&subname=Inclusief%20onderwijs§ieNR=10&&rubriekID=7096>

Geraadpleegd feruari 2010

Euclides [Electronic version]. Grieks wiskundige en filosoof (430 v. C. -360 v.C.)

<http://www.citaten.net/search.asp?auteur=Euclides>

Geraadpleegd april 2010

Landelijk Informatie en Steunpunt Arbeidstoeleiding (1998) [Electronic version].

<http://www.liesa.nl/index.php>

Geraadpleegd februari 2010

Landelijke Vereniging Cluster 3 (2006) [Electronic version].

<http://www.lvc3.nl/page.php?id=133>

Geraadpleegd februari 2010

Landelijke Vereniging Cluster 4 (2008) [Electronic version]. *Onderzoeksverslag Heft in eigen Handen*

http://www.lvc4.nl/sites/lvc4/files/site10_20081117120658_1_onderzoeksverslag_heft_in_eigen_handen.pdf

Geraadpleegd februari 2010

Manders, R. & Schrurs, J. (2004) [Electronic version]. *Handleiding voor jezelf.*

<http://www.viahulp.com/NL/index.html>

Geraadpleegd maart 2010

Vilans (2001)[Electronic version]. *Arbeidstoeleiding binnen het VSO-onderwijs*

http://www.vilans.nl/Site_Werkenhandicap/docs/PDF/defarbeidstoeleiding.pdf

Geraadpleegd maart 2010

Wajong [Electronic version].

<http://www.wajongmagazine.nl/home/>

Geraadpleegd februari 2010

Bijlage 1

Wettelijk kader

Titel III. Stage

Artikel 6. Stage in het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs

1. Voor leerlingen die voortgezet speciaal onderwijs ontvangen, kan het onderwijs een stage omvatten die wordt doorlopen op een of meer stageplaatsen, ter beschikking gesteld door een of meer stagegevers.
2. Voor leerlingen die speciaal onderwijs ontvangen kan het onderwijs de in het eerste lid bedoelde stage omvatten indien dit in het belang van de leerlingen is en deze de leeftijd hebben bereikt waarop zij stage mogen lopen.

Artikel 7. Stageplan

Indien het onderwijs een stage omvat, worden het doel, de inhoud, de omvang, de opbouw en de organisatie van de stage beschreven in een stageplan.

Artikel 8. Duur van de stage

1. De duur van de stage bedraagt ten hoogste twintig weken per schooljaar, gedurende ten hoogste 3 schooljaren.
2. Ten behoeve van het voorzien in of de voltooiing van een stage kan de inspecteur op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing verlenen van het bepaalde in het eerste lid. Hij kan daarbij voorschriften geven.

Artikel 9. Stageovereenkomst

1. Het bevoegd gezag sluit met de leerling of diens wettelijke vertegenwoordiger en de stagegever tezamen een schriftelijke stageovereenkomst waaruit blijkt dat de leerling leeractiviteiten ontplooit in het kader van het stageplan.
2. De stageovereenkomst bevat in elk geval:
 - de leeractiviteiten die de leerling moet ontplooiën en de werkzaamheden die hij bij de stagegever moet verrichten;
 - de aanvangsdatum, de einddatum en de tijden van de stage;
 - een regeling voor de begeleiding van de leerling bij de stagegever waarin in elk geval duidelijk wordt gemaakt welk aandeel in de begeleiding door de stageleraar van de school waarop de leerling is ingeschreven, alsmede door de stagebegeleider, aan te

wijzen door of namens het bevoegd gezag onderscheidenlijk de stagegever, wordt verzorgd;

- de wijze waarop de stagegever bij de beoordeling van de leeractiviteiten van de leerling wordt betrokken;
- een regeling die de inspecteur in staat stelt zich op de hoogte te stellen van de leeractiviteiten die de leerling bij de stagegever ontplooit.

Artikel 10. Verzekering

Het bevoegd gezag draagt zorg dat de leerling gedurende de stage en gedurende de reis van de school naar het terrein van de stagegever en omgekeerd, alsmede de stageleraar gedurende de tijd dat hij zich bevindt op het terrein van de stagegever, zijn verzekerd tegen het risico van ongevallen en wettelijke aansprakelijkheid. Van de verplichting bedoeld in de vorige volzin, kan Onze Minister op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing verlenen, indien het godsdienstige of levensbeschouwelijke bezwaren heeft tegen verzekering. Onze Minister verleent de ontheffing slechts indien het bevoegd gezag aantoont dat een afdoende andere voorziening is getroffen waaruit de gevolgen van een ongeval of van aansprakelijkheid in geval van schade aan derden kunnen worden gedekt.

Bijlage 2

WERKEN

In deze leerlijn wordt onder werken verstaan het werken in een dagverblijf, een sociale werkplaats of in het vrije bedrijf. Daarbij is de verwachting dat wat onder niveau 11 en 12 staat met name zal gelden voor de werkplekken in een sociale werkplaats en het vrije bedrijf.

Kerdoel 1: De leerlingen leren zich oriënteren op en leren beslissingen nemen over hun perspectief op arbeid.

- 1.1. Mogelijkheden voor toekomstig werk
- 1.2. Beeld van eigen mogelijkheden

Kerdoel 2: De leerlingen leren vaardigheden toepassen voor het verwerven en behouden van werk in loondienst of in dagbesteding.

- 2.1. Stageplan
- 2.2. Rechten en plichten
- 2.3. Belangenorganisaties en officiële stukken

Kerdoel 3: De leerlingen leren algemene arbeidsvaardigheden toepassen in stage / werksituaties.

- 3.1. Zelfstandig een werктаak uitvoeren
- 3.2. Gedrag en houding als werknemer
- 3.3. Economisch, veilig, hygiënisch en milieubewust werken
- 3.4. Vaktaal

Kerdoel 4: De leerlingen leren specifiek praktische arbeidsvaardigheden toepassen in werksituaties.

Afhankelijk van toekomstige werkplek

Kerdoel 1: De leerlingen leren zich oriënteren op en leren beslissingen nemen over hun perspectief op arbeid.

1.1. Mogelijkheden voor toekomstig werk				
	9	10	11	12
	Vertelt dat de school na het VSO overgaat in een werkomgeving Benoemt de taken die een stagiair op school mag uitvoeren (kopiëren, koffie verzorgen) Benoemt verschillende beroepen waarmee hij in het dagelijks leven wordt geconfronteerd (bakker, kapper, vuilnisman) Benoemt verschillende vormen van werk die voor iemand uit het VSO haalbaar zijn (in een activiteitencentrum, in een sociale werkplaats, in het vrije bedrijf) Benoemt de activiteiten die in een activiteitencentrum dagelijks worden uitgevoerd	Benoemt twee voor hem haalbare werkplekken in de regio Benoemt verschillen tussen school en werk (werktijden, collega's, baas, loon, contract) Benoemt de belangrijkste producten of diensten die het stagebedrijf levert (bij mijn stagebedrijf maken ze pizza's)	Benoemt taken die de werknemers in het stagebedrijf uitvoeren Benoemt voorbeelden van stagetaken waarbij netheid belangrijk is (juiste aantal schroeven in doosje) Benoemt voorbeelden van stagetaken waarbij samenwerken met collega's belangrijk is (samen sjouwen) Benoemt voorbeelden van stagetaken waarbij tempo belangrijk is (pizza's beleggen binnen een tijdslimiet)	Benoemt de taken die hij naast de huidige taken als werknemer in het stagebedrijf uit kan gaan voeren Benoemt voorbeelden van stagetaken waarbij praktische vaardigheden van belang zijn (bij het onkruid wieden moet ik kunnen schoffelen) Benoemt voorbeelden van stagetaken die hij zelfstandig uit moet kunnen voeren
1.2. Beeld van eigen mogelijkheden				
	9	10	11	12
	Benoemt op welke wijze hij op tijd op zijn werk komt of kan komen Geeft, indien relevant, aan dat het activiteitencentrum een fijne werkplek is voor hem Geeft aan naar welk specifiek activiteitencentrum in de regio hij zou willen	Vertelt van een taak of hij die lichamelijk aan kan Zit op één lijn met de begeleiders of hij een recent uitgevoerde taak goed begrepen heeft Vertelt wat hij een leuke werkplek vindt	Zit op één lijn met de begeleiders over taken netjes en of snel uitvoeren Zit op één lijn met de begeleiders of hij er verzorgt uit ziet Zit op één lijn met de begeleiders of hij de juiste kleding draagt Zit op één lijn met de begeleiders of hij zich aan werktijden houdt Zit op één lijn met de begeleiders of hij tegen aanmerkingen op zijn werk kan (dat mensen hem uitleggen of tonen hoe iets beter kan)	Zit op één lijn met de begeleiders welke praktische vaardigheden nodig zijn in het bedrijf Zit op één lijn met zijn begeleiders of hij de benodigde praktische vaardigheden bezit Zit op één lijn met zijn begeleiders over welke praktische vaardigheden hij nog moet leren Zit op één lijn met de begeleiders over zelfstandig uitvoeren van zijn stagetaken Zit op één lijn met de begeleiders over goede omgang met zijn

				collega's Zit op één lijn met de begeleiders over uit zich zelf beginnen aan een nieuwe taak
--	--	--	--	---

Kerdoel 2: De leerlingen leren vaardigheden toepassen voor het verwerven en behouden van werk in loondienst of in dagbesteding

2.1. Stageplan				
	9	10	11	12
	Vertelt tijdens een introductiegesprek op een stageadres zijn naam en zijn school Vertelt tijdens een introductiegesprek op een stageadres dat hij graag stage wil lopen Benoemt het belang van stagelopen of proefdraaien op een werkplek Benoemt het belang van begeleiding bij het stage lopen of proefdraaien Geeft aan welke activiteiten hij leuk vindt bij het stagelopen of in het activiteitencentrum (bij het proefdraaien) Vertelt aan een bekende over positieve en negatieve gebeurtenissen tijdens een stagedag	Benoemt het belang van leerafspraken met de begeleider Weet welke leerafspraken hij gemaakt heeft en houdt zich aan de leerafspraken Vertelt welke taken hij wel en niet leuk vindt om te doen	Vertelt in een begeleidingsgesprek wat hij makkelijke en moeilijke taken vindt van de stage Vertelt of hij in het stagebedrijf zou willen werken	Geeft in een begeleidingsgesprek aan wat hij al kan en wat hij nog wil leren in de stage Vertelt in een introductiegesprek welke taken hij op school of andere stage goed kon Vertelt in een introductiegesprek welke taken hij op school of stage leuk vond om te doen

Kerdoel 2: De leerlingen leren vaardigheden toepassen voor het verwerven en behouden van werk in loondienst of in dagbesteding.

2.2. Rechten en plichten				
	9	10	11	12
	Benoemt dat je altijd moet komen op je werk, je werk af moet maken en je netjes moet gedragen Benoemt hoe laat er begonnen wordt en wanneer de pauzes zijn Benoemt dat er een beperkt aantal vakantiedagen is Benoemt dat vakantiedagen van tevoren moeten worden aangevraagd Benoemt dat anderen niet aan hem mogen zitten als hij dat zelf niet wil	Benoemt dat je voor werk betaalt krijgt Benoemt bij welke persoon hij terecht kan om seksuele intimidatie te melden (de begeleider, de docent of de vertrouwenspersoon) Meldt zich bij ziekte bij de juiste persoon ziek	Benoemt dat niet iedereen evenveel betaald krijgt Benoemt hoeveel salaris hij ongeveer kan verwachten	Benoemt dat als je goed je werk doet, je soms kunt leren voor een andere taak binnen het bedrijf
2.3. Belangenorganisaties en officiële stukken				
	9	10	11	12
	Herkent de stageovereenkomst van de school	Benoemt de functie van een stageovereenkomst (dat er afspraken in staan over tijden, taken en geld waaraan iedereen zich aan moeten houden) Controleert de eigen naam en adresgegevens op de stageovereenkomst (na hardop voorlezen)	Bergt het stagecontract en andere belangrijke papieren netjes op Is zorgvuldig met belangrijke papieren wanneer hij ze ergens mee naar toe neemt (het stagecontract) Vraagt ondersteuning bij het lezen en invullen van formele stukken en papieren Vertelt wie formele zaken voor hem regelt	Vult zelf zijn naam en adresgegevens op officiële stukken in (de stageovereenkomst) Herkent aanvraagformulieren rond stage en werk Vertelt in hoofdlijnen over de functies van aanvraagformulieren rond stage en werk (dat er geld mee aangevraagd wordt om te zorgen dat hij op dit bedrijf kan werken) Benoemt een voor hem belangrijke organisatie (bijvoorbeeld MEE)

Kerdoel: 3. De leerlingen leren algemene arbeidsvaardigheden toepassen in werksituaties.

3.1. Zelfstandig een (werk)taak uit voeren <i>Dit tussendoel bouwt voort op het tussendoel 'omgaan met een taak' van het gebied sociale competentie. In 3.1 vindt u de verbijzondering van omgaan met een taak op school naar een taak in een werksituatie.</i>				
	9	10	11	12
	Vertelt het belang van een opgeruimde werkplek bij het uitvoeren van een taak Maakt een langdurige opdracht af als daar steeds duidelijke aanwijzingen voor worden gegeven Durft een onbekende om hulp te vragen Verbetert de manier waarop hij een taak uitvoert nadat hem getoond of verteld is hoe dat moet (gereedschap op een andere manier vasthouden) Laat uit zichzelf zijn werk controleren zodra hij denkt klaar te zijn	Bereidt zijn werk voor door de spullen van te voren klaar te zetten Begint op het juiste moment uit zichzelf aan een taak Voert nieuwe werkzaamheden uit zonder tegensputteren Zet door wanneer een taak niet onmiddellijk lukt, maar vraagt hulp wanneer het echt niet lukt Werkt door zonder zich af te laten leiden	Kijkt zodra hij een taak af heeft of hij alles goed heeft gedaan en herstelt fouten Werkt netjes en of snel afhankelijk van de eisen die aan de taakuitvoering gesteld worden Loopt naar begeleider toe voor nieuwe taak wanneer taak is afgerond	Bedenkt zelf hoe een taak moet worden voorbereid en uitgevoerd Voert een volgende taak uit waarvan hij weet dat hij deze zelfstandig mag en kan doen

3.2. Gedrag en houding als werknemer				
	9	10	11	12
	Vertelt wie in het stagebedrijf aan hem opdrachten geeft en voert die opdrachten uit	Houdt zich bij het uitvoeren van de taken aan de regels binnen het bedrijf Is op tijd op zijn stageadres Weet dat fouten gemaakt kunnen worden en verontschuldigt zich hiervoor Laat (non)verbaal merken dat hij het werk leuk vindt	Zegt nee tegen een onredelijke opdracht Neemt enige afstand in acht in de contacten met collega's die hij net kent Wordt niet humeurig wanneer hij lang achter elkaar moet werken Uit gevoelens bij werkproblemen adequaat, soms dus door zich in te houden	Vertelt dat hij toe is aan een moeilijkere taak Maakt praatje met collega's tijdens pauzes Stelt collega's informatieve vragen over het werk Laat op passende wijze zijn afkeur blijken van gedrag van een collega

3.3. Economisch, veilig, hygiënisch en milieubewust werken				
	9	10	11	12
	Verzorgt zijn lichaam goed zodat hij fris ruikt Houdt zich aan kledingvoorschriften op het werk (muts, overall) Geeft aan wanneer een taak te moeilijk voor hem is	Verzorgt zijn lichaam goed zodat hij er verzorgt uitziet Draagt (werk)kleding die schoon en heel is Heeft voldoende conditie om het werk vol te houden Weet met welke verbruiksmaterialen hij zuinig om moet gaan (spijkers afwasmiddel) Blijft af van apparaten waar hij niet aan mag komen Beseft dat machines het milieu vervuilen, gebruikt ze met mate	Vertelt hoe er zorgvuldig en veilig om moet worden gegaan met gevaarlijke apparaten (apparaten die heet worden of scherp zijn) Kiest passend gereedschap bij een uit te voeren opdracht	Gaat zorgvuldig en milieubewust om met de apparaten in een bedrijf (deuren dicht, kraan dicht, machines uit) Gaat hygiënisch om met de apparaten en spullen in een bedrijf (vleesplank en groenteplank, doekjes)

3.4. Vaktaal				
	9	10	11	12
	Herkent woorden die met werken te maken hebben (chef, begeleider, vakantiedagen, salaris, overleg, ontslag)	Gebruikt woorden die met werken te maken hebben (chef, begeleider, vakantiedagen, salaris, overleg, ontslag)	Begrijpt collega's wanneer deze tegen hem vakjargon gebruiken	Gebruikt het vakjargon dat in het bedrijf gebruikelijk is (tijdens het uitvoeren van de taak of in gesprekken met collega's)

Bijlage 3

2.1.4. Organogram: Stage van VSO de ZML-school

Leeftijd			
Start 15 jaar		17/18 jaar Uitstroom 19-20 jaar	
Interne stage en Groepsstage		Externe stage	
Vorm	Leerroute en leerlijnen	Vorm	Leerroute en leerlijnen
Interne stage Deze interne stage vindt plaats op locatie VSO en SO. Dit is de meest beschermde vorm van stage. Activiteiten vinden plaats binnen de volgende profielen: - Huishoudkunde - Groen - Verzorging(op termijn) - Horeca - Industrieel(op termijn) - Administratief? - Creatief	Leerlingen uit alle leerroutes Binnen deze vorm van stage wordt binnen de verschillende profielen gewerkt aan doelen uit de leerlijnen: - Leren - Sociale competentie - Wonen - Werken - Vrije tijd	Deze vorm van stage werkt toe naar een geleidelijke overgang naar passende arbeid (zie toelichting) in de vorm van het dagactiviteitencentrum, sociale werkvoorziening en het vrije bedrijf. De leerling gaat een opbouwend aantal dagdelen naar een dagactiviteitencentrum, sociale werkvoorziening of het vrije bedrijf Dit is een minder beschermde vorm van stage Activiteiten vinden plaats binnen de volgende profielen: - Huishoudkunde (incl koken) - Groen - Verzorging(op termijn)	Leerlingen uit alle leerroutes Binnen deze vorm van stage wordt binnen de verschillende profielen gewerkt aan doelen uit de leerlijnen: - Leren - Sociale competentie - Wonen - Werken - Vrije tijd Uitstroom: - Dag Activiteiten Centrum (A, B en C stroom) - Sociale werkplaats (A en B stroom) - Vrije bedrijf (A en B stroom)

Groepsstage Binnen deze vorm van stage, die altijd extern is, gaan ca. vier leerlingen onder begeleiding van een assistent stage lopen in de omgeving van de school. Door deze nieuwe omgeving, is dit een minder beschermde vorm van stage. Activiteiten vinden plaats binnen de volgende profielen: - Huishoudkunde - Groen - Verzorging(op termijn) - Horeca - Industrieel(op termijn) - Administratief - Creatief	Leerlingen uit leerroute A en B stroom Binnen deze vorm van interne stage wordt binnen de verschillende profielen gewerkt aan doelen uit de leerlijnen: - Leren - Sociale competentie - Wonen - Werken - Vrije tijd	- Horeca - Industrieel(op termijn) - Administratief? - Creatief(c-stroom?) Uitstroomgroep In deze groep volgen leerlingen uit de A en gedeeltelijk B stroom vanaf 16 jaar (cq leerlingen die binnen afzienbare tijd de school gaan verlaten) Zij krijgen een onderwijsaanbod op een aparte locatie in de wijk verbonden met een wijkcentrum. In hun aanbod is veel aandacht voor arbeidsvaardigheden. Deze leerlingen lopen zowel binnen het wijkcentrum interne stage, groepsstage als extern buiten het wijkcentrum.	
(Toekomst) Arbeidstrainingscentrum(ATC) In de loop van 2010 start deze organisatievorm voor leerlingen die het programma op de VSO ZML-school afgerond hebben. Vanuit een gezamenlijk project in regio E. werken leerlingen			

vanuit het cluster 2 en cluster 3 onderwijs binnen het vrije bedrijf ATC. Deze werkplaats is een overgang naar het werken in de maatschappij. Zowel individuen als groep leerlingen volgen onder begeleiding trainingen gericht op een passende arbeidsplaats.

Leerlingen vinden na ZML-school hun vervolgactiviteiten binnen een dagactiviteitencentrum (DAC), een sociale werkplaats (WSW) of het vrije bedrijf. Zowel WSW als DAC zijn beschermde werkplekken, waar de werknemer of cliënt kan rekenen op begeleiding. De begeleiding binnen de WSW is echter minder, en werkdruk en productie-eisen die gesteld worden zijn hoger. Ook zijn er leerlingen die een plaats krijgen binnen de vrije sector. In dit laatste geval komt er begeleiding in de vorm van een job-coach.

De ZML-school heeft contacten met vele instellingen, bedrijven en stichtingen die vervolgactiviteiten aanbieden in de wijde regio rond E. Dit moet ook wel omdat ouders voor hun kind een keuze moeten maken voor een dagcentrum project in de buurt, vanwege de bekostiging van het vervoer.

De stages bieden leerlingen bij uitstek de kans om te werken aan leerdoelen binnen een rijke context. Voor veel ZML leerlingen is het moeilijk om geleerde vaardigheden in een andere context dan de veilige omgeving van het klaslokaal toe te passen. Zij kunnen hier juist binnen de stage aan werken. Door van de leerling, die op stage gaat te bepalen waar hij of zij zich bevindt op de leerlijn, kan er gericht gewerkt worden aan het volgende stapje voor deze leerling. Leerdoelen, bijvoorbeeld voor sociaal gedrag, werkhouding of mondelinge taal kunnen tijdens het afstemmingsoverleg worden besproken. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de leerdoelen die omschreven staan in het groepsplan van de groep waarin de leerling zit.

Stagebeleidsplan

Mgr. Bekkersschool, Eindhoven

8 maart 2010

Wil Stravens (Locatieleider VSO)

Kees van Sambeeck (Stagetoeleider)

Anne vd Elsen (Leerkracht VSO)

Romy Beckers (Leerkracht VSO)

Inhoudsopgave

1. Inleiding
 - 1.1 Begripsbepaling
 - 1.2 Wettelijk kader
2. Doelen van de stage op Mgr. Bekkersschool
 - 2.1 Hoofddoelstelling
 - 2.1.1 Algemene doelstellingen
 - 2.1.2 Specifieke doelstellingen
 - 2.1.3 Leerlijnen
 - 2.2 Plaats van de stage binnen het onderwijs
 - 2.3 Inhoud en opbouw
3. Organogram: Stage van VSO Mgr. Bekkersschool
 - 3.1 Opbouw
 - 3.2 Omvang van de stage
 - 3.2.1 Werken aan leerdoelen binnen de stage
4. Organisatie
 - 4.1. Arbeidstoeleider
 - 4.1.1 Begeleider interne- en groepsstage
 - 4.2 Netwerk instellingen
 - 4.3 Indicatiestelling en plaatsing

Bijlagen

1. Inleiding

De Mgr. Bekkersschool is een school voor zeer moeilijk lerenden. De school bereid leerlingen voor op een overgang naar en een plaats in de maatschappij. Om deze overgang voor te bereiden, wordt op het rooster van voor leerlingen van 15 jaar tot 20 jaar het onderdeel stage opgenomen. Volgens artikel 7 van het onderwijskundig besluit WEC zijn onderwijsinstellingen waar een stage deel van het programma uitmaakt, verplicht deze activiteiten in een stageplan te omschrijven.

Naast de wettelijke plicht is het opstellen van een stageplan ook binnen de school een instrument om afstemming te bereiken tussen alle betrokkenen bij de stage. Er staat in beschreven wie welke taak heeft en welke plek de stage inneemt binnen het onderwijs.

1.1 Begripsbepaling

Het stagebeleidsplan is de basis voor alle stagevormen binnen de Mgr Bekkersschool. Om het stagebeleidsplan goed te interpreteren is eenduidigheid in taalgebruik noodzakelijk. Hieronder de kernbegrippen gedefinieerd:

Stageordner: Alle documenten die zijn ontwikkeld ten behoeve van stage zijn in de “stageordner” verzameld.

Stage: Alle leeractiviteiten die leerlingen binnen of buiten het groepsrooster aangeboden krijgen en waarbij het leerproces wordt begeleid door een stagebegeleider van de stagegever in combinatie met de arbeidstoeleider en leerkrachten van de school.

Stageplan: Plan waarin het doel, de inhoud, de omvang, de opbouw en de organisatie van de stage worden beschreven.

Interne stage: Deze vorm van stage start wanneer leerling 15 jaar zijn. Deze stages vinden plaats binnen de eigen klassen- of schoolorganisatie onder verantwoordelijkheid van leerkrachten.

Groepsstage: Deze vorm van stage start wanneer leerlingen 15 jaar zijn. Binnen deze vorm van stage, die altijd extern is, gaan ca. vier leerlingen onder begeleiding van een assistent stage lopen in de omgeving van de school. Door deze nieuwe omgeving, is dit een minder beschermde vorm van stage.

Externe stage: Deze vorm van stage kan starten wanneer leerlingen 17 jaar zijn. Deze stages worden ingericht onder verantwoordelijkheid van de school bij externe organisaties gecoördineerd door de arbeidstoeleider bijvoorbeeld in een dagactiviteitencentrum, sociale werkplaats of vrije bedrijf..

Stagebegeleider: Degene die de leerling begeleid op de werk(stage)plek. Werknemer van het bedrijf/ de instelling waar de leerling stage loopt.

Stagegever: Bedrijf of instelling waar de leerling stage loopt.

Stagemap: alle documenten die in een map worden verzameld voor de leerling die stage loopt.

Groepsleiding: De groepsleerkracht en de assistent van de school, zij bereiden de leerling voor op de stage.

Arbeidstoeleider: Degene die op school verantwoordelijk is voor de gang van zaken rondom stages en de contacten legt en onderhoudt tussen organisaties en de school. De arbeidstoeleider zorgt ook voor de begeleiding van leerlingen, ouders en leerkrachten tijdens de stage.

Begeleider interne- en groepsstage Degene die op school verantwoordelijk is voor de gang van zaken rondom de interne- en groepsstage. De begeleider zorgt ervoor dat er goede contacten blijven tussen school en organisaties. Er wordt ook gezorgd voor de begeleiding van de leerling en overleg met leerkrachten en assistenten.

Stagecontract: Overeenkomst tussen school, stagegever en leerling of diens wettelijk vertegenwoordiger waarin afspraken omtrent de stage worden vastgelegd (zie bijlage 1).

DAC: Dag Activiteiten Centrum voor volwassenen. Bij deze instellingen krijgen volwassen gehandicapten een dagbesteding aangeboden. Activiteiten variëren in niveau van belevingsgericht tot productiegericht. In alle gevallen een zeer beschermde werkomgeving.

WSW: Instellingen volgens de Wet Sociale Werkvoorziening. Aan werknemers binnen de WSW worden meer eisen gesteld dan cliënten van een dagcentrum. Ook de WSW is een beschermde werkomgeving.

Vrije bedrijf: Minder beschermde werkomgeving gericht op (commerciële) dienstverlening en/ of productie.

CIZ: Centrum voor Indicatiestelling Zorg

UWV: Uitvoerder Werknemers Verzekering, waaronder de werkloosheidswet (WW), Wet Arbeidsongeschiktheid en de wet Werk en Inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) vallen. UWV begeleidt haar klanten intensief bij het vinden van werk, samen met partijen als CWI, gemeenten en scholen. Tevens bieden zij Wajonggerechtigden stageplaatsen aan binnen de regiokantoren van UWV.

Wajong: Wet arbeidsongeschiktheid jong gehandicapten.

SMW: School Maatschappelijk Werkster. Een persoon binnen de school die onder andere gericht op de stage, ouders ondersteunt bij de aanvraag van wettelijke regelingen voor de leerling, zoals indicaties en Wajonguitkeringen

Jobcoach: Een begeleider van een leerling die stage loopt, vanuit het UWV of DAC. Deze begeleider begeleidt de leerling praktisch op de werkvloer van het DAC, WSW of vrije bedrijf

Pre-adviesgesprek: Het eerste gesprek wat gevoerd gaat worden over een leerling en zijn toekomst. Hierbij zijn de leerling, zijn ouders/verzorgers en de arbeidstoeleider betrokken.

Activiteiten Belangstelling Inventarisatie: Test die door de leerlingen gemaakt wordt, voorafgaande aan het Toekomstgesprek. Deze test zorgt voor een opening van het gesprek rondom de mogelijkheden en interesses van de leerlingen.

Akkoord verklaring gegevens uitwisseling: Toestemming om relevante gegevens uit te wisselen die van belang zijn voor een goede begeleiding van de leerlingen op de stage plekken.

1.2 Wettelijk kader

Bij het organiseren van de stage dient men rekening te houden met wettelijke bepalingen. Onderstaand stuk is de wettekst met betrekking tot de stages en het inrichten daarvan uit het Onderwijskundig besluit WEC-raad:

Titel III. Stage

Artikel 6. Stage in het speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs

1. Voor leerlingen die voortgezet speciaal onderwijs ontvangen, kan het onderwijs een stage omvatten die wordt doorlopen op een of meer stageplaatsen, ter beschikking gesteld door een of meer stagegevers.
2. Voor leerlingen die speciaal onderwijs ontvangen kan het onderwijs de in het eerste lid bedoelde stage omvatten indien dit in het belang van de leerlingen is en deze de leeftijd hebben bereikt waarop zij stage mogen lopen.

Artikel 7. Stageplan

Indien het onderwijs een stage omvat, worden het doel, de inhoud, de omvang, de opbouw en de organisatie van de stage beschreven in een stageplan.

Artikel 8. Duur van de stage

1. De duur van de stage bedraagt ten hoogste twintig weken per schooljaar, gedurende ten hoogste 3 schooljaren.
2. Ten behoeve van het voorzien in of de voltooiing van een stage kan de inspecteur op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing verlenen van het bepaalde in het eerste lid. Hij kan daarbij voorschriften geven.

Artikel 9. Stageovereenkomst

1. Het bevoegd gezag sluit met de leerling of diens wettelijke vertegenwoordiger en de stagegever tezamen een schriftelijke stageovereenkomst waaruit blijkt dat de leerling leeractiviteiten ontplooit in het kader van het stageplan.
2. De stageovereenkomst bevat in elk geval:
 - a. de leeractiviteiten die de leerling moet ontplooiën en de werkzaamheden die hij bij de stagegever moet verrichten;
 - b. de aanvangsdatum, de einddatum en de tijden van de stage;
 - c. een regeling voor de begeleiding van de leerling bij de stagegever waarin in elk geval duidelijk wordt gemaakt welk aandeel in de begeleiding door de stageleraar van de school waarop de leerling is ingeschreven, alsmede door de stagebegeleider, aan te wijzen door of namens het bevoegd gezag onderscheidenlijk de stagegever, wordt verzorgd;
 - d. de wijze waarop de stagegever bij de beoordeling van de leeractiviteiten van de leerling wordt betrokken;
 - e. een regeling die de inspecteur in staat stelt zich op de hoogte te stellen van de leeractiviteiten die de leerling bij de stagegever ontplooit.

Artikel 10. Verzekering

Het bevoegd gezag draagt zorg dat de leerling gedurende de stage en gedurende de reis van de school naar het terrein van de stagegever en omgekeerd, alsmede de stageleraar gedurende de tijd dat hij zich bevindt op het terrein van de stagegever, zijn verzekerd tegen het risico van ongevallen en wettelijke aansprakelijkheid. Van de verplichting bedoeld in de vorige volzin, kan Onze Minister op verzoek van het bevoegd gezag ontheffing verlenen, indien het godsdienstige of levensbeschouwelijke bezwaren heeft tegen verzekering. Onze Minister verleent de ontheffing slechts indien het bevoegd gezag aantoont dat een afdoende andere voorziening is getroffen waaruit de gevolgen van een ongeval of van aansprakelijkheid in geval van schade aan derden kunnen worden gedekt.

2. Doelen van de stage op Mgr. Bekkersschool

2.1 Hoofddoelstelling

Doelen van de stage vallen in twee delen uiteen:

1. Oriëntatie

Enerzijds is er het algemene oriënterende en (beroeps)voorbereidende aspect en anderzijds het specifieke aspect gericht op het leerproces van de leerling.

2. Inzicht in eigen mogelijkheden

Oriëntatie op diverse werkplekken en het zicht krijgen op mogelijkheden, interesse en wensen van de leerling is een eerste aspect als het gaat om richting geven aan de toekomst.

Er zijn drie uitstroommogelijkheden voor leerlingen van VSO Mgr Bekkersschool:

vervolgonderwijs, uitstroom naar dagbesteding naar een van de activiteitencentra, indien een leerling daarvoor is geïndiceerd. Hierbinnen zijn stromen te herkennen variërend van belevingsgericht tot productiegericht. In beide gevallen gaat het om werkomgevingen met een grote mate van begeleiding en bescherming.

De derde mogelijkheid is dat leerlingen uitstromen naar een vorm van arbeid: het WSW of vrije bedrijf.

Leerlingen die niet geïndiceerd zijn voor dagbesteding kunnen aanspraak maken op plaatsing bij een voorziening in het kader van de WSW en/ of vrije bedrijf. Dat zijn omgevingen waar de werknemers meer eisen qua productie en werktempo.

De stage speelt een belangrijke rol in het bevorderen van een geleidelijke overgang tussen school en vervolgvoorziening.

2.1.1. Algemene doelstellingen:

- o Voorbereiding op werksituaties
- o Bevorderen van geleidelijke overgang van school naar vervolgvoorziening
- o Ondersteunen van leerlingen bij het verkrijgen van een niet-betaalde (bijv. DAC) of betaalde plaats(bijv. WSW en vrije bedrijf), in overleg met ouders en instanties
- o Integratie van de ZML leerlingen in de maatschappij

2.1.2. Specifieke doelstellingen:

De stage is een manier voor de leerling om een deel van zijn leerproces mee te maken binnen de context van een werkomgeving. Een gedeelte van de leerroute voor deze leerlingen kan plaatsvinden binnen of buiten de school, namelijk tijdens de stage. Leerlingen die binnen hun stage gericht werken aan doelen uit de leerlijnen zijn in de gelegenheid het

geleerde in verschillende situaties toe te passen (transfer van leren). Dat is een punt waar ZML leerlingen vaak moeite mee hebben.

Om ervoor te zorgen dat gericht gewerkt wordt aan de doelen uit de leerlijnen wordt per leerling van tevoren bepaald aan welke doelen hij of zij gaat werken tijdens de stage. Stagegever en stagebegeleider zijn op de hoogte van deze doelen en spreken dezelfde taal als de groepsleiding en de arbeidstoeleider. De doelen waar een leerling aan werkt zijn afkomstig uit het groepsplan van zijn groep of handelingsplan van de leerling. Doelen zijn afkomstig van de WEC-Raad leerlijnen: sociale competentie, leren leren, wonen, werken & vrije tijd.

2.1.3 Leerlijnen

Het gebruiken van leerlijnen binnen de stage biedt een verankering van het leerproces. De leerling is nog niet uitgeleerd: hij gaat juist op stage om dingen toe te passen en bij te leren. Werken met leerlijnen maakt duidelijk wat de leerling leert tijdens het stagelopen.

In onderstaand schema is weergegeven met welke niveaus wordt gewerkt binnen de verschillende leerroutes van de Mgr Bekkersschool. Hierbij moet worden opgemerkt dat er geen één op één relatie is tussen de ZML –leerlijnen en de SO/BAO leerlijnen. Ook gaat het niet om jaarklassen maar om ontwikkelingsniveaus.

Leerlijnen IQ tot 35													
ZML1	ZML2	ZML3	ZML4	ZML5	ZML6	ZML7	ZML8	ZML9	ZML10	ZML11	ZML12		
		Gr 1	Gr 2		Gr 3			Gr 4		Gr 5		Gr 6 e.v.	
Leerroute C Zorg			Leerroute B Doen							Leerroute A Leer			

Leerroute C:

Een gedeelte van de populatie van Mgr. Bekkersschool valt in de leerlijnen voor leerlingen met een IQ tot 35 (Vijfwijzer) en werkt aan doelen op de ZML leerlijnen tot instructieniveau 3. De groep die hierin valt is aangewezen op de belevingsgerichte kant van vervolgactiviteiten. Hun doelstelling bij een stage richt zich voornamelijk op een soepele overgang naar de vervolgvoorziening (DAC).

Leerroute B:

Een ander deel van de leerlingen volgt de ZML lijnen en zij behalen een niveau van ongeveer ZML 8-9. Binnen deze leerroute staat het doen meer centraal. Hun doelstelling bij

een stage richt zich voornamelijk op een soepele overgang naar de vervolgvoorziening (DAC) of sociale werkplaats.

Leerroute A:

Weer een ander deel van de leerlingen van volgt ZML lijnen van het niveau 10-12. In deze leerroute staat het leren meer centraal. De doelstelling bij een stage richt zich voornamelijk op een soepele overgang naar het werken in een sociale werkplaats of het vrije bedrijf. De doelen waaraan een leerling tijdens de stage werkt zijn afgestemd op de leerlijn doelen.

2.2 Plaats van de stage binnen het onderwijs

De Mgr Bekkersschool is verdeeld in een SO en VSO afdeling. Leerlingen van vier tot twaalf jaar volgen onderwijs op de SO afdeling. Vanaf 12-13 jaar tot maximaal 20 jaar volgen leerlingen onderwijs op de VSO afdeling. Het onderwijs op het SO en VSO is verdeeld in drie leerroutes. Leerroute A, B en C. Leerlingen worden op basis van hun mogelijkheden en capaciteiten in een leerroute geplaatst. Bij elke leerroute horen specifieke doelen.

Op het VSO wordt meer gewerkt aan de leerlijnen sociale competentie, leren leren, wonen, werken & vrije tijd.

Leerlingen bereiden zich voor op een zo zelfstandig mogelijke plaats in de samenleving, waarbij zij eigen taken uitvoeren. Dit begint al op de SO afdeling waar doelen van de leerlijnen sociale competentie en leren leren in de veilige eigen groep worden geoefend.

Doelen van de leerlijn leren leren hebben betrekking op het kunnen plannen en organiseren van taken, de werkhouding, het samenwerken en het reflecteren op het eigen gedrag.

Doelen van de leerlijn sociale competentie hebben betrekking op het leren omgaan met jezelf en de ander.

Op de Mgr Bekkersschool kan een leerling vanaf vijftien jaar stage gaan lopen. Leerlingen oefenen hier doelen door taken uit te voeren in het kader van een interne stage of groepsstage. Zowel aan interne stages, groepsstage, als aan externe stages zijn leerdoelen gekoppeld waaraan de leerling tijdens de stage werkt.

De doelen zijn afkomstig van de leerlijnen sociale competentie, leren leren, wonen, werken & vrije tijd. De doelen worden echter in verschillende contexten geoefend. Dit noemen we profielen. Een profiel is een verzamelnaam van een aantal activiteiten met hetzelfde karakter. Het profiel geeft het werken met de doelen een praktische waarde en herkenbaarheid.

Mgr Bekkersschool heeft op basis van realistische uitstroombmogelijkheden gekozen voor de volgende profielen:

- o Huishoudkunde
- o Groen
- o Horeca

- o Administratief
- o Kunst

In de toekomst worden er nog twee profielen georganiseerd, namelijk:

- o Industrieel, met name gerealiseerd vanuit het Arbeids Trainings Centrum, ATC.
- o Verzorging

De begeleiding tijdens de interne stages wordt onder verantwoordelijk van de leerkracht gerealiseerd binnen en in de directe omgeving van de school. Met de interne stage wordt vaak aangesloten bij de interesses en de mogelijkheden van de leerling.

Externe stages vinden plaats in overleg met ouders, leerling, leerkracht en arbeidstoeleider. Deze zijn gericht op uiteindelijke plaatsing bij het stagebedrijf, instelling of vrije bedrijf. Bij de uiteindelijke plaatsing moet rekening worden gehouden met de regels die te maken hebben met bekostiging van vervoer. Leerlingen zijn gebonden aan een instelling in de regio van hun woonadres. Hierdoor is er sprake van een beperking van het aantal mogelijke plaatsen.

2.3 Inhoud en opbouw

Welke soorten stage

Mgr Bekkersschool kent drie soorten stages; interne stage, groepsstage en externe stage.

Interne stage en groepstage

Interne stages en groepsstages worden aangeboden vanaf 15 jaar.

Interne stages zijn stages waarbij leerlingen binnen het gebouw van de VSO Mgr. Bekkersschool een taak krijgen. De begeleidingstaak wordt vaak uitgevoerd door de assistent. De groepsleerkracht is verantwoordelijk. Binnen de interne stage wordt geprobeerd aan te sluiten bij de interesse en mogelijkheden van de leerling.

Groepsstage is een vorm van stage die buiten de eigen vertrouwde omgeving van de school onder begeleiding wordt ingevuld. Er gaan ongeveer vier leerlingen onder begeleiding, meestal van een assistent, stage lopen in een andere omgeving dan de school. Het is een minder beschermde vorm van stage. De groepsleiding is ook bij deze stage te alle tijden verantwoordelijk.

Externe stage

Externe stages bestaan uit snuffelstages en/ of beroeps oriënterende stages op een DAC, WSW, binnen projecten en in de vrije sector. Op deze manier kunnen leerlingen zich oriënteren op hun mogelijkheden.

Er is een groep, de zogenaamde uitstroomgroep, gelokaliseerd in een wijkgebouw in de buurt: "De Hoeksteen". Leerlingen werken op locatie aan doelen die worden gekoppeld aan en gerealiseerd binnen activiteiten in en om het wijkcentrum. Voor deze leerlingen is dit de laatste stap, de transitie van school naar een andere plaats in de samenleving.

3. Organogram: Stage van VSO Mgr. Bekkerschool

Leeftijd			
Start 15 jaar		17/18 jaar Uitstroom 19-20 jaar	
Interne stage en Groepsstage		Externe stage	
Vorm	Leerroute en leerlijnen	Vorm	Leerroute en leerlijnen
Interne stage Deze interne stage vindt plaats op locatie in VSO en SO. Dit is de meest beschermde vorm van stage. Activiteiten vinden plaats binnen de volgende profielen: - Huishoudkunde - Groen - Verzorging(op termijn) - Horeca - Industrieel(op termijn) - Administratief - Creatief	Leerlingen uit alle leerroutes Bij deze vorm van stage wordt binnen de verschillende profielen gewerkt aan doelen uit de leerlijnen: - Leren leren - Sociale competentie - Wonen - Werken - Vrije tijd	Deze vorm van stage werkt toe naar passende arbeid in de vorm van het dac, sociale werkvoorziening en het vrije bedrijf. De leerling gaat steeds meer dagdelen naar een dagactiviteitscentrum, sociale werkvoorziening of het vrije bedrijf. Dit is een minder beschermde vorm van stage. Activiteiten vinden plaats binnen de volgende profielen: - Huishoudkunde - Groen - Verzorging - Horeca - Industrieel - Administratief - Creatief	Leerlingen uit alle leerroutes Binnen deze vorm van stage wordt binnen de verschillende profielen gewerkt aan doelen uit de leerlijnen: - Leren leren - Sociale competentie - Wonen - Werken - Vrije tijd Uitstroom: - DAC (A, B en C stroom) - Soc. werkplaats (A en B stroom) - Vrije bedrijf (A en B stroom)
Groepsstage Binnen deze vorm van stage, die altijd extern is, gaan ca. vier leerlingen onder begeleiding van een assistent stage lopen in de omgeving van de school. Door deze nieuwe omgeving, is dit een minder beschermde vorm van stage. Activiteiten vinden plaats binnen de volgende profielen: - Huishoudkunde - Groen - Verzorging - Horeca - Industrieel - Administratief - Creatief	Leerlingen uit leerroute A en B stroom Binnen deze vorm van stage wordt binnen de verschillende profielen gewerkt aan doelen uit de leerlijnen: - Leren leren - Sociale competentie - Wonen - Werken - Vrije tijd	Uitstroomgroep Hoeksteen In deze groep volgen leerlingen vanaf 16 jaar onderwijs op een aparte locatie in de wijk, verbonden aan een wijkcentrum. Voornamelijk uit de A en (gedeeltelijk) uit de B stroom (vaak leerlingen die binnen afzienbare tijd de school gaan verlaten). In het aanbod is veel aandacht voor arbeidsvaardigheden. Leren en leerdoelen worden zoveel als mogelijk aan praktijk en stage gekoppeld. De vorm van de stage is divers: stage in het wijkcentrum, groepsstage of externe stage.	

ArbeidsTransitieCentrum (ATC) Ekkersrijt

In de loop van 2010 start deze organisatievorm voor leerlingen die het programma op VSO Mgr. Bekkersschool afgerond hebben. Vanuit een gezamenlijk project in regio Eindhoven werken leerlingen vanuit het cluster 2 en cluster 3 onderwijs binnen het vrije bedrijf ATC Ekkersrijt. Deze werkplaats is een overgang naar het werken in de maatschappij. Zowel individuen als groep leerlingen volgen onder begeleiding trainingen gericht op een passende arbeidsplaats.

Leerlingen vinden na de Mgr. Bekkersschool een plaats in een dagactiviteitencentrum, een sociale werkplaats (WSW) of het vrije bedrijf. Zowel WSW als DAC zijn beschermde werkplekken, waar de werknemer of cliënt kan rekenen op begeleiding. De begeleiding binnen de WSW is echter minder, en werkdruk en productie-eisen die gesteld worden zijn hoger. Ook zijn er leerlingen die een plaats krijgen binnen de vrije sector. In dit laatste geval kan er begeleiding vanuit UWV in de vorm van een jobcoach komen.

De Mgr. Bekkersschool heeft contacten met veel instellingen, bedrijven en stichtingen die vervolgvacatures aanbieden in de verre regio rond Eindhoven. Dit moet ook wel omdat ouders voor hun kind een keuze moeten maken voor een dagcentrum of project in de buurt, vanwege de bekostiging van het vervoer.

Een aantal instellingen waar stages plaatsvinden:

S.O. afdeling van de MGR. Bekkersschool
Ergon
Hoveniersbedrijf
Kinderdagverblijf
Dagbesteding Lunet
Dagbesteding Severinus
American Dental Trading
I
Kinderboerderij Nuenen
Dierenbescherming
Peter IJfhuis
De Hoeksteen

3.1 Opbouw

Zoals het organigram laat zien lopen leerlingen meestal vanaf vijftien jaar stage binnen de Mgr. Bekkersschool. De leerlingen starten twee a drie dagdelen per week met voorbereidende stageactiviteiten, gerelateerd aan arbeidstoeleiding.

Tijdens dit aanbod krijgen leerlingen te maken met allerlei taken waar ze ook bij een DAC, project of vrije sector mee te maken kunnen krijgen. De taken hebben raakvlak met

verschillende profielen: administratie, creatief, groen, huishoudkunde en horeca. De taken die een leerling krijgt zijn gekoppeld aan de gestelde doelen van het groeps- , handelings-of transitieplan van de leerling.

Vanaf de leeftijd van **16 jaar** vindt **het pre-adviesgesprek** plaats. In dit overleg wordt besloten op welke manier de laatste jaren van de leerling op school worden ingevuld met betrekking tot de stage. Aanwezig bij dit gesprek zijn: ouders, leerling, indien nodig maatschappelijk werkende en arbeidstoeleider.

Onderwerp van gesprek zijn: Wat zijn de mogelijkheden van de leerling m.b.t. arbeid , hoe en wanneer wordt stage in gang gezet, aanvraag Wajonguitkering, informatie over onder bewindstelling, aanvraag indicatie dagbesteding dan wel indicatie Sociale Werkvoorziening, bespreken van de uitkomsten van de Activiteiten Belangstelling Inventarisatie test.

Het is de taak van de arbeidstoeleider om samen met de ouders een geschikte uitstroomplek voor de leerling te vinden. Bij het **intakegesprek** komen het aanmeldingsformulier en de stageovereenkomst ter sprake. Het intakeformulier bevat informatie over de stagiair: niveau, beperkingen, medicijngebruik, gedrag.

In de **stageovereenkomst** staan concrete afspraken tussen stagiair, stagegever en de school over leerdoelen op het gebied van de sociaal emotionele ontwikkeling en op het gebied van leren leren. Tevens bevat de stageovereenkomst afspraken over werkzaamheden, werktijden, begeleiding op de werkplek, evaluatiemomenten en ondertekening. Op de achterkant staan de stage voorwaarden afgedrukt.

Daarnaast krijgt de leerling een stagemap, waarin wekelijks kort en duidelijk door de begeleider op de werkplek kan worden aangegeven hoe de leerling heeft gefunctioneerd en of er dringende aandachtspunten zijn. De stagebegeleider kijkt hierbij ook naar de afgesproken doelen. De leerling bespreekt zijn stageboek individueel met zijn groepsleerkracht en de arbeidstoeleider. De arbeidstoeleider communiceert aandachtspunten vanuit de stage met de groepsleiding, zodat er ook in de klas aandacht aan besteed kan worden of eventueel een aanpassing plaatsvindt in leerdoelen.

3.2 Omvang van de stage

Tijdens een externe stage leert de leerling om buiten de school aan het werk te zijn, zo onafhankelijk mogelijk van de voor hem of haar vertrouwde personen en/of omgeving. De beroepsvoorbereidende stage is gericht op de uitstroom en is intensiever; afspraken hierover worden per leerling en per werkplek gemaakt. Gemiddeld loopt een leerling drie externe stages.

3.2.1 Werken aan leerdoelen binnen de stage

De stages bieden leerlingen bij uitstek de kans om te werken aan leerdoelen binnen een rijke context, het zogenaamde “contextuele leren”. Voor veel ZML leerlingen is het moeilijk om geleerde vaardigheden in een andere context dan de veilige omgeving van het klaslokaal toe te passen. Zij kunnen hier juist binnen de stage aan werken. Door van de leerling, die op stage gaat te bepalen waar hij of zij zich bevindt op de leerlijn, kan er gericht gewerkt worden aan de volgende stap in de ontwikkeling. Leerdoelen, gerelateerd aan bijvoorbeeld sociaal gedrag, werkhouding of mondelinge taal kunnen tijdens het afstemmingsoverleg worden besproken. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van de leerdoelen die omschreven staan in het groepsplan wat door de leerkrachten is opgesteld. De leerdoelen zijn onderwerp van gesprek tussen arbeidstoeleider, stagebegeleider en leerling. De leerdoelen worden opgenomen in de stageovereenkomst.

Deze leerdoelen zijn afkomstig uit het handelings- of transitieplan van een leerling. Deze staan in LVS 2000, een digitale applicatie waar de arbeidstoeleider uiteraard ook toegang toe heeft.

4. Organisatie

De arbeidstoeleider heeft een spilfunctie in de organisatie van de stages van leerlingen.

Deze taak is gekoppeld aan de functie van leerkracht. Taken zijn:

- Het coördineren van de stages,
- Het creëren van nieuwe stageplaatsen
- Verslaglegging en administratie van stagetrajecten

4.1 Arbeidstoeleider

Er is een arbeidstoeleider aangesteld op de Mgr. Bekkersschool. De arbeidstoeleider coördineert de externe stages, zijn takenpakket omvat de volgende werkzaamheden:

Intake:

- Het verzamelen van de gegevens over de leerling. Activiteiten: test afnemen en voeren van het toekomstgesprek met de leerling, ouders en schoolmaatschappelijk werkende. Tijdens dit gesprek wordt de stage toegelicht.
- Uitwerken van het toekomstgesprek in een verslag.
- Het bespreken van het aanmeldingsformulier met de leerling, ouders en groepsleiding.
- Voeren van het intakegesprek met de leerling, ouders en stagegever waarbij tevens leerdoelen besproken worden.

Plaatsen:

- Het definitief aanmelden van de leerling voor een stage.
- Ondertekenen van het stagecontract met betrokkenen.

- Stagemap voor de leerling samenstellen.
- Vervoer regelen voor de leerling naar de stageplaats.
- Vervolggesprek. Tijdens dit gesprek wordt het verloop van de stage met de leerling besproken. Tevens wordt besproken wat de leerdoelen zijn tijdens de stage en hoe dat wordt bijgehouden. De stage wordt met de stagegever doorgenomen.

Begeleiden:

- Contact onderhouden met de begeleiding op de stageplaats.
- Ouders op de hoogte houden over de voortgang van de stage.
- Evalueren van de stage met de leerling, stagegever en de ouders. Tijdens deze evaluatie wordt het evaluatieformulier ingevuld.
- Doorspreken van de stage met de groepsleiding. Naar aanleiding van deze nabespreking worden leerdoelen gehandhaafd of aangepast voor een vervolgstage, zodat de vaardigheden die nodig zijn op een werkplek zo optimaal ontwikkeld worden.
- Leerkracht van de leerling op de hoogte brengen van de (eventueel aangepaste) leerdoelen.

Dossiervorming:

- Aanleggen van dossiers van iedere leerling alle gegevens rondom de stage.

Onderhoud netwerk

De arbeidstoeleider heeft ook een belangrijke taak in het onderhouden van het netwerk van de school met betrekking tot stages. Het netwerk dat met stages te maken heeft valt in drieën uiteen:

- Stagenetwerk arbeidstoeleiding
- Binnen het stagenetwerk overleggen stagecoördinatoren van de VSO scholen binnen de stichting SSOE
- Netwerk begeleiding en ondersteuning

Rond de Mgr. Bekkersschool is een groot aantal instellingen werkzaam die de leerling en de ouders ondersteunen. Te denken valt daarbij aan organisaties zoals MEE, maatschappelijk werk, UWV (wajong uitkering!), CIZ, CWI etc. De arbeidstoeleider zorgt voor afstemming met deze partijen.

4.1.1 Begeleider interne- en groepsstage

Naast de functie van arbeidstoeleider is er een leerkracht die de interne- en groepsstages coördineert. Hij of zij wordt hiervoor gefaciliteerd.

De taken van deze leerkracht:

Groepsstages:

- Plaatsen van de leerlingen in een groepsstage.
- Regelen welke klassenassistente aan welke stageplaats verbonden wordt.

- Onderhouden van de contacten met de stageplaatsen.
- Verzorgen van de stagecertificaten.
- Netwerken voor het verkrijgen van stageplaatsen.

Interne stage:

- Plaatsen van de leerlingen binnen de interne stageplaatsen.
- Verzorgen van de begeleiding (het in trainen).
- Werkzaamheden uitwerken in een stappenplan (in geschreven tekst of picto).

4.2 Netwerk instellingen

Er zijn veel instellingen en de regio is groot. Het onderhouden van contacten met de instellingen is een taak voor de arbeidstoeleider. In een enkel geval kan na overleg een leerkracht of de locatieleider aan het gesprek deelnemen of arbeidstoeleider vervangen.

4.3 Indicatiestelling en plaatsing

Een leerling kan niet zomaar zonder meer naar een DAC. Voor het verkrijgen van een plaats binnen een beschermde werkomgeving en met intensieve begeleiding is een indicatiestelling of PGB nodig. Ouders van leerlingen die de school gaan verlaten of hun wettelijke vertegenwoordiging moeten een Wajong uitkering aanvragen voor de leerling, en daarnaast zorgen voor een indicatiestelling. MEE met name de zorgconsulent(e) ondersteunt de ouders en de leerling hierbij.

De aanvraag voor de indicatiestelling moet gedaan worden bij het ClZ, Centrum voor indicatiestelling Zorg.

Als een definitieve uitstroomplek voor de leerling gevonden is, wordt de indicatie of PGB voor dagbesteding aangevraagd. Bij voorkeur is deze plaatsing bij de instelling waar de leerling daarvoor al stage heeft gelopen.

In gevallen waar een leerling niet uitstroomt naar een DAC, kan via UWV en CWI een indicatie voor werken binnen de WSW worden aangevraagd. In verband met mogelijke wachtlijsten voor deze vorm van arbeid zal ook in dat geval de school ernaar streven dit zo vroeg mogelijk te doen. De Mgr. Bekkersschool streeft ernaar de transitie van school naar werk, in welke vorm dan ook, zo soepel mogelijk te laten verlopen.

voorkomen dat de leerling thuis komt te zitten na het verlaten van de school tot aan de uiteindelijke plaatsing.

Bijlagen

- 1. *Stageovereenkomst + voorwaarden***
- 2. *Toestemmingsformulier ouders***
- 3. *Leerlijnen leren leren en sociaal emotioneel***

Bijlage 1

STAGE OVEREENKOMST

Ondergetekenden,

a. Dhr./Mevr. _____, van : (bedrijf/werkplaats/instelling)

hierna genoemd stagegever

b. Dhr K.v.Sambeeck, hierna genoemd arbeidstoeleider
die optreedt namens het bevoegd gezag van de Mgr. Bekkersschool te Eindhoven
verklaren te zijn overeengekomen, dat

c. voornaam/achternaam leerling :

adres :

tel :

geboortedatum :

leerling van de Mgr. Bekkersschool te Eindhoven, hierna genoemd stagiair,

De gelegenheid krijgt om, in het kader van zijn/haar scholing, praktische ervaring op te doen met werkzaamheden bij de hierboven onder a. genoemde stage verlenende instantie en wel met inachtneming van de aan de ommezijde stagevoorwaarden en onderstaande stageafspraken :

Stage doelen : * sociaal emotioneel :

* leren leren :

Stagelocatie :	
Op de afdeling :	
Stagedag(en) :	
Stageperiode :	t/m
Stagetijden :	
Contactpersoon :	Kees van Sambeeck
Begeleiding :	Telefonisch contact, stagebezoeken en evaluatie
Vervoersregeling	Taxi

Aldus overeengekomen te : Eindhoven, ____-____-200

a. stagegever

c. leerling

c. arbeidstoeleider

STAGEVOORWAARDEN

1. De stagiair blijft tijdens de stage leerling van de onderwijs-instelling en is geen werknemer van de stagegever.
2. De onderwijsinstelling (i.c. de arbeidstoeleider) bepaalt in overleg met de stagegever hoe de stage zal worden ingericht. Het stageprogramma kan slechts na overleg en in onderlinge overeenstemming worden gewijzigd.
3. De stagegever zal de stagiair alleen die werkzaamheden opdragen die bijdragen aan zijn/haar leerproces, die passen binnen het activiteitenprogramma van het stageadres en die in hun geheel beschouwd niet tot doel hebben de stagegever economisch of financieel voordeel op te leveren.
4. De stagiair ontvangt geen vergoeding van de stagegever voor de in het kader van de stage te verrichten werkzaamheden, tenzij anders wordt overeengekomen. Evenmin ontvangt de stagegever voor de te geven stage-begeleiding een vergoeding van de onderwijsinstelling.
5. De stagedagen en -uren en de duur van de stageperiode worden schriftelijk vastgelegd in de stageovereenkomst.
De duur van de stage bedraagt ten hoogste 100 dagen per schooljaar, gedurende ten hoogste 3 schooljaren.
6. De stagetijden van de stagiair komen overeen met de werktijden van het stageadres, tenzij anders wordt overeen gekomen. Een andere regeling mag echter in geen geval in strijd zijn met de arbeidswetgeving voor jeugdigen.
7. Aan het begin van de stageperiode wordt de stagegever op de hoogte gebracht van het vakantierooster en de schooltijden van de onderwijsinstelling voor de betreffende periode.
8. Gedurende de schoolvakanties en overige vrije schooldagen en -tijden van de onderwijsinstelling vindt vanuit school geen stage plaats. Als de stagiair (of diens wettelijke vertegenwoordiger) en de stagegever anders overeenkomen, wordt het resultaat van dit overleg schriftelijk vastgelegd in de stageovereenkomst.
In voorkomende gevallen regelen zij onderling de verzekering tegen het risico van wettelijke aansprakelijkheid en ongevallen zoals omschreven in artikel 9.
9. De onderwijsinstelling draagt er zorg voor dat de stagiair gedurende de reis naar het stageadres en gedurende de stage en de arbeidstoeleider gedurende een stagebezoek tijdens of in verband met hun aanwezigheid op de plek waar stage wordt gelopen, dan wel bij de uitvoering van hun werkzaamheden, zijn verzekerd tegen het risico van wettelijke aansprakelijkheid en ongevallen.
10. De stagegever is niet aansprakelijk voor letsel of schade, welke de stagiair mocht lijden tijdens of in verband met zijn/ haar aanwezigheid op de plek waar stage wordt gelopen, dan wel bij de uitvoering van zijn/haar stagewerkzaamheden, behalve indien dit letsel of deze schade het gevolg is van opzet, schuld of nalatigheid van de stagegever of diens personeel.
11. De onderwijsinstelling bevordert dat de stagiair op het stageadres de in het belang van orde, veiligheid en gezondheid gegeven gedragsregels, voorschriften en aanwijzingen in acht neemt en elke onveilige en risicovolle handeling vermijdt.

12. De onderwijsinstelling regelt het vervoer van de stagiair naar en van het stageadres in overleg met de stagegever, de stagiair en/of diens wettelijke vertegenwoordiger. Het resultaat van dit overleg wordt schriftelijk vastgelegd in de stageovereenkomst.
13. De stagiair c.q. onderwijsinstelling zorgt ervoor dat de stagegever zo spoedig mogelijk op de hoogte wordt gesteld van verhindering (of het voornemen daartoe) van de stagiair.
14. De stagegever draagt er zorg voor dat de stagiair en de onderwijsinstelling (bij voorkeur de arbeidstoeleider) zo spoedig mogelijk op de hoogte worden gesteld van verhindering (of het voornemen daartoe) van de stagegever.
15. De stagegever stelt de onderwijsinstelling (bij voorkeur de arbeidstoeleider) onverwijld in kennis van onaangekondigd en/of ongeoorloofd verzuim van de stagiair.
16. De onderwijsinstelling (i.c. de arbeidstoeleider) verschaft de stagegever voor aanvang van de stage relevante basispersoonsgegevens en een beknopte gedrags- en functioneringsbeschrijving die van belang is voor een goede begeleiding van de stagiair op het stageadres. Partijen zullen vertrouwelijke gegevens die hen bij deze samenwerking ter kennis komen wederzijds vertrouwelijk behandelen.
17. De arbeidstoeleider is verantwoordelijk voor het onderhouden van de contacten tussen de onderwijsinstelling en de stagegever, voor het toezicht op en de beoordeling van het functioneren van de stagiair, alsmede voor de begeleiding van de stagiair voor wat betreft de leeractiviteiten.
18. De stagegever verbindt zich voldoende tijd te besteden aan het begeleiden van de stagiair en wijst daartoe –indien nodig– een stagebegeleider aan die belast is met de dagelijkse begeleiding van de stagiair voor wat betreft de te verrichten werkzaamheden alsmede voor de kontakten met de onderwijsinstelling.
19. De stagebegeleider stelt zich op de hoogte van het functioneren van de stagiair via telefonisch contact met de stagegever (c.q. contactpersoon) en via periodieke stagebezoeken op het stageadres (ca. 6-wekelijks of frequenter indien nodig).
20. Minimaal een maal per stageperiode, maar vaker indien nodig, vindt op het stageadres een uitvoerige stage-evaluatie plaats met zowel de stagiair, de stagegever (c.q. contactpersoon) als de stagebegeleider.
21. De stagegever verschaft de arbeidstoeleider en/of de inspecteur van het onderwijs zonodig toegang tot alle plaatsen waar de stage plaatsvindt, voor zover dat voor de vervulling van hun taken redelijkerwijs noodzakelijk is.
22. De stage kan door alle partijen in onderlinge overeenstemming worden beëindigd, onderbroken, bekort of verlengd.
23. De stageovereenkomst eindigt:
- a. aan het eind van de stageperiode (conform art. 5), of
 - b. bij onderling goedvinden van alle partijen (conform art. 23).
24. In geval van problemen of onvoorziene omstandigheden waarin deze stagevoorwaarden niet voorzien, treden stagegever (c.q. stagebegeleider), stagiair (en/of eventueel diens wettelijke vertegenwoordiger) en de onderwijsinstelling (i.c. de arbeidstoeleider) zo spoedig mogelijk met elkaar in overleg.
25. Wijzigingen in en/of aanvullende bepalingen op deze stageovereenkomst dienen door alle partijen te worden goedgekeurd.

Bijlage 2

AKKOORDVERKLARING GEGEVENSUITWISSELING

t.b.v.
STAGE BEGELEIDING en ARBEIDSTOELEIDING
&
AANMELDING bij INSTELLINGEN VOOR DAGBESTEDING

naam

adres

pc/plaats

telefoon

*ouder / verzorger / wettelijke vertegenwoordiger van:
(*aankruisen wat van toepassing is)

(naam leerling)

(adres)

(pc/woonplaats)

(geboortedatum)

Geeft hierbij toestemming aan Mgr. Bekkersschool (V.S.O.) om relevante gegevens die noodzakelijk zijn voor een goede begeleiding van bovengenoemde leerling, uit te wisselen met derden (stageverlenende instanties, stagebegeleiders, werkbegeleiders/ jobcoaches, consultants arbeid van MEE, instellingen voor dagbesteding enz.).

(plaats) _____

(datum) _____

Handtekening: _____

DOSSIERS »

Inclusief onderwijs en het zelfbeeld: een lonkend perspectief

publicatiedatum: 30-09-2007 19:43:27 | laatst gewijzigd: 30-09-2007 20:01:17 | auteur: Kim Bul

In vergelijking met regulier onderwijs wordt speciaal onderwijs gezien als duur, ineffectief, inadequaat gecoördineerd met het reguliere onderwijs en cultuur bevooroordeeld. Daarnaast blijkt dat segregatie van gehandicapte en niet gehandicapte kinderen vooroordelen en stigmatisatie uitbreidt (Miller, 1994). Voorstanders van het speciaal onderwijs beweren daarentegen dat leerlingen academisch beter presteren en een beter zelfbeeld hebben dan gehandicapte kinderen in het reguliere onderwijs (Terman, Larner, Stevenson & Behrman, 1996). Inclusief onderwijs is een onderwijspraktijk die in opkomst is en internationaal de aandacht trekt. Deze onderwijspraktijk wordt gedefinieerd als “samen leren van gehandicapte en niet gehandicapte kinderen op reguliere scholen met geschikte steun” (Centre for studies on inclusive education, n.d.). De stimulerende gedachte hierachter is dat alle kinderen het recht hebben om samen te leren en niet uitgesloten zouden moeten worden vanwege hun handicap of leerachterstand.

Veronderstelde voordelen

Veel onderzoekers geven aanvullende argumenten die de inclusie van gehandicapte kinderen in het reguliere onderwijs ondersteunen. Ten eerste rekent deze onderwijspraktijk af met de zogenaamde “pull-out” programma’s. In deze programma’s worden kinderen uit de klas gehaald om extra instructie in de onderzoekskamer te krijgen. Ten tweede geeft onderzoek van Miller (1994) aan dat inclusief onderwijs de sociale interactie tussen reguliere en speciale educatie leerlingen bevordert. Dit geeft gehandicapte en niet gehandicapte kinderen de mogelijkheid om relaties, vriendschappen, wederzijds respect en begrip voor verschillen tussen mensen te ontwikkelen. Daarnaast worden niet gehandicapte kinderen vaak als bron van steun ervaren door kinderen die moeilijkheden op school ervaren (Allodi, 2000). Ten derde laten Daniel en King (2001) en Peetsma, Vergeer, Roeleveld en Karsten (2001) zien dat inclusief onderwijs de academische prestaties van gehandicapte studenten verbetert doordat zij zich strevend gaan opstellen in de uitdagende schoolcontext van regulier onderwijs. Er wordt namelijk van deze kinderen verwacht om aan hogere standaarden te voldoen. Ook zijn voordelen voor de hele klas noemenswaardig, zoals kleinere klassen. Terman en collega’s (1996) stellen dat er een toenemende pressie voor inclusief onderwijs is vanwege financiële redenen. Een gesegregeerd onderwijssysteem is altijd duurder dan een inclusief systeem (Groeneweg, n.d.). De meeste onderzoeksinteresse is gefocust op de veronderstelde sociale en academische voordelen van inclusief onderwijs (Daniel & King, 2001; Peetsma, Roeleveld & Vergeer, 2001). Toch moet men blijven reflecteren op inclusief onderwijs als onderwijspraktijk en ook de nadelen ervan in ogenschouw nemen. Hierbij kan men bijvoorbeeld denken aan tekortkoming in ondersteuning vanuit de school omdat deze steun veelal van algemene aard is. Scholen

voorzien leerlingen niet in dergelijke ondersteuning en dit moet bekostigd worden door de ouders (Van Dessel, 2003).

Weinig aandacht voor ontwikkeling zelfbeeld

In Nederland is er weinig onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van het zelfbeeld van gehandicapte kinderen in het reguliere en het speciale onderwijs. Peetsma en collega's (2001) onderzochten het psychosociale functioneren van leerlingen in speciaal en regulier basisonderwijs. Het zelfvertrouwen, sociale gedrag, de houding ten opzichte van het schoolwerk, gezondheid en thuis ondersteuning voor educatie werden allen minder positief beoordeeld bij leerlingen in speciaal onderwijs dan bij leerlingen in regulier onderwijs. Contrasterend, laat de studie van Bakker en Bosma (2003) zien dat leerlingen in speciaal onderwijs een beter zelfbeeld hebben dan gelijk presterende leerlingen in regulier onderwijs. Er blijft onenigheid bestaan over de effecten van inclusief onderwijs op de sociaal-emotionele ontwikkeling van gehandicapte basisschool kinderen. Geen andere studies zijn uitgevoerd naar dit onderzoeksonderwerp en hierdoor wordt er weinig aandacht besteed aan de ontwikkeling van het zelfbeeld. Een positief zelfbeeld draagt in belangrijke mate bij aan het bevorderen van sociale en academische vaardigheden.

Zelfbeeld en ideaal zelfbeeld

Het zelfbeeld verwijst naar het gevoel dat een individu heeft van zijn of haar eigen waardigheid en competentie (Cole, et al. 2001; Schaffer, 1996). Deze gevoelens zijn gerelateerd aan het beeld van een "ideaal zelf" dat iedereen heeft. Wanneer er weinig discrepantie is tussen de ideale en waargenomen zelf dan zal het individu een hoog zelfbeeld ervaren. Wanneer de discrepantie groot is, is een laag zelfbeeld het resultaat. Schaffer (1996) maakt onderscheid tussen vijf domeinen van het zelfbeeld namelijk, school competentie, atletische competentie, sociale acceptatie, lichamelijke verschijning en gedrag. In het algemeen varieert het zelfbeeld van normaal ontwikkelende en gehandicapte kinderen tussen de domeinen (Masi, et al., 2000; Schaffer, 1996).

Invloedvolle factoren

Diverse algemene factoren blijken van invloed te zijn op de ontwikkeling van het zelfbeeld bij kinderen. In het algemeen hebben jongens meer zelfvertrouwen in hun academische prestaties dan meisjes en hierdoor verkrijgen zij een positief zelfbeeld. Het blijkt dat bij meisjes dit gevoel geleidelijk minder wordt door de schooljaren heen (Masi et al., 2000; McMullin & Cairney, 2004; Schwalbe & Staples, 1991). Ten tweede blijken jongere kinderen meer zelfvertrouwen in hun eigen gedrag te hebben dan oudere kinderen. Dit gevoel vermindert wanneer kinderen ouder worden (Masi et al., 2000; McMullin & Cairney, 2004). Er wordt specifiek een sterke relatie geïndiceerd tussen het zelfbeeld en schoolprestaties van gehandicapte basisschool leerlingen (Allodi, 2000; Daniel & King, 2001; Hunt & Goetz, 1997). Leerlingen die goed presteren op school lijken hoger te scoren op testen van het zelfbeeld. Naast de thuisomgeving is de school de meest belangrijke instantie die het zelfbeeld behoudt en vormt. Er bestaat bewijs voor het feit dat de frustraties van het herhaaldelijk falen op school leidt tot een lager zelfbeeld (Masi et al., 2000; Morvitz & Motta, 2001; Stanley, Dai & Nolan, 1997).

Naast kindfactoren blijken ook diverse familie factoren een rol te spelen. Een recente

studie van Baldwin en Hoffman (2002) laat zien dat wanneer de familie cohesie stijgt, het zelfbeeld van niet gehandicapte en gehandicapte kinderen toeneemt over tijd. In deze studie werd familie cohesie geoperationaliseerd als de hoeveelheid tijd die de familie met elkaar doorbracht, de kwaliteit van hun communicatie en de mate waarin het kind betrokken was bij beslissingen die in de familie gemaakt moesten worden (Baldwin & Hoffman, 2002; Santrock, 2005). Aanvullend hierop laten Cooper, Holman en Braithwaite (1983) zien dat kinderen die weinig familie steun ontvangen een laag zelfbeeld hebben.

Ten slotte wordt de rol van het individuele handelingsplan in de ontwikkeling van het zelfbeeld uiteengezet. Het handelingsplan bevat de belangrijkste leerdoelen en moet aangepast worden aan de individuele noden van het gehandicapte kind (Miller, 1994). Leerkrachten, ouders en ander professionals zijn verantwoordelijk voor dit handelingsplan en moeten dit plan samen delen, plannen en implementeren. Een hoge kwaliteit van het handelingsplan betekent dat dit plan beter afgestemd is op de individuele behoeften van het gehandicapte kind (Koster, Van Houten-Bosch, Nakken & Pijl, 2004; Miller, 1994). Op deze manier is het gehandicapte kind ervan verzekerd dat het geschikt onderwijs in de reguliere schoolcontext ontvangt (Drasgow, Yell & Robinson, 2001). Peetsma en collega's (2001) beweren dat meer zorg in de vorm van een individueel handelingsplan geassocieerd wordt met een betere school motivatie. Het is belangrijk om de relatie tussen de kwaliteit van het handelingsplan en de ontwikkeling van het zelfbeeld van gehandicapte kinderen te onderzoeken omdat men veronderstelt dat een kwalitatief goed handelingsplan zal bijdragen aan de ontwikkeling van een positief zelfbeeld. (Espin, Deno & Albayrak-Kaymak, 1998).

Verskil in ontwikkeling van het zelfbeeld

Het zelfbeeld van gehandicapte kinderen in het inclusieve onderwijs moet nader onderzocht worden omdat een laag zelfbeeld een risicofactor blijkt te zijn voor depressie, suïcide, anorexia nervosa, delinquentie, verslavingsproblematiek en andere aanpassingsproblemen (Kirsh, McVey, Tweed & Katzman, 2007; Marmot, 2003; Mason, 2001; McGee, Williams & Shyamala, 2001). Deze consequenties kunnen de beperkingen van kinderen verslechteren en het niveau van motivatie en interesse in leeftijdsgeschikte activiteiten negatief beïnvloeden (Schaffer, 1996). Een belangrijke vraag die men zich kan stellen is: "Is er een verschil in de ontwikkeling van het zelfbeeld tussen gehandicapte kinderen in speciale basisscholen en gehandicapte kinderen in reguliere basisscholen?" Huidig onderzoek heeft deze vraag nog niet adequaat kunnen beantwoorden bijvoorbeeld vanwege het gebrek aan willekeurige toewijzing van leerlingen aan groepen en door een gebrek aan een vergelijkbare controlegroep (Peetsma, et al., 2001). Onderzoek moet de effecten van inclusie op de ontwikkeling van het zelfbeeld van gehandicapte basisschool kinderen in speciaal en regulier onderwijs inzichtelijk maken.

Ontwikkeling van het zelfbeeld in diverse onderwijscontexten

Een herziening van de literatuur over de factoren die de ontwikkeling van het zelfbeeld van kinderen beïnvloeden, laat zien dat het onduidelijk is welke onderwijscontext het meest geschikt is voor de ontwikkeling van een hoog en positief zelfbeeld van gehandicapte kinderen (Hunt & Goetz, 1997). Het zelfbeeld wijst in dit geval op de waargenomen competentie van kinderen in speciale en reguliere basisscholen. De

populatie van gehandicapte kinderen wordt gekarakteriseerd door diverse beperkingen zoals, blindheid/slechtziendheid, mentale retardatie, chronische beperkingen of gedragsstoornissen. In het algemeen wordt er verondersteld dat het zelfbeeld van gehandicapte kinderen in reguliere basisscholen zal stijgen tijdens het schooljaar. Deze positieve ontwikkeling wordt verwacht vanwege de verbetering in sociale vaardigheden die veroorzaakt worden door het frequente contact met niet gehandicapte kinderen. Als gevolg daarvan zullen gehandicapte kinderen zichzelf competentier voelen in het sociale domein (Miller, 1994). Ook zal de sociale steun van niet gehandicapte kinderen bijdragen aan het behoud van hun zelfbeeld (Allodi, 2000). Daarnaast wordt er verwacht dat de academische prestaties van gehandicapte leerlingen zullen verbeteren omdat zij zich strevend gaan opstellen in de uitdagende schoolcontext van regulier onderwijs (Daniel & King, 2001; Peetsma et al., 2001). Een algeheel gevoel van tevredenheid en competentie zal gevormd worden tijdens het schooljaar en dit zal zijn weerspiegeling hebben in het zelfbeeld. Aan de andere kant wordt er verwacht dat de ontwikkeling van het zelfbeeld van gehandicapte kinderen in het speciaal basisonderwijs een langzamere ontwikkeling zal doormaken tijdens het schooljaar omdat zij de bovengenoemde positieve factoren missen (Centre for studies on inclusive education, n.d.; Terman et al., 1996).

Wanneer men de specifieke en diverse kind-, familie- en schoolfactoren overweegt is het belangrijk om te onderzoeken of er een verschil is in de ontwikkeling van het zelfbeeld tussen gehandicapte kinderen in speciale basisscholen en gehandicapte kinderen in reguliere basisscholen. Gegeven de invloed van geslacht, leeftijd en schoolprestaties op het zelfbeeld, wordt er verwacht dat jongens, oudere kinderen en goed presenterende kinderen een hoger zelfbeeld hebben dan meisjes, jongere kinderen en slecht presterende kinderen (Allodi, 2000; Hunt & Goetz, 1997; Masi et al., 2000; McMullin & Cairney, 2004; Morvitz & Motta, 2001; Schwalbe & Staples, 1991; Stanley et al., 1997). Verder wordt er verondersteld dat kinderen die deel uitmaken van families met een sterke familie cohesie een hoger zelfbeeld hebben dan kinderen die deel uitmaken van families met een zwakke familie cohesie (Santrock, 2005; Baldwin & Hoffman, 2002). Ten slotte wordt er een positieve correlatie verwacht tussen de kwaliteit van het individuele handelingsplan en het zelfbeeld, waarbij een hoge kwaliteit van het individuele handelingsplan tot een meer positieve ontwikkeling van het zelfbeeld leidt dan een lage kwaliteit van het individuele handelingsplan (Espin et al., 1998).

Sommige relaties worden bevestigd binnen speciaal basisonderwijs

De resultaten indiceren dat er enkele significante correlaties zijn tussen diverse variabelen (leeftijd, cognitieve schoolvaardigheden, familie cohesie) en het zelfbeeld in de groep van gehandicapte kinderen in het speciaal basisonderwijs. Het blijkt dat de leeftijd van deze kinderen positief samenhangt met het zelfbeeld. Dit betekent: hoe ouder het gehandicapte kind, hoe lager het zelfbeeld. De hypothese dat jongere kinderen een hoger zelfbeeld hebben dan oudere kinderen kan op basis van deze uitkomsten geaccepteerd worden (Masi et al., 2000; McMullin & Cairney, 2004). Ook blijkt dat de gemiddelde uitkomsten op de begrijpend lezen toetsen, negatief samenhangen met het zelfbeeld. Dit betekent: hoe hoger de score van kinderen op begrijpend lezen toetsen, hoe lager het zelfbeeld. De hypothese dat kinderen die goed presteren op school zichzelf hoger scoren op testen van het zelfbeeld dan kinderen die slecht presteren, kan op basis van deze uitkomsten niet geaccepteerd worden. Deze huidige resultaten staan in contrast

met de literatuur over de relatie tussen uitkomsten op diverse cognitieve schooltesten en het zelfbeeld van kinderen (Allodi, 2000; Daniel & King, 2001; Hunt & Goetz, 1997; Masi et al., 2000; Morvitz & Motta, 2001; Stanley, et al., 1997). Deze bevindingen sluiten wel aan bij eerder onderzoek dat geen relatie rapporteert tussen academische prestaties en het zelfbeeld van kinderen (Pearl, Ruth, Bryan & Tanis, 1982). Vervolgens blijkt dat de familie cohesie binnen de familie van deze kinderen positief gerelateerd is aan het zelfbeeld. Dit betekent: hoe hoger de familie cohesie, hoe hoger het zelfbeeld. De hypothese dat kinderen die in families leven met een sterke familie cohesie een hoger zelfbeeld hebben dan kinderen die in families leven met een zwakke familie cohesie kan op basis van deze uitkomsten geaccepteerd worden (Baldwin & Hoffman, 2002; Santrock, 2005). Deze resultaten en conclusies moeten met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden omdat geen enkele relatie consistent gevonden werd tijdens alle drie de meetmomenten en vanwege het gebruik van kleine steekproeven. Hierdoor kunnen de resultaten geen volledig beeld geven van de relatie tussen het zelfbeeld van gehandicapte kinderen in speciaal basisonderwijs en hun leeftijd, gemiddelde scores op begrijpend lezen toetsen en familie cohesie in hun familie. Verder onderzoek moet hier meer duidelijkheid en helderheid over geven. Daarnaast is het belangrijk om te onderzoeken of de gevonden relaties tussen de variabelen en het zelfbeeld van kinderen ook gelden voor gehandicapte kinderen in het reguliere basisonderwijs. Dit kan gerealiseerd worden met omvangrijkere steekproeven en een longitudinaal onderzoeksdesign.

Geen verschil in ontwikkeling zelfbeeld

In het algemeen werd er verondersteld dat het zelfbeeld van gehandicapte kinderen in de reguliere basisschool zou stijgen tijdens het schooljaar. Resultaten duiden er echter op dat er geen verschillen zijn in de ontwikkeling van het zelfbeeld tussen gehandicapte kinderen in speciaal basisonderwijs en gehandicapte kinderen in regulier basisonderwijs wanneer er gecontroleerd wordt voor geslacht, leeftijd, uitkomsten op diverse cognitieve schooltesten, familie cohesie en kwaliteit van het individuele handelingsplan. Deze resultaten verwerpen de veronderstelde hypothese en hierdoor blijft de discussie over welke onderwijscontext beter is voor de ontwikkeling van een positief zelfbeeld, onbeantwoord. Het is echter de vraag of het realistisch is om een positieve ontwikkeling van het zelfbeeld te verwachten in de reguliere basisschool context binnen een schooljaar. Vanwege de relatieve korte tijdsperiode is het moeilijk om de ontwikkelingskoers van het zelfbeeld te voorspellen. Longitudinaal onderzoek zou meer informatie en inzicht bieden in de ontwikkeling van het zelfbeeld van kinderen en de factoren die het zelfbeeld beïnvloeden. Dit zal op zijn beurt de keuze die professionals en ouders moeten maken omtrent plaatsing van gehandicapte kinderen in regulier of speciaal basisonderwijs begeleiden.

Bijlage 6

Interview 3

Datum: 6 april 2010

Wanneer er I. staat is dit de persoon die het interview af heeft genomen.

Wanneer er staat G. is dit de geïnterviewde.

Ik heb mezelf eerst voorgesteld en verteld op welke school ik op dit moment werkzaam ben. Hierna heb ik de voicerecorder aangezet.

- I. 'Ik wil heel graag weten hoe jullie leerlingen voorbereiden op stage, dus euh met interne stage, groepsstage, binnen school, buiten school, doe je dat op papier, doe je dat via gewoon praktijk werk. Op wat voor manieren bereidt je ze daar op voor en kun je ze daarop voorbereiden op een bepaalde manier.'
- G. 'Dan moet je, denk ik, eerst een beetje geschiedenis van deze school weten. In die zin, de leerlingen die hier komen binnen het VSO zitten allemaal intern op het instituut, aangenomen door het instituut. Wij weten dus dan ook nooit wat er komt'
- I. 'Oké.'
- G. 'En dat kan dus ook heel veel ZML-ers zijn, maar ook hoger IQ leerlingen zijn. Die bijvoorbeeld van het VMBO afkomen en vanwege hun problematieke hier belanden. En, de kortstondige duur, waarin ze die ze hier zijn en hier verblijven'
- I. 'Ja.'
- G. 'Ze zijn hier maar gemiddeld 9 maanden, daar willen ze in ieder geval naar toe gaan.'
- I. 'Ja.'
- G. 'En het loopt ook wel eens uit tot anderhalf jaar. We hebben elke keer toch wel een enkele leerling, die gewoon veel te lang hier zit waarin elke keer de datum bijgesteld wordt of dat er nog geen vervolgplekje ergens anders te verkrijgen is. Is een school en woonsituatie, want tja daar heb je dan mee te maken.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Nou enneh ja, als VSO school hebben wij daar natuurlijk, ja kunnen wij nooit een programma afmaken.'
- I. 'Nee.'
- G. 'Wij krijgen nooit de leerlingen binnen op het moment 1 en loop je alles door. Je krijgt een keer eentje van 12 binnen en ook van 14, maar ook van 18 jaar.'

- I. 'Ja.'
- G. 'En eeuh, dat is het moeilijke hier. Je moet constant kijken wat krijgen we binnen en wat gaan en kunnen we daar voor inzetten.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Eeuh onze manier is nu op het moment. We zijn zelf ook bezig om onze VSO status meer cachet te gaan geven dat we zelf ook meer die houding gaan aan nemen.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'Want ja, we zijn van huis uit, zeg maar, allemaal SO mensen. En je doet het erbij omdat je er iets mee hebt, maar je blijft hangen in het SO- gehalte omdat ook het niveau van onze leerlingen gewoon echt keldert. Als ze hier zitten, dan zakken ze, zakken ze, zakken ze, tot dat ze eindelijk weer adem kunnen halen en dan pas kunnen we ze weer oppakken en weer hoger gaan neerzetten. Ja, dat probleem wat er is, is het belangrijkste. En daardoor is het schoolse..'
- I. 'Ligt dan op een lager pitje.'
- G. 'Ja, de rest is nadien pas.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'Dus sociaal emotioneel, gedrag daar let je het meeste op en tja vanuit de inspectie moet je dan toch het meest letten op het onderwijs inhoudelijke.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'En dat doen we dan ook wel, mits daar de mogelijkheden toe zijn. Want kijk, als het hier klappt en er moet achtervang aan te pas komen dan kun je dus niets meer.'
- I. 'Nee, inderdaad.'
- G. 'Dan is heel je klas ontregeld en dan moet je de volgende dag maar weer opnieuw proberen.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Kijk en zo kan het elke dag, elke week zijn, en voordat je dan weer verder komt met je programma. Dat is dan lastig hier. En de groep is dus ook nooit constant.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'Want de instroom op het instituut is ook elke week.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Als er een bed vrijkomt, komt er een nieuwe binnen. Dat kan een SO-leerling zijn, dat kan een VSO-leerling zijn. Dat ligt er maar net aan waar het bed vrij komt, op welke woning.'
- I. 'Ja.'
- G. 'En maar er komen constant, want er is een wachtlijst, dus er komen constant mensen binnen.'
- I. 'Ja, dat klopt.'

- G. 'Dus je kunt je voorstellen als je hebt een klas of een groep hebt op de woning, op de zorg elke keer komt daar weer een ander bij. Elke keer moet die rangorde moet weer opnieuw bepaald worden, je hebt nooit echt een vaste groep. Daar gaat er één af en daar komt er weer één bij. En zo gaat het constant. Dus onrustig werken, op dat vlak.
- I. 'Ja, pff zeg.'
- G. 'Om even aan te geven dat het wil je iets bereiken met een leerling is dat dus onrustig werken. Dus wij stellen onze prioriteiten constant bij.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Want dat moet je wel, want je merkt zodra hier leerlingen weggaan dan is het duidelijk wat er aan de hand is of er is medicatie opgezet of er is een woning in zicht ergens anders of alles is gewoon helder. Dat wij als school zoiets hebben, ja maar het gaat nu net zo goed nu kunnen we pas wat gaan doen en wham weg zijn ze hier. Dus zo werkt het hier.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Dan om het over dat stukje stage te gaan hebben. Euhm wat doen wij dan hier, wij proberen zoveel mogelijk aan te bieden in een zo kort mogelijke periode. En dat begint al vanaf 12 jaar, heel veel andere scholen beginnen bijvoorbeeld pas met stageachtige dingen met 14.'
- I. 'Soms pas met 15 of 16.'
- G. 'Ja, wij doen hier een oefenstage met alle VSO-klassen. We hebben hier 5 VSO-klassen en dat is dan euhm, de E en de F groepen zijn dat. De E zijn de ZML-ers, daar hadden we eerst 2 klassen van, nu is dat op dit moment 1.'
- I. 'Ja, hmhm.'
- G. 'Euh, dat heeft dus te maken met het aannamebeleid, als je er minder van hebt.'
- I. 'Ja, dan wordt dat ook minder.'
- G. 'Dan moet je alles heterogeen door elkaar gaan zetten. En de andere zijn de F klassen en dat zijn vooral leerlingen met hoger IQ.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Nou, dus daar hebben we mee te maken. Dan hebben we ze ingedeeld op leeftijd en op stage uitstroomprofiel.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Dat is nu nog niet zo vastgelegd, maar dat is wel we hebben in ons vizier hebben. We maken binnen 10 weken een uitstroomprofiel. Zodat we weten deze leerling is duidelijk een leerling, cluster 4 of deze leerling is duidelijk een praktijkleerling, wat heeft deze leerling nodig gezien zijn IQ, leeftijd nou ja en dan gaan we daarop inzetten.'
- I. 'Oké.'

- G. 'Dan kom je op het gebied van stage. Nou dat doen we dus middels oefenstage. Elke ochtend het eerste uur komt er een klas hier bij de praktijk en dan bieden wij allerlei vaardigheden aan, die ze kunnen inoefenen om eigenlijk wat betreft competenties wat betreft werkhouding: op tijd komen, klantvriendelijk zijn, collegiaal, er verzorgd uitzien, vragen om hulp. Al die basis elementen die je moet hebben om stage te kunnen lopen, je badge op de goede plek zetten. Dat soort dingen, die gaan we dan intrainen. En dat doen we bijvoorbeeld door de was te verzorgen hier, iedere klas heeft hier een wastas. Die halen we op, stoppen het in de wasmachine, wassen, strijken en vouwen het weer. We verdelende was weer in de juiste tassen en brengen ze weer rond.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Zo doen we ook boodschappen, hier in de huiswinkel. Het cola apparaat bijvullen, koffie en thee inschenken met de koffiemelk, door de hele school. We hebben een repro-ruimte waar we een toonbank hebben, waar we kaarten verkopen en een snack verkopen.'
- I. 'Oke.'
- G. 'De snack van de dag is zeg maar van het restaurant, is bijvoorbeeld een broodje gehaktbal, ik noem maar iets. Maar je kunt ook een salade bestellen, broodje ham, broodje kaas.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Dat verzorgt de VSO, onder begeleiding. Je leert dus omgaan met kassa, geld, klantvriendelijk zijn. Prettige dag verder! Weet u al dat uw collega, Geertje een baby heeft? Ik noem maar even iets. We hebben leuke kaarten.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Je weet wel, gewoon, klantvriendelijk. Nou daar doen we ook een beetje bestellingen voor de klassen. Ik heb 10 schrijfschriftjes nodig, ik heb plakstiften nodig, nou ja die doen wij dan in een verzamelbak en.'
- I. 'Oké.'
- G. 'We leren dat soort vaardigheden aan. We doen ook tuinieren, hier buiten. Wat hebben we nog meer, een arbeidstrainingshoek. Dat zit ook in de praktijkruimte, waar dan ook de was gedaan wordt. Kan ik je dadelijk wel even laten zien, dan wordt het wat visueler. En daar doen ze dan inpakwerkzaamheden of montagewerk of telwerkzaamheden, of kaarten maken.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Nou, dat doet dus elke klas, één dag in de week. Dan krijgen ze na een periode. Een stuk van vakantie tot vakantie noemen wij een periode. Krijgen ze daar een

beoordeling over, elke week beoordelen wij ze sowieso. Maar naar aanleiding van de beoordeling krijgen ze hun bewijs.'

I. 'Oké.'

G. 'En dat doen we dan in hun portfolio. Nou, dat is wat betreft de oefenstages. Eigenlijk vrijwel voor iedereen gelijk, de enige nuance die we er nu in aan het aanbrengen zijn is dat wanneer jij al heel veel zelfstandig kunt.'

I. 'Hmhm;.

G. 'Dan krijg je certificaten, na zoveel kun jij bewijzen daar kun jij, een heleboel competenties kun jij krijg jij certificaat 1, kun je andere competenties krijg je certificaat 2 en zo verder. Maar eer we dat dus halen zijn ze eigenlijk alweer weg.'

I. 'Hmhm.'

G. 'Dus dat is heel lastig. Je kunt bijna niet zo differentiëren dat jij het wel krijgt en zij nog niet.'

I. 'Nee, inderdaad.'

G. 'Dat is heel lastig. Dus daar zijn we nu mee bezig, hoe gaan we dat nu zo doen. Zodat het ook visueel is voor de leerlingen, die daar tegenaan lopen, die denken dat ze meer kunnen. Maar ik doe nog steeds hetzelfde als degene die daar altijd loopt te zeuren.'

I. 'Hmhm.'

G. 'Ja, daar moeten we een verschil in zien te krijgen. Dus daar zijn we mee bezig.'

I. 'Ja.'

G. 'Nou goed, dit doen we dus algemeen. Dan hebben we een interne stage op school. Dat is bij de interieur verzorgster, of bij de koffiecorner dat is een mevrouw die zorgt voor de personeelskamer voor de koffie en de thee en doet ook wat interieurwerk op school, dan hebben we ook een stage in de kleuterklas.'

I. 'Hmhm.'

G. 'Meestal hebben we dat van buiten, van opleidingen en zo.'

I. 'Hmhm.'

G. 'Maar zo nu en dan kunnen we daar ook wel eens een leerling van ons zelf kwijt. Maar daar is het ook heel lastig. Meisjes willen naar aanleiding van de beroepsinteressesettest altijd met kinderen werken. Nou ja, zorg en welzijn scoort erg hoog bij de meiden. Maar ja, ga je ze hier zetten bij de kleintjes, bij de kleuters die zo een potlood in je oog stoppen.'

I. 'Tja.'

G. 'Het zijn geen gewone kleuters. Ook hier niet.'

I. 'Nee, inderdaad. Dat is heel lastig'

- G. 'Ja, dat is lastig. Ja, maar goed er zijn enkele die dat aankunnen. Die krijgen dan een gesprek, krijgen een eigen stagemap, afsprakenlijst en eigen takenlijst wat ze moeten doen. Ze krijgen om de zoveel weken een gesprek met de begeleider en de stagebegeleider erbij en daar krijgen ze ook betaald voor.'
- I. 'Oké?'
- G. 'Zodra je stage gaat lopen, ook al hier op school dan krijg je betaald. Het is gewoon een klein centje om die stimulans erin te houden.'
- I. 'Ja, en ook een bepaalde status.'
- G. 'Ja, inderdaad ook een bepaalde status. Nou dan hebben we dat. Dan heb je dus ook nog de stage hier op het terrein. Dat splitst zich op in stage als emballagewerkzaamheden, diagnostiek doen, onderzoeken of ze motorisch vaardig zijn. Nou. Dat is bij Sterk In Werk, hier op het terrein. '
- I. 'Oké.'
- G. 'We hebben hier ook een medewerker van Sterk In Werk. Dus daar heb je een groepje zitten. Een aantal ochtenden in de week, een leerling of 4. En dan hebben we op het terrein verdeeld, allemaal bij mensen van het RIF die hier werken. Medewerkers bij de tuindienst, in het restaurant, bij de technische dienst, bij de transportdienst. Nou. Die moeten allemaal tegenwoordig, dat is nu verplicht, dat was jaren niet zo, maar nu is er een omslag in beleid dat zij ook met mensen van het terrein moeten werken.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Dus dan kunnen we ook daar jongeren neerzetten. We hebben op het moment 25 jongeren die stage lopen op het terrein ongeveer en we hebben ongeveer 60 VSO leerlingen waarvan dus ongeveer ja...'
- I. 'Nou, dat is netjes.'
- G. 'Ja, dat is een net percentage.'
- I. 'Ja, dat is het zeker.'
- G. 'En nu is het zo dat er 3 á 4, gaan nu ook een externe stage lopen.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Maar dat is hetzelfde punt als wat ik net al zei, eer ze daar zijn, zijn ze weer weg!'
- I. 'Ja.'
- G. 'We hebben nu een meisje dat werkt bij de Etos, sinds twee weken ofzo. En daar weten we al van die gaat in mei met vakantie, of vakantie, die gaat voorgoed. En tja dat is in het Limburgse dus dan houd hier de stage op.'
- I. 'Ja, vervelend zeg.'
- G. 'Ja, blijven ze in de regio dan kun je het nog wel aanhouden, maar zij gaat dus uit de regio. Dan houdt het op. Dan kan Sterk In Werk haar nog wel oppakken als ze niet

meer naar school gaat maar dat wordt dan wel overgedragen. Ja, maar dan houdt het hier op, en dat is gewoon heel jammer.'

I. 'Ja, dat is het zeker.'

G. 'Ja, want je zet iets uit..'

I. 'Ja, je zet iets op en je kunt het eigenlijk nooit afmaken.'

G. 'Nee, je kunt het nooit, nooit afmaken. Je kunt hier eigenlijk niks afmaken. Klopt.'

I. 'Dat is ook apart.'

G. 'Ja daarom, het is niet zo maar een school die je uit zoekt.'

I. 'Nee, daarom. Bij mij, bij ons ja daar komen ze binnen bijwijze van op 4 jarige leeftijd en die vertrekken zo tussen de 18, 20 jaar.'

G. 'Ja, ja.'

I. 'Dan heb je een heel proces wat je door kan maken, en hier is het. Hier heb je ook een proces wat je doormaakt, maar het moet allemaal veel compacter want je weet..'

G. 'Ja, want je weet dat ze zo weer weg zijn. En je merkt dus ook aan jezelf en aan je organisatie dat je dus constant, dat je alert moet blijven dat je zelf niet vast gaat zitten. Want, hé jij zelf komt ook geen meter verder.'

I. 'Nee!'

G. 'Alleen dat stukje wat je doet dat ben je wel constant aan het ontwikkelen dat het nog efficiënter kan. Nog sneller daar komen waar we willen zijn. Want je laat heel veel tijd verloren gaan in die eerste maanden.'

I. 'Hmhm.'

G. 'Dat zo'n jongeren, vooral bij die VSO leeftijd, niet mee willen werken, ik heb hier niet voor gekozen, ik wil hier niet zijn.'

I. 'Nee.'

G. 'Zijn jongeren die nog nooit ergens anders hebben geslapen, die zitten er ook regelmatig bij dus die heimwee hebben tot en met. Dus eer je die bereidwilligheid hebt, dat inzicht, die inkeer van ja ik wil, ik kies voor mezelf.'

I. 'Ja, ik kies voor mezelf.'

G. 'Nou ja, dan ben je gewoon maanden verder. En dan is het op een gewone VSO school zoals jij zegt daar heb je ze jaren dus dan kun je ook gaan bouwen.'

I. 'Ja, want gaat het eens een week, maand niet goed.'

G. 'Wij zetten ze weer neer, jij hebt uitstroomprofiel dat, jij hebt dat, dat en dat nodig, je krijgt een arbeidstest. Dat is een test van Sterk In Werk die wij doen. De sibetest. (moeilijk te verstaan)

I. 'Oké.'

G. 'Onderzoeken erbij, diagnose van het instituut en dat pakketje gaat weer terug naar de school van herkomst of .. ja. Daar zijn wij voor. Dus puur observatie.'

- I. 'Ja. Want hebben jullie dan, je vertelde een leerling heeft een portfolio is dat op papier of digitaal?'
- G. 'Nee, dat is op papier. Dat is van PrOmOTie, die hebben we als uitgangspunt genomen. Ik heb ook het portfolio van KrachtAcht, vind ik ook ontzettend leuk.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Maar omdat je toch nog te weinig VSO klassen hebt, ga je dan in de ene klas KrachtAcht doen en in de andere niet. Dat is ook zo..'
- I. 'Ja.'
- G. 'Ik heb ook op scholen, geweest op MED laatst. En die hebben zo'n digitaal portfolio, ja en dan denk ik geweldig. Maar als wij dat hier, eer wij dat ingevuld hebben of eer dat het werkt, dan zijn ze weg.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'En je mag dan, ze nemen hun eigen dingen mee. Hun eigen account nemen ze mee, dus wij moeten constant nieuwe accounts aanvragen. Dus het is dan ook een financiële.'
- I. 'Ja, dat is ook niet te doen.'
- G. 'Nee, dat is ook niet te doen. Dus wij geven ze mappen mee, hun eigen portfolio staat hier ook op de gang. Ik heb daar zicht op. Daar komen bewijzen in, alle theorieën van de praktijkvakken zit daar in. En gelukkig, komt daar ook steeds vaker iets van de klas in te zitten.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Een PowerPoint presentatie, ja weet ik veel. Van alles, dat kan van alles zijn. Maar het is eigenlijk de bedoeling, dat er nog meer in komt. Want het is iets wat eigenlijk ook echt iets zegt over en van die jongere,'
- I. 'Ja, want dat vertelde Ellen, die zei ze hebben daar; wie ben ik?, wat kan ik?, hoe doe ik het? Of zo iets in die trant.'
- G. 'Ja, alle drie. Ik zal er eens één pakken.'
- I. 'Nou zei ze, dat ziet er zo geweldig uit. En ik dacht, dat is, om mee te starten. Dan heb je ook echt iets, dan wordt het ook zichtbaar voor leerlingen.'
- G. 'Ja, kijk wij geven ook aan. Eerst was het altijd een tekening van de leerlingen en dat hebben we nu veranderd. Je zit in een piramide en je gaat, die vakken inkleuren en je gaat groeien.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Dus hoe stageoriënterende praktijk vakken om beeld te vormen van de mogelijkheden. Praktijk en schoolse vakken en stage training gericht op leeftijd en mogelijkheden. Gericht op interesse en leeftijd. Stage ervaring opdoen, intern op het terrein naar aanleiding van arbeidsinteressesettest. Terug naar school of gaan werken.'

- I. 'Oké.'
- G. 'Nou, en dan heb je op een gegeven moment dus eeuuhm. Dit is dan portfolio VSO en dit is dan inderdaad van PrOmotie.'
- I. 'O ja.'
- G. 'En dan heb ik hier weer een stukje bijgedaan over die piramide. Dus dat je dan dus die groei kan zien. Nou dit meisje houdt het dus niet bij, want dat kun je zo dus ook even zien. Dit meisje is dus waar ik het net over had, zij loopt dus al extern stage bij Etos.'
- I. 'Ja.'
- G. 'En die is hier al even, maar het leeft niet bij de leerlingen. En dat is dus heel lastig, want we hebben ooit een periode daarvoor. Toen lagen de mappen dus gewoon in de klassen en beheerd werden, maar dan moesten ze, ze meenemen naar de praktijkvakken maar dan moest je er achter heen. Zo van ga je map eens halen? Nou, dat werkt dus ook niet.'
- I. 'Nee, dat geloof ik.'
- G. 'Dus, maar dit dus ook niet euh heilig makend, dat zie je wel. Geen foto, kopieën zijn het dus.'
- I. 'Ja, maar goed je hebt wel iets.'
- G. 'Wie ben ik? Hier vertel je wat je hobby's zijn, wat je belangrijk vind. Dit wil ik? Is wat je later wilt worden, wil je rijke man trouwen, wil je kinderen, wil je studeren nou dat staat er dan ook. En hier komen dan de theorie vakken in, van wat ze allemaal aan het doen zijn.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'De theorievakken, deze hoort hier dan eigenlijk niet achter. En hier komen dan de bewijzen, dit is een bewijs van de oefenstage, dat zij koffie en thee heeft gedaan. Dit is een bewijs van hout bewerking, dat ze haar naam heeft gemaakt.'
- I. 'O, wat gaaf!'
- G. 'En dit is een bewijs van repro, snack verkopen. Dit is koken, tegenwoordig hebben we foto's. Dit het verzorgingsbewijs, de wasmachine, dan komen stagetraining formulieren. Nou, dan nog de beoordeling. Dit komt ook terug in hun rapport.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'Dit is een klein stukje ervan (ze laat het even zien), eeuuhm die vakken die houden we hier voorin bij, want het zijn verschillende mensen die het geven.'
- I. 'Ja.'
- G. 'En dan maak ik het gedeelte van de rapporten en die stuur ik dan op naar de leerkracht.'
- I. 'Oké.'

- G. 'En dan voegen zij dit deel bij en aan het rapport.'
- I. 'En dit gebruiken jullie in elke VSO groep?'
- G. 'Ja.'
- I. 'Dus ook de ZML-ers die een lager niveau hebben. Die kunnen hier in mee? Want het ziet er wel heel overzichtelijk en duidelijk uit.'
- G. 'Ja, bij de ZML-ers doe je dan, die ga je geen Sibetest geven, die geef je geen moeilijke vakken met veel en moeilijke theorie. Maar daar blijf je vooral op koken, handvaardigheid, textiele werkvormen hé dus vrije tijdsbesteding. Gewoon die uitgangspunten die een VSO heeft, de zelfredzaamheid, vrije tijdsbesteding.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'Dat proberen we hier weer op te krikken, een band leren plakken, kunnen koken voor jezelf. Met geld om kunnen gaan.'
- I. 'Gaaf, zeg.'
- G. 'Ja, want soms dan komen ze hier en dan zeggen ze van VMBO 3, maar goed dan is het vaak dit jaar al niet meer gebeurd, die VMBO.'
- I. 'Ja.'
- G. 'O, maar dat kan ik allemaal al enne. Ja, en dan zakken ze, ze vallen zo door de mand. En hier hoeven ze even niks en dan merken ze dat wij gewoon eeuh niet zo van die hoge eisen stellen. En dan eeuh. Ja, je mag ook zeggen dat het moeilijk is, is niet erg. En dan gaan we kijken wat je wel kunt. En daarna gaan we het weer opbouwen, en nu zijn we dus zover dat we dit jaar als proef IVO examens Nederlands gaan doen.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Want ook daarin zie je dus, van het lijstje leerlingen die in aanmerking komen hadden we er 29, er zijn er een paar weggegaan naar een andere school en er zijn er nu nog 25. En we zijn afhankelijk van ouders of voogd die betaald. En we hebben tot nu toe zo ongeveer iets van 15 reacties binnen.'
- I. 'Nou, dat is zeker redelijk.'
- G. 'Ja, want als zij niet betalen kunnen wij niet zeggen dat kun jij gaan doen.'
- I. 'Nee, inderdaad.'
- G. 'Dus eeuh, want nu doen we alleen nog maar Nederlands. Maar ja, volgend jaar gaan we ook het rekenen en wiskunde doen en misschien nog wel andere vakken. Dus, ja dan loopt het natuurlijk op, als je dan kunt zeggen uw zoon of dochter gaat voor drie vakken op.'
- I. 'Ja, het motiveert natuurlijk wel.'
- G. 'Ja, maar ook daarin is die beperking, ze zijn weg voordat je het weet.'
- I. 'Ja.'

- G. 'Ja, en dan merk je ook met het testen. We hebben twee toetsweken hier, dus ook in de hoop dat die leerlingen die er zijn ook getoetst worden, dat die ook de oefentoets hebben gedaan voor IVO. Waardoor je weet die doet wel mee en die doet niet mee. En nu de laatste weken, dat we dat dus aan het doen zijn, euuhm zijn er weer nieuwe bij gekomen. Die nu gauw toetsen want dan kunnen ze nog mee.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Ja.'
- I. 'Dan kun je ze er nog bij pakken.'
- G. 'Ja.'
- I. 'Ik zit even te denken; PrOmotie, kan ik dat ergens op internet vinden?'
- G. 'Ja, edu-actief. www.edUactief.nl.'
- I. 'Ik hoef het niet op te schrijven, ik heb die apparaat. Dat is ideaal.'
- G. 'En dan kun je gewoon naar PrOmotie en dan naar methodes. Ja, daar staat PrOmotie. Het is eigenlijk een praktijk.'
- I. 'Ja, want wij hebben hem nu ook, voor sommige vakken. Want er zijn zoveel verschillende boekjes van, en ik had het portfolio nog nooit gezien. Dit is ideaal.'
- G. 'Ja, ik kan je dadelijk wel wat laten zien. We hebben het origineel portfolio hier ook, dat is echt een insteekmap, met gekleurde vellen.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'Ja, dat ziet er gewoon geweldig uit. Ja, maar goed dat was 15 euro geloof ik. En als je ziet hoe snel hier leerlingen weggaan. Ja.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Je ziet het al, sommige zijn nog niet eens geheel ingevuld.'
- I. 'Nee, maar het ziet er natuurlijk al helemaal super uit als het in kleur en alles is. Dat motiveert natuurlijk ook, maar goed het is ook gewoon een geldkwestie waar je mee te maken hebt. En natuurlijk ook.'
- G. 'En de duur, dat leerlingen hier zijn.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'Maar dus, oefenstage, interne stage, stage op het terrein.'
- I. 'Ondanks dat ze er eigenlijk kort zijn, doen jullie eigenlijk heel veel.'
- G. 'Ja, we raken alles kortstondig aan, want het zijn zowel VSO leerlingen, als praktijkleerlingen, als dagbesteding jongeren die niet meer dan naar een arbeidsplaats of dagbesteding gaan.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'Jongeren met een dusdanig complex .. dat er niet meer in zit dan hun beschermd wonen. Nou ja, daar zitten wij, dat is allemaal hier aanwezig.'

- I. 'Ja, want je hebt ook nog het grote stukje waar je de hele dag mee bezig bent, sociale vaardigheden.'
- G. 'Ja.'
- I. 'Zelfredzaamheid, zelfbeeld,
- G. 'Ja, dat heb je ook van PrOmotie, ik en de ander, sociaal-emotioneel.'
- I. 'Ik moet er echt eens verder in gaan duiken.'
- G. 'Kijk en dan voor de VSO leerlingen, daar zijn wij nu dan ook mee bezig. Om dat VMBO boek en materialen, gewoon de basisvorming. Want je kunt toch niet alles, in huis hebben.'
- I. 'Nee, dat is ook zo.'
- G. 'Want dat is het dus hé. Zolang jij maar basisvorming boek 1 en 2 hebt, dan kom je al een heel end.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Want juist die leerlingen die ook al bijna 18 zijn, die zijn zo gecrasht.
- I. 'Ja.'
- G. 'Laat ze het nog maar even, herhalen of euh. En als er dan echt een leerling is die, specifiek dingen nodig heeft, proberen we het ook daarvoor aan te schaffen. Zo hebben we nu een jongen die werkt. Theoretisch doet hij hier voor een trekkerrijbewijs.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Ja, het is, dat zijn gewoon leuke dingen.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Maar het zijn dus wel de individuen. En die heb je er niet vaak, die dat kunnen.'
- I. 'Nee, wij hebben er toevallig nu ook één die dat kan gaan doen.'
- G. 'Ja, want zo heb je ook een jongen, die wil gaan lassen. En ja moet je dat laten doen? Wij kunnen hier geen laslokaal inrichten voor één leerling. Maar die jongere gaat dus nu wel naar Boxtel naar Sterk In Werk en gaat daar een cursus lassen volgen. Kijk, we kunnen het dus wel organiseren, maar ook dan weer binnen de mogelijkheden ook van die leerling. Want als het een jongere is, die niet gewoon naar buiten kan ja, die bijvoorbeeld in het zicht moet blijven.'
- I. 'Ja, dan houdt het ook op.'
- G. 'Dan houdt het gewoon op.'
- I. 'Maar je hebt hier, zoals jullie hebben hier wel super veel geluk dat je hier op zo'n terrein zit. Want je hebt daardoor zoveel meer mogelijkheden.'
- G. 'Ja, dat klopt. Ja, mogelijkheden hier op het terrein.'
- I. 'Wat betreft, interne stages.'
- G. 'Ja, maar dat is wel een proces, van jaren geweest om die medewerking te krijgen.'

- I. 'Ja, dat klopt.'
- G. 'En dan nog is het zeer beperkt. Neem de keuken, daar mocht nooit, iemand stage lopen, dat hebben we sinds dit jaar. De medewerker van Sterk In Werk heeft dat voor elkaar gekregen, maar er mag er nog maar eentje komen gewoon omdat ja dan kennen ze die en die mag dan wel twee keer komen. Maar niet elke dag een ander, want daar kunnen ze zelf niet mee overweg. Ook daar zitten mensen met een beperking, die zijn via de WSD hier terecht gekomen. Ik noem maar even iets. Ja, niet iedereen is vaardig.'
- I. 'Nee, dat is ook zo. En binnen de eigen school is ook wel prettig.'
- G. 'Ja, dat klopt. Maar we hebben ook binnen de stichting S. is er ook het samenwerkingsverband met Sterk In Werk. Want in de regio Tilburg heb je weer een andere stagebegeleiding dan dat wij hebben. Ja, en dat trekt ook heel erg, maar wij zijn verbonden aan Sterk In Werk. Dat is gewoon een afspraak onderling.'
- I. 'Ja.'
- G. 'En zij maken lijsten en verslagen, zij trainen een cliënt dus ja.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'En op dit moment zitten zij Brabant breed.'
- I. 'Ja, want ze zitten ook in de regio Eindhoven.'
- G. 'Dus als ze hier weg gaan en ze gaan naar Eindhoven, of dat meisje in Limburg.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Ja, dan wordt het daar opgepakt door een coach van dezelfde organisatie.'
- I. 'Dat is wel prettig.'
- G. 'Ja, dat is zeker prettig.'
- I. 'Zij zijn bekend met het type leerling en de leerling is bekend met de manier van werken vanuit Sterk In Werk.'
- G. 'Ja. En ook als die leerling eventueel naar Amsterdam gaat, dan weten die organisatie ook het beste wat voor re-integratiebureaus daar voor zijn en leggen dan de contacten en wordt de overdracht gedaan.'
- I. 'Ja, inderdaad, dat is wel prettig.'
- G. 'Ja, dat is heel fijn.'
- I. 'Maar ook daarin ben je weer afhankelijk van tijd, als het ineens is dan loop je allemaal achter de feite aan.'
- G. 'Ja, inderdaad, dan kun je niets.'
- I. 'En dat gebeurt hier nog al eens ineens. Dat de jongere niet meer mee wil werken, of wegloopt, dan is het einde behandeling.'
- G. 'Ja.'
- I. 'Hé, waar is die nu, ja dan is die er ineens niet meer.'

- G. 'Is ook een vak apart.'
- I. 'Ja, dat is een hele andere hoek, jaa. Ja, het blijft, ik vind het een uitdaging, want ik vind het leuk om steeds.'
- G. 'Ja, dat geloof ik, ik kan het me voorstellen.'
- I. 'Om toch voor elkaar te krijgen dat we het nog beter kunnen doen in zo'n korte tijd. Alleen je merkt wel, als je op andere scholen komt kijken, daar maak je het echt af! Daar maak je alles mee, en dat is het hier dus niet. Ja, en daar moet je tegen kunnen. Want dat kan niet iedereen, dan ben je echt een onderwijfsfreak. Wil jij ook prestaties zien, als echte juf wil je toch resultaten.'
- G. 'Maar in zo'n korte periode, je ziet dan juist heel veel!'
- I. 'En toch zien wij ook resultaat.'
- G. 'Ja!'
- I. 'Want uiteindelijk als je hier weggaat, na anderhalf jaar, Als een leerling hier weggaat na een half jaar, dan denken wij dat is toch geweldig! Er komen hier jongens met een ontzettend overgewicht, dat je denkt dit is bijna levensbedreigend. En die gaan hier slank de deur uit.'
- G. 'En ook gedragsmatig?'
- I. 'Ja, ook gedragsmatig, wordt het ook allemaal beter. Daar draag je wel je steentje aan bij.'
- G. 'Wel heel erg apart. Leuk!'
- I. 'Ja.'
- G. 'Hebben jullie bepaalde leerlijnen, waar je dan aan werkt met doelen die in een plan komen?'
- I. 'Wij hebben het doelgroepen boek, dat hebben we geschreven. Het doelgroepenboek voor het VSO is dus echt, van elke groep waar ze dan en welke methode ze dan in die groep moeten gebruiken.'
- G. 'Ja.'
- I. 'Veel daarvan zijn dus SO-materialen, maar dat zijn we nu dus aan het herzien dat het steeds meer VSO wordt. Want er is dus PrOmotie, VMBO en wat bieden we dan aan, hoe bieden we dat dan aan en waarom bieden we dat dan aan. Wat ik net al zei, we blijven hangen in die basisvorming. Want daar kun je de leerlingen die toch een SO-niveau hebben mee opkrikken. En de leerlingen die toch wat hoger zijn gekomen, die toch gestrand zijn hier die kun je er toch weer wat mee voeden en weer mee verder krijgen.'
- G. 'Oké.'
- I. 'En het niveau is dan lager, dus dan is het ook niet erg om een stukje terug te pakken van het SO.'

- G. 'Nee, precies.'
- I. 'Het is toch nieuw, het is zoiezo een andere school, andere omgeving.'
- G. 'Ja, en hier is het niet gek om nog een keertje te rekenen of tafels te doen. Terwijl je eigenlijk daar mee op moet houden op een bepaalde leeftijd.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'Ja, hier vinden ze het toch wel prettig om nog eventjes, mag ik dat hier toch nog leren? Ja, tuurlijk.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Hier wordt je niet uitgelachen, dat is hier heel normaal.'
- I. 'Ja, daarom. Het geeft ze ook een veilig gevoel.'
- G. 'Ja.'
- I. 'Denk ik, ik kan en mag hier mezelf zijn.'
- G. 'Ja, dat is wel ons streven, dat leerlingen dat ook zo voelen.'
- I. 'Ja, fijn.'
- G. 'Dus.'
- I. 'Ik ben helemaal blij, ik ga achter PrOmotie aan. Ik wil daar nog wel wat meer van weten.'
- G. 'Ja, ik kan het jou wel even laten zien.'
- I. 'Ja.'

Hierna lopen we het kamertje uit. Ik krijg materialen en praktijklokalen te zien. Het is te horen, maar niet voldoende om er alles van uit te werken. Wanneer we terug komen heb ik het interview al afgerond. Ik haar bedankt voor haar tijd en energie, maar vooral voor de gegevens die ze me heeft gegeven. De voicerecorder wordt uitgezet.

Bijlage 7

Interview 3

Datum: 6 april 2010

Wanneer er I. staat is dit de persoon die het interview af heeft genomen.
Wanneer er staat G. is dit de geïnterviewde.

Ik heb mezelf eerst voorgesteld en verteld op welke school ik op dit moment werkzaam ben. Hierna heb ik de voicerecorder aangezet.

- I. 'Ik wil heel graag weten hoe jullie leerlingen voorbereiden op stage, dus euh met interne stage, groepsstage, binnen school, buiten school, doe je dat op papier, doe je dat via gewoon praktijk werk. Op wat voor manieren bereidt je ze daar op voor en kun je ze daarop voorbereiden op een bepaalde manier.'
- G. 'Dan moet je, denk ik, eerst een beetje geschiedenis van deze school weten. In die zin, de leerlingen die hier komen binnen het VSO zitten allemaal intern op het instituut, aangenomen door het instituut. Wij weten dus dan ook nooit wat er komt'
- I. 'Oké.'
- G. 'En dat kan dus ook heel veel ZML-ers zijn, maar ook hoger IQ leerlingen zijn. Die bijvoorbeeld van het VMBO afkomen en vanwege hun problematieke hier belanden. En, de kortstondige duur, waarin ze die ze hier zijn en hier verblijven'
- I. 'Ja.'
- G. 'Ze zijn hier maar gemiddeld 9 maanden, daar willen ze in ieder geval naar toe gaan.'
- I. 'Ja.'
- G. 'En het loopt ook wel eens uit tot anderhalf jaar. We hebben elke keer toch wel een enkele leerling, die gewoon veel te lang hier zit waarin elke keer de datum bijgesteld wordt of dat er nog geen vervolgplekje ergens anders te verkrijgen is. Is een school en woonsituatie, want tja daar heb je dan mee te maken.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Nou enneh ja, als VSO school hebben wij daar natuurlijk, ja kunnen wij nooit een programma afmaken.'
- I. 'Nee.'
- G. 'Wij krijgen nooit de leerlingen binnen op het moment 1 en loop je alles door. Je krijgt een keer eentje van 12 binnen en ook van 14, maar ook van 18 jaar.'
- I. 'Ja.'

- G. 'En eeuh, dat is het moeilijke hier. Je moet constant kijken wat krijgen we binnen en wat gaan en kunnen we daar voor inzetten.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Eeuh onze manier is nu op het moment. We zijn zelf ook bezig om onze VSO status meer cachet te gaan geven dat we zelf ook meer die houding gaan aan nemen.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'Want ja, we zijn van huis uit, zeg maar, allemaal SO mensen. En je doet het erbij omdat je er iets mee hebt, maar je blijft hangen in het SO- gehalte omdat ook het niveau van onze leerlingen gewoon echt keldert. Als ze hier zitten, dan zakken ze, zakken ze, zakken ze, tot dat ze eindelijk weer adem kunnen halen en dan pas kunnen we ze weer oppakken en weer hoger gaan neerzetten. Ja, dat probleem wat er is, is het belangrijkste. En daardoor is het schoolse..'
- I. 'Ligt dan op een lager pitje.'
- G. 'Ja, de rest is nadien pas.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'Dus sociaal emotioneel, gedrag daar let je het meeste op en tja vanuit de inspectie moet je dan toch het meest letten op het onderwijs inhoudelijke.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'En dat doen we dan ook wel, mits daar de mogelijkheden toe zijn. Want kijk, als het hier klapt en er moet achtervang aan te pas komen dan kun je dus niets meer.'
- I. 'Nee, inderdaad.'
- G. 'Dan is heel je klas ontregeld en dan moet je de volgende dag maar weer opnieuw proberen.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Kijk en zo kan het elke dag, elke week zijn, en voordat je dan weer verder komt met je programma. Dat is dan lastig hier. En de groep is dus ook nooit constant.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'Want de instroom op het instituut is ook elke week.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Als er een bed vrijkomt, komt er een nieuwe binnen. Dat kan een SO-leerling zijn, dat kan een VSO-leerling zijn. Dat ligt er maar net aan waar het bed vrij komt, op welke woning.'
- I. 'Ja.'
- G. 'En maar er komen constant, want er is een wachtlijst, dus er komen constant mensen binnen.'
- I. 'Ja, dat klopt.'

- G. 'Dus je kunt je voorstellen als je hebt een klas of een groep hebt op de woning, op de zorg elke keer komt daar weer een ander bij. Elke keer moet die rangorde moet weer opnieuw bepaald worden, je hebt nooit echt een vaste groep. Daar gaat er één af en daar komt er weer één bij. En zo gaat het constant. Dus onrustig werken, op dat vlak.
- I. 'Ja, pff zeg.'
- G. 'Om even aan te geven dat het wil je iets bereiken met een leerling is dat dus onrustig werken. Dus wij stellen onze prioriteiten constant bij.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Want dat moet je wel, want je merkt zodra hier leerlingen weggaan dan is het duidelijk wat er aan de hand is of er is medicatie opgezet of er is een woning in zicht ergens anders of alles is gewoon helder. Dat wij als school zoiets hebben, ja maar het gaat nu net zo goed nu kunnen we pas wat gaan doen en wham weg zijn ze hier. Dus zo werkt het hier.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Dan om het over dat stukje stage te gaan hebben. Euhm wat doen wij dan hier, wij proberen zoveel mogelijk aan te bieden in een zo kort mogelijke periode. En dat begint al vanaf 12 jaar, heel veel andere scholen beginnen bijvoorbeeld pas met stageachtige dingen met 14.'
- I. 'Soms pas met 15 of 16.'
- G. 'Ja, wij doen hier een oefenstage met alle VSO-klassen. We hebben hier 5 VSO-klassen en dat is dan euhm, de E en de F groepen zijn dat. De E zijn de ZML-ers, daar hadden we eerst 2 klassen van, nu is dat op dit moment 1.'
- I. 'Ja, hmhm.'
- G. 'Euh, dat heeft dus te maken met het aannamebeleid, als je er minder van hebt.'
- I. 'Ja, dan wordt dat ook minder.'
- G. 'Dan moet je alles heterogeen door elkaar gaan zetten. En de andere zijn de F klassen en dat zijn vooral leerlingen met hoger IQ.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Nou, dus daar hebben we mee te maken. Dan hebben we ze ingedeeld op leeftijd en op stage uitstroomprofiel.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Dat is nu nog niet zo vastgelegd, maar dat is wel we hebben in ons vizier hebben. We maken binnen 10 weken een uitstroomprofiel. Zodat we weten deze leerling is duidelijk een leerling, cluster 4 of deze leerling is duidelijk een praktijkleerling, wat heeft deze leerling nodig gezien zijn IQ, leeftijd nou ja en dan gaan we daarop inzetten.'
- I. 'Oké.'

- G. 'Dan kom je op het gebied van stage. Nou dat doen we dus middels oefenstage. Elke ochtend het eerste uur komt er een klas hier bij de praktijk en dan bieden wij allerlei vaardigheden aan, die ze kunnen inoefenen om eigenlijk wat betreft competenties wat betreft werkhouding: op tijd komen, klantvriendelijk zijn, collegiaal, er verzorgd uitzien, vragen om hulp. Al die basis elementen die je moet hebben om stage te kunnen lopen, je badge op de goede plek zetten. Dat soort dingen, die gaan we dan intrainen. En dat doen we bijvoorbeeld door de was te verzorgen hier, iedere klas heeft hier een wastas. Die halen we op, stoppen het in de wasmachine, wassen, strijken en vouwen het weer. We verdelen de was weer in de juiste tassen en brengen ze weer rond.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Zo doen we ook boodschappen, hier in de huiswinkel. Het cola apparaat bijvullen, koffie en thee inschenken met de koffiemelker, door de hele school. We hebben een repro-ruimte waar we een toonbank hebben, waar we kaarten verkopen en een snack verkopen.'
- I. 'Oke.'
- G. 'De snack van de dag is zeg maar van het restaurant, is bijvoorbeeld een broodje gehaktbal, ik noem maar iets. Maar je kunt ook een salade bestellen, broodje ham, broodje kaas.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Dat verzorgt de VSO, onder begeleiding. Je leert dus omgaan met kassa, geld, klantvriendelijk zijn. Prettige dag verder! Weet u al dat uw collega, Geertje een baby heeft? Ik noem maar even iets. We hebben leuke kaarten.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Je weet wel, gewoon, klantvriendelijk. Nou daar doen we ook een beetje bestellingen voor de klassen. Ik heb 10 schrijfschriftjes nodig, ik heb plakstiften nodig, nou ja die doen wij dan in een verzamelbak en.'
- I. 'Oké.'
- G. 'We leren dat soort vaardigheden aan. We doen ook tuinieren, hier buiten. Wat hebben we nog meer, een arbeidstrainingshoek. Dat zit ook in de praktijkruimte, waar dan ook de was gedaan wordt. Kan ik je dadelijk wel even laten zien, dan wordt het wat visueler. En daar doen ze dan inpakwerkzaamheden of montagewerk of telwerkzaamheden, of kaarten maken.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Nou, dat doet dus elke klas, één dag in de week. Dan krijgen ze na een periode. Een stuk van vakantie tot vakantie noemen wij een periode. Krijgen ze daar een

beoordeling over, elke week beoordelen wij ze sowieso. Maar naar aanleiding van de beoordeling krijgen ze hun bewijs.'

I. 'Oké.'

G. 'En dat doen we dan in hun portfolio. Nou, dat is wat betreft de oefenstages. Eigenlijk vrijwel voor iedereen gelijk, de enige nuance die we er nu in aan het aanbrengen zijn is dat wanneer jij al heel veel zelfstandig kunt.'

I. 'Hmhm;.

G. 'Dan krijg je certificaten, na zoveel kun jij bewijzen daar kun jij, een heleboel competenties kun jij krijg jij certificaat 1, kun je andere competenties krijg je certificaat 2 en zo verder. Maar eer we dat dus halen zijn ze eigenlijk alweer weg.'

I. 'Hmhm.'

G. 'Dus dat is heel lastig. Je kunt bijna niet zo differentiëren dat jij het wel krijgt en zij nog niet.'

I. 'Nee, inderdaad.'

G. 'Dat is heel lastig. Dus daar zijn we nu mee bezig, hoe gaan we dat nu zo doen. Zodat het ook visueel is voor de leerlingen, die daar tegenaan lopen, die denken dat ze meer kunnen. Maar ik doe nog steeds hetzelfde als degene die daar altijd loopt te zeuren.'

I. 'Hmhm.'

G. 'Ja, daar moeten we een verschil in zien te krijgen. Dus daar zijn we mee bezig.'

I. 'Ja.'

G. 'Nou goed, dit doen we dus algemeen. Dan hebben we een interne stage op school. Dat is bij de interieur verzorgster, of bij de koffiecorner dat is een mevrouw die zorgt voor de personeelskamer voor de koffie en de thee en doet ook wat interieurwerk op school, dan hebben we ook een stage in de kleuterklas.'

I. 'Hmhm.'

G. 'Meestal hebben we dat van buiten, van opleidingen en zo.'

I. 'Hmhm.'

G. 'Maar zo nu en dan kunnen we daar ook wel eens een leerling van ons zelf kwijt. Maar daar is het ook heel lastig. Meisjes willen naar aanleiding van de beroepsinteressesettest altijd met kinderen werken. Nou ja, zorg en welzijn scoort erg hoog bij de meiden. Maar ja, ga je ze hier zetten bij de kleintjes, bij de kleuters die zo een potlood in je oog stoppen.'

I. 'Tja.'

G. 'Het zijn geen gewone kleuters. Ook hier niet.'

I. 'Nee, inderdaad. Dat is heel lastig'

- G. 'Ja, dat is lastig. Ja, maar goed er zijn enkele die dat aankunnen. Die krijgen dan een gesprek, krijgen een eigen stagemap, afsprakenlijst en eigen takenlijst wat ze moeten doen. Ze krijgen om de zoveel weken een gesprek met de begeleider en de stagebegeleider erbij en daar krijgen ze ook betaald voor.'
- I. 'Oké?'
- G. 'Zodra je stage gaat lopen, ook al hier op school dan krijg je betaald. Het is gewoon een klein centje om die stimulans erin te houden.'
- I. 'Ja, en ook een bepaalde status.'
- G. 'Ja, inderdaad ook een bepaalde status. Nou dan hebben we dat. Dan heb je dus ook nog de stage hier op het terrein. Dat splitst zich op in stage als emballagewerkzaamheden, diagnostiek doen, onderzoeken of ze motorisch vaardig zijn. Nou. Dat is bij Sterk In Werk, hier op het terrein. '
- I. 'Oké.'
- G. 'We hebben hier ook een medewerker van Sterk In Werk. Dus daar heb je een groepje zitten. Een aantal ochtenden in de week, een leerling of 4. En dan hebben we op het terrein verdeeld, allemaal bij mensen van het RIF die hier werken. Medewerkers bij de tuindienst, in het restaurant, bij de technische dienst, bij de transportdienst. Nou. Die moeten allemaal tegenwoordig, dat is nu verplicht, dat was jaren niet zo, maar nu is er een omslag in beleid dat zij ook met mensen van het terrein moeten werken.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Dus dan kunnen we ook daar jongeren neerzetten. We hebben op het moment 25 jongeren die stage lopen op het terrein ongeveer en we hebben ongeveer 60 VSO leerlingen waarvan dus ongeveer ja...'
- I. 'Nou, dat is netjes.'
- G. 'Ja, dat is een net percentage.'
- I. 'Ja, dat is het zeker.'
- G. 'En nu is het zo dat er 3 á 4, gaan nu ook een externe stage lopen.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Maar dat is hetzelfde punt als wat ik net al zei, eer ze daar zijn, zijn ze weer weg!'
- I. 'Ja.'
- G. 'We hebben nu een meisje dat werkt bij de Etos, sinds twee weken ofzo. En daar weten we al van die gaat in mei met vakantie, of vakantie, die gaat voorgoed. En tja dat is in het Limburgse dus dan houd hier de stage op.'
- I. 'Ja, vervelend zeg.'
- G. 'Ja, blijven ze in de regio dan kun je het nog wel aanhouden, maar zij gaat dus uit de regio. Dan houdt het op. Dan kan Sterk In Werk haar nog wel oppakken als ze niet

meer naar school gaat maar dat wordt dan wel overgedragen. Ja, maar dan houdt het hier op, en dat is gewoon heel jammer.'

I. 'Ja, dat is het zeker.'

G. 'Ja, want je zet iets uit..'

I. 'Ja, je zet iets op en je kunt het eigenlijk nooit afmaken.'

G. 'Nee, je kunt het nooit, nooit afmaken. Je kunt hier eigenlijk niks afmaken. Klopt.'

I. 'Dat is ook apart.'

G. 'Ja daarom, het is niet zo maar een school die je uit zoekt.'

I. 'Nee, daarom. Bij mij, bij ons ja daar komen ze binnen bijwijze van op 4 jarige leeftijd en die vertrekken zo tussen de 18, 20 jaar.'

G. 'Ja, ja.'

I. 'Dan heb je een heel proces wat je door kan maken, en hier is het. Hier heb je ook een proces wat je doormaakt, maar het moet allemaal veel compacter want je weet..'

G. 'Ja, want je weet dat ze zo weer weg zijn. En je merkt dus ook aan jezelf en aan je organisatie dat je dus constant, dat je alert moet blijven dat je zelf niet vast gaat zitten. Want, hé jij zelf komt ook geen meter verder.'

I. 'Nee!'

G. 'Alleen dat stukje wat je doet dat ben je wel constant aan het ontwikkelen dat het nog efficiënter kan. Nog sneller daar komen waar we willen zijn. Want je laat heel veel tijd verloren gaan in die eerste maanden.'

I. 'Hmhm.'

G. 'Dat zo'n jongeren, vooral bij die VSO leeftijd, niet mee willen werken, ik heb hier niet voor gekozen, ik wil hier niet zijn.'

I. 'Nee.'

G. 'Zijn jongeren die nog nooit ergens anders hebben geslapen, die zitten er ook regelmatig bij dus die heimwee hebben tot en met. Dus eer je die bereidwilligheid hebt, dat inzicht, die inkeer van ja ik wil, ik kies voor mezelf.'

I. 'Ja, ik kies voor mezelf.'

G. 'Nou ja, dan ben je gewoon maanden verder. En dan is het op een gewone VSO school zoals jij zegt daar heb je ze jaren dus dan kun je ook gaan bouwen.'

I. 'Ja, want gaat het eens een week, maand niet goed.'

G. 'Wij zetten ze weer neer, jij hebt uitstroomprofiel dat, jij hebt dat, dat en dat nodig, je krijgt een arbeidstest. Dat is een test van Sterk In Werk die wij doen. De sibetest. (moeilijk te verstaan)

I. 'Oké.'

G. 'Onderzoeken erbij, diagnose van het instituut en dat pakketje gaat weer terug naar de school van herkomst of .. ja. Daar zijn wij voor. Dus puur observatie.'

- I. 'Ja. Want hebben jullie dan, je vertelde een leerling heeft een portfolio is dat op papier of digitaal?'
- G. 'Nee, dat is op papier. Dat is van PrOmotie, die hebben we als uitgangspunt genomen. Ik heb ook het portfolio van KrachtAcht, vind ik ook ontzettend leuk.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Maar omdat je toch nog te weinig VSO klassen hebt, ga je dan in de ene klas KrachtAcht doen en in de andere niet. Dat is ook zo..'
- I. 'Ja.'
- G. 'Ik heb ook op scholen, geweest op MED laatst. En die hebben zo'n digitaal portfolio, ja en dan denk ik geweldig. Maar als wij dat hier, eer wij dat ingevuld hebben of eer dat het werkt, dan zijn ze weg.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'En je mag dan, ze nemen hun eigen dingen mee. Hun eigen account nemen ze mee, dus wij moeten constant nieuwe accounts aanvragen. Dus het is dan ook een financiële.'
- I. 'Ja, dat is ook niet te doen.'
- G. 'Nee, dat is ook niet te doen. Dus wij geven ze mappen mee, hun eigen portfolio staat hier ook op de gang. Ik heb daar zicht op. Daar komen bewijzen in, alle theorieën van de praktijkvakken zit daar in. En gelukkig, komt daar ook steeds vaker iets van de klas in te zitten.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Een PowerPoint presentatie, ja weet ik veel. Van alles, dat kan van alles zijn. Maar het is eigenlijk de bedoeling, dat er nog meer in komt. Want het is iets wat eigenlijk ook echt iets zegt over en van die jongere,'
- I. 'Ja, want dat vertelde Ellen, die zei ze hebben daar; wie ben ik?, wat kan ik?, hoe doe ik het? Of zo iets in die trant.'
- G. 'Ja, alle drie. Ik zal er eens één pakken.'
- I. 'Nou zei ze, dat ziet er zo geweldig uit. En ik dacht, dat is, om mee te starten. Dan heb je ook echt iets, dan wordt het ook zichtbaar voor leerlingen.'
- G. 'Ja, kijk wij geven ook aan. Eerst was het altijd een tekening van de leerlingen en dat hebben we nu veranderd. Je zit in een piramide en je gaat, die vakken inkleuren en je gaat groeien.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Dus hoe stageoriënterende praktijk vakken om beeld te vormen van de mogelijkheden. Praktijk en schoolse vakken en stage training gericht op leeftijd en mogelijkheden. Gericht op interesse en leeftijd. Stage ervaring opdoen, intern op het terrein naar aanleiding van arbeidsinteressesettest. Terug naar school of gaan werken.'

- I. 'Oké.'
- G. 'Nou, en dan heb je op een gegeven moment dus eeuuhm. Dit is dan portfolio VSO en dit is dan inderdaad van PrOmotie.'
- I. 'O ja.'
- G. 'En dan heb ik hier weer een stukje bijgedaan over die piramide. Dus dat je dan dus die groei kan zien. Nou dit meisje houdt het dus niet bij, want dat kun je zo dus ook even zien. Dit meisje is dus waar ik het net over had, zij loopt dus al extern stage bij Etos.'
- I. 'Ja.'
- G. 'En die is hier al even, maar het leeft niet bij de leerlingen. En dat is dus heel lastig, want we hebben ooit een periode daarvoor. Toen lagen de mappen dus gewoon in de klassen en beheerd werden, maar dan moesten ze, ze meenemen naar de praktijkvakken maar dan moest je er achter heen. Zo van ga je map eens halen? Nou, dat werkt dus ook niet.'
- I. 'Nee, dat geloof ik.'
- G. 'Dus, maar dit dus ook niet euh heilig makend, dat zie je wel. Geen foto, kopieën zijn het dus.'
- I. 'Ja, maar goed je hebt wel iets.'
- G. 'Wie ben ik? Hier vertel je wat je hobby's zijn, wat je belangrijk vind. Dit wil ik? Is wat je later wilt worden, wil je rijke man trouwen, wil je kinderen, wil je studeren nou dat staat er dan ook. En hier komen dan de theorie vakken in, van wat ze allemaal aan het doen zijn.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'De theorievakken, deze hoort hier dan eigenlijk niet achter. En hier komen dan de bewijzen, dit is een bewijs van de oefenstage, dat zij koffie en thee heeft gedaan. Dit is een bewijs van hout bewerking, dat ze haar naam heeft gemaakt.'
- I. 'O, wat gaaf!'
- G. 'En dit is een bewijs van repro, snack verkopen. Dit is koken, tegenwoordig hebben we foto's. Dit het verzorgingsbewijs, de wasmachine, dan komen stagetraining formulieren. Nou, dan nog de beoordeling. Dit komt ook terug in hun rapport.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'Dit is een klein stukje ervan (ze laat het even zien), eeuuhm die vakken die houden we hier voorin bij, want het zijn verschillende mensen die het geven.'
- I. 'Ja.'
- G. 'En dan maak ik het gedeelte van de rapporten en die stuur ik dan op naar de leerkracht.'
- I. 'Oké.'

- G. 'En dan voegen zij dit deel bij en aan het rapport.'
- I. 'En dit gebruiken jullie in elke VSO groep?'
- G. 'Ja.'
- I. 'Dus ook de ZML-ers die een lager niveau hebben. Die kunnen hier in mee? Want het ziet er wel heel overzichtelijk en duidelijk uit.'
- G. 'Ja, bij de ZML-ers doe je dan, die ga je geen Sibetest geven, die geef je geen moeilijke vakken met veel en moeilijke theorie. Maar daar blijf je vooral op koken, handvaardigheid, textiele werkvormen hé dus vrije tijdsbesteding. Gewoon die uitgangspunten die een VSO heeft, de zelfredzaamheid, vrije tijdsbesteding.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'Dat proberen we hier weer op te krikken, een band leren plakken, kunnen koken voor jezelf. Met geld om kunnen gaan.'
- I. 'Gaaf, zeg.'
- G. 'Ja, want soms dan komen ze hier en dan zeggen ze van VMBO 3, maar goed dan is het vaak dit jaar al niet meer gebeurd, die VMBO.'
- I. 'Ja.'
- G. 'O, maar dat kan ik allemaal al enne. Ja, en dan zakken ze, ze vallen zo door de mand. En hier hoeven ze even niks en dan merken ze dat wij gewoon eeuh niet zo van die hoge eisen stellen. En dan eeuh. Ja, je mag ook zeggen dat het moeilijk is, is niet erg. En dan gaan we kijken wat je wel kunt. En daarna gaan we het weer opbouwen, en nu zijn we dus zover dat we dit jaar als proef IVO examens Nederlands gaan doen.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Want ook daarin zie je dus, van het lijstje leerlingen, die in aanmerking komen hadden we er 29, er zijn er een paar weggegaan naar een andere school en er zijn er nu nog 25. En we zijn afhankelijk van ouders of voogd die betaald. En we hebben tot nu toe zo ongeveer iets van 15 reacties binnen.'
- I. 'Nou, dat is zeker redelijk.'
- G. 'Ja, want als zij niet betalen kunnen wij niet zeggen dat kun jij gaan doen.'
- I. 'Nee, inderdaad.'
- G. 'Dus eeuh, want nu doen we alleen nog maar Nederlands. Maar ja, volgend jaar gaan we ook het rekenen en wiskunde doen en misschien nog wel andere vakken. Dus, ja dan loopt het natuurlijk op, als je dan kunt zeggen uw zoon of dochter gaat voor drie vakken op.'
- I. 'Ja, het motiveert natuurlijk wel.'
- G. 'Ja, maar ook daarin is die beperking, ze zijn weg voordat je het weet.'
- I. 'Ja.'

- G. 'Ja, en dan merk je ook met het testen. We hebben twee toetsweken hier, dus ook in de hoop dat die leerlingen die er zijn ook getoetst worden, dat die ook de oefentoets hebben gedaan voor IVO. Waardoor je weet die doet wel mee en die doet niet mee. En nu de laatste weken, dat we dat dus aan het doen zijn, euuhm zijn er weer nieuwe bij gekomen. Die nu gauw toetsen want dan kunnen ze nog mee.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Ja.'
- I. Dan kun je ze er nog bij pakken.'
- G. 'Ja.'
- I. 'Ik zit even te denken; PrOmotie, kan ik dat ergens op internet vinden?'
- G. 'Ja, edu-actief. www.edUactief.nl.'
- I. 'Ik hoef het niet op te schrijven, ik heb die apparaat. Dat is ideaal.'
- G. 'En dan kun je gewoon naar PrOmotie en dan naar methodes. Ja, daar staat PrOmotie. Het is eigenlijk een praktijk.'
- I. 'Ja, want wij hebben hem nu ook, voor sommige vakken. Want er zijn zoveel verschillende boekjes van, en ik had het portfolio nog nooit gezien. Dit is ideaal.'
- G. 'Ja, ik kan je dadelijk wel wat laten zien. We hebben het origineel portfolio hier ook, dat is echt een insteekmap, met gekleurde vellen.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'Ja, dat ziet er gewoon geweldig uit. Ja, maar goed dat was 15 euro geloof ik. En als je ziet hoe snel hier leerlingen weggaan. Ja.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Je ziet het al, sommige zijn nog niet eens geheel ingevuld.'
- I. 'Nee, maar het ziet er natuurlijk al helemaal super uit als het in kleur en alles is. Dat motiveert natuurlijk ook, maar goed het is ook gewoon een geldkwestie waar je mee te maken hebt. En natuurlijk ook.'
- G. 'En de duur, dat leerlingen hier zijn.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'Maar dus, oefenstage, interne stage, stage op het terrein.'
- I. 'Ondanks dat ze er eigenlijk kort zijn, doen jullie eigenlijk heel veel.'
- G. 'Ja, we raken alles kortstondig aan, want het zijn zowel VSO leerlingen, als praktijkleerlingen, als dagbesteding jongeren die niet meer dan naar een arbeidsplaats of dagbesteding gaan.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'Jongeren met een dusdanig complex, dat er niet meer in zit dan hun beschermd wonen. Nou ja, daar zitten wij, dat is allemaal hier aanwezig.'

- I. 'Ja, want je hebt ook nog het grote stukje waar je de hele dag mee bezig bent, sociale vaardigheden.'
- G. 'Ja.'
- I. 'Zelfredzaamheid, zelfbeeld,
- G. 'Ja, dat heb je ook van PrOmotie, ik en de ander, sociaal-emotioneel.'
- I. 'Ik moet er echt eens verder in gaan duiken.'
- G. 'Kijk en dan voor de VSO leerlingen, daar zijn wij nu dan ook mee bezig. Om dat VMBO boek en materialen, gewoon de basisvorming. Want je kunt toch niet alles, in huis hebben.'
- I. 'Nee, dat is ook zo.'
- G. 'Want dat is het dus hé. Zolang jij maar basisvorming boek 1 en 2 hebt, dan kom je al een heel end.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Want juist die leerlingen die ook al bijna 18 zijn, die zijn zo gecrasht.
- I. 'Ja.'
- G. 'Laat ze het nog maar even, herhalen of euh. En als er dan echt een leerling is die, specifiek dingen nodig heeft, proberen we het ook daarvoor aan te schaffen. Zo hebben we nu een jongen die werkt. Theoretisch doet hij hier voor een trekkerrijbewijs.'
- I. 'Oké.'
- G. 'Ja, het is, dat zijn gewoon leuke dingen.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Maar het zijn dus wel de individuen. En die heb je er niet vaak, die dat kunnen.'
- I. 'Nee, wij hebben er toevallig nu ook één die dat kan gaan doen.'
- G. 'Ja, want zo heb je ook een jongen, die wil gaan lassen. En ja moet je dat laten doen? Wij kunnen hier geen laslokaal inrichten voor één leerling. Maar die jongere gaat dus nu wel naar Boxtel naar Sterk In Werk en gaat daar een cursus lassen volgen. Kijk, we kunnen het dus wel organiseren, maar ook dan weer binnen de mogelijkheden ook van die leerling. Want als het een jongere is, die niet gewoon naar buiten kan ja, die bijvoorbeeld in het zicht moet blijven.'
- I. 'Ja, dan houdt het ook op.'
- G. 'Dan houdt het gewoon op.'
- I. 'Maar je hebt hier, zoals jullie hebben hier wel super veel geluk dat je hier op zo'n terrein zit. Want je hebt daardoor zoveel meer mogelijkheden.'
- G. 'Ja, dat klopt. Ja, mogelijkheden hier op het terrein.'
- I. 'Wat betreft, interne stages.'
- G. 'Ja, maar dat is wel een proces, van jaren geweest om die medewerking te krijgen.'

- I. 'Ja, dat klopt.'
- G. 'En dan nog is het zeer beperkt. Neem de keuken, daar mocht nooit, iemand stage lopen, dat hebben we sinds dit jaar. De medewerker van Sterk In Werk heeft dat voor elkaar gekregen, maar er mag er nog maar eentje komen gewoon omdat ja dan kennen ze die en die mag dan wel twee keer komen. Maar niet elke dag een ander, want daar kunnen ze zelf niet mee overweg. Ook daar zitten mensen met een beperking, die zijn via de WSD hier terecht gekomen. Ik noem maar even iets. Ja, niet iedereen is vaardig.'
- I. 'Nee, dat is ook zo. En binnen de eigen school is ook wel prettig.'
- G. 'Ja, dat klopt. Maar we hebben ook binnen de stichting S. is er ook het samenwerkingsverband met Sterk In Werk. Want in de regio Tilburg heb je weer een andere stagebegeleiding dan dat wij hebben. Ja, en dat trekt ook heel erg, maar wij zijn verbonden aan Sterk In Werk. Dat is gewoon een afspraak onderling.'
- I. 'Ja.'
- G. 'En zij maken lijsten en verslagen, zij trainen een cliënt dus ja.'
- I. 'Hmhm.'
- G. 'En op dit moment zitten zij Brabant breed.'
- I. 'Ja, want ze zitten ook in de regio Eindhoven.'
- G. 'Dus als ze hier weg gaan en ze gaan naar Eindhoven, of dat meisje in Limburg.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Ja, dan wordt het daar opgepakt door een coach van dezelfde organisatie.'
- I. 'Dat is wel prettig.'
- G. 'Ja, dat is zeker prettig.'
- I. 'Zij zijn bekend met het type leerling en de leerling is bekend met de manier van werken vanuit Sterk In Werk.'
- G. 'Ja. En ook als die leerling eventueel naar Amsterdam gaat, dan weten die organisatie ook het beste wat voor re-integratiebureaus daar voor zijn en leggen dan de contacten en wordt de overdracht gedaan.'
- I. 'Ja, inderdaad, dat is wel prettig.'
- G. 'Ja, dat is heel fijn.'
- I. 'Maar ook daarin ben je weer afhankelijk van tijd, als het ineens is dan loop je allemaal achter de feite aan.'
- G. 'Ja, inderdaad, dan kun je niets.'
- I. 'En dat gebeurt hier nog al eens ineens. Dat de jongere niet meer mee wil werken, of wegloopt, dan is het einde behandeling.'
- G. 'Ja.'
- I. 'Hé, waar is die nu, ja dan is die er ineens niet meer.'

- G. 'Is ook een vak apart.'
- I. 'Ja, dat is een hele andere hoek, jaa. Ja, het blijft, ik vind het een uitdaging, want ik vind het leuk om steeds.'
- G. 'Ja, dat geloof ik, ik kan het me voorstellen.'
- I. 'Om toch voor elkaar te krijgen dat we het nog beter kunnen doen in zo'n korte tijd. Alleen je merkt wel, als je op andere scholen komt kijken, daar maak je het echt af! Daar maak je alles mee, en dat is het hier dus niet. Ja, en daar moet je tegen kunnen. Want dat kan niet iedereen, dan ben je echt een onderwijsfreak. Wil jij ook prestaties zien, als echte juf wil je toch resultaten.'
- G. 'Maar in zo'n korte periode, je ziet dan juist heel veel!'
- I. 'En toch zien wij ook resultaat.'
- G. 'Ja!'
- I. 'Want uiteindelijk als je hier weggaat, na anderhalf jaar, Als een leerling hier weggaat na een half jaar, dan denken wij dat is toch geweldig! Er komen hier jongens met een ontzettend overgewicht, dat je denkt dit is bijna levensbedreigend. En die gaan hier slank de deur uit.'
- G. 'En ook gedragsmatig?'
- I. 'Ja, ook gedragsmatig, wordt het ook allemaal beter. Daar draag je wel je steentje aan bij.'
- G. 'Wel heel erg apart. Leuk!'
- I. 'Ja.'
- G. 'Hebben jullie bepaalde leerlijnen, waar je dan aan werkt met doelen die in een plan komen?'
- I. 'Wij hebben het doelgroepen boek, dat hebben we geschreven. Het doelgroepenboek voor het VSO is dus echt, van elke groep waar ze dan en welke methode ze dan in die groep moeten gebruiken.'
- G. 'Ja.'
- I. 'Veel daarvan zijn dus SO-materialen, maar dat zijn we nu dus aan het herzien dat het steeds meer VSO wordt. Want er is dus PrOmotie, VMBO en wat bieden we dan aan, hoe bieden we dat dan aan en waarom bieden we dat dan aan. Wat ik net al zei, we blijven hangen in die basisvorming. Want daar kun je de leerlingen die toch een SO-niveau hebben mee opkrikken. En de leerlingen die toch wat hoger zijn gekomen, die toch gestrand zijn hier die kun je er toch weer wat mee voeden en weer mee verder krijgen.'
- G. 'Oké.'
- I. 'En het niveau is dan lager, dus dan is het ook niet erg om een stukje terug te pakken van het SO.'

- G. 'Nee, precies.'
- I. 'Het is toch nieuw, het is zoiezo een andere school, andere omgeving.'
- G. 'Ja, en hier is het niet gek om nog een keertje te rekenen of tafels te doen. Terwijl je eigenlijk daar mee op moet houden op een bepaalde leeftijd.'
- I. 'Ja, inderdaad.'
- G. 'Ja, hier vinden ze het toch wel prettig om nog eventjes, mag ik dat hier toch nog leren? Ja, tuurlijk.'
- I. 'Ja.'
- G. 'Hier wordt je niet uitgelachen, dat is hier heel normaal.'
- I. 'Ja, daarom. Het geeft ze ook een veilig gevoel.'
- G. 'Ja.'
- I. 'Denk ik, ik kan en mag hier mezelf zijn.'
- G. 'Ja, dat is wel ons streven, dat leerlingen dat ook zo voelen.'
- I. 'Ja, fijn.'
- G. 'Dus.'
- I. 'Ik ben helemaal blij, ik ga achter PrOmotie aan. Ik wil daar nog wel wat meer van weten.'
- G. 'Ja, ik kan het jou wel even laten zien.'
- I. 'Ja.'

Hierna lopen we het kamertje uit. Ik krijg materialen en praktijklokalen te zien. Het is te horen, maar niet voldoende om er alles van uit te werken. Wanneer we terug komen heb ik het interview al afgerond. Ik haar bedankt voor haar tijd en energie, maar vooral voor de gegevens die ze me heeft gegeven. De voicerecorder wordt uitgezet.

Arbeidstoeleidingstraject VMBO-B/AKA

De leerweg VMBO-B is een vijfjarig traject. Sommige leerlingen komen vanuit de S.O. afdeling in deze leerweg, anderen vanuit het V.O. of vanuit het SBO of VSO. Het is mogelijk dat afhankelijk van leeftijd en/of reeds eerdere gevolgd onderwijs leerlingen instromen in een bepaald leerjaar. De jongeren in deze leerweg krijgen aangepaste leerstof, meer praktijkvakken en ook stages om zich voor te bereiden op werk of werk gecombineerd met leren.

Het arbeidstoeleidingstraject start in het derde leerjaar. Voorbereiding hierop heeft al plaatsgevonden in de praktijklessen van de eerdere leerjaren. Daar heeft de leerling reeds praktische vaardigheden opgedaan.

Eerste leerjaar en tweede leerjaar

De leerlingen in het VMBO-B richten zich op de leervakken Nederlands, Wiskunde, Biologie, Aardrijkskunde, Engels, Geschiedenis, Economie (2de leerjaar), Leestraining. Daarnaast krijgen zij SOVA, Techniek, Handvaardigheid, Gymnastiek, Teken en, ICT-basis, AT Carrousel en diverse projecten. Binnen deze leerweg zijn ook leerlingen, die nog extra praktijkvakken, begeleiding of aangepaste programma's krijgen. Dan wordt aardrijkskunde en geschiedenis vervangen door de Promotie methode Cultuur en Maatschappij. Daarnaast is de druk om het boek uit te moeten hebben aan het einde van het schooljaar wat minder. Deze aanpassingen worden met de ouders besproken.

Derde leerjaar

In het derde leerjaar behoort ook economie tot de lesvakken. Koken en Keuken en Rots en water staan nu ook op het rooster. Vanaf schooljaar 2009-2010 bestaat vanaf het derde leerjaar de mogelijkheid om bepaalde vakken op drie verschillende niveaus af te sluiten met een IVIO examen. Deze examens worden erkend door het ROC en kunnen de overstap naar een ROC opleiding vergemakkelijken.

Aan het begin van het derde leerjaar start de leerling met de Begeleide Interne Stage (BIS) en/of Begeleide Externe Stage. Dit doet hij/zij het gehele schooljaar. Dat betekent dat de leerling onder begeleiding bepaalde taken vervult. In de loop van het jaar wordt de begeleiding of afstand uitgevoerd en op het laatst vindt er alleen een controle van de uitgevoerde werkzaamheden plaats en moet de leerling dus geheel zelfstandig werken.

BIS kan zijn:

- Kaarsenmakerij (vanwege uitbreiding tijdelijk gesloten)
- Houtafdeling
- Metaalafdeling

Hier worden algemene werknemersvaardigheden 'getraind', die nodig zijn voor toekomstige werksituaties. Er wordt ook gekeken naar de mogelijkheden van de leerling om een juiste keuze te kunnen maken voor de externe stage.

Daarnaast bestaat de Begeleide Externe Stage (BES).

Doelstelling BES:

De Hilt Arbeidstoeleiding

Dit project is mede mogelijk gemaakt met middelen van het Europese Sociaal Fonds

1

Middels arbeidstraining de leerlingen werkervaring op laten doen op een leerwerkplaats buiten de school (Zebra). Door deze vorm van stage kan de leerling een goede werkhouding ontwikkelen in een veilige omgeving. Zebra biedt:

- Werk in een prettige sfeer.
- Simpele gestructureerde werkzaamheden, waarbij uitgegaan wordt van de mogelijkheden van de leerling.
- Werkomgeving met duidelijke regels.
- Begeleiding door vertrouwde mensen.
- Werktijden die aangepast zijn aan de spanningsboog van de leerling (een morgen).

Leerpunten:

Goed luisteren naar de opdracht, doorzetten, werktempo, samenwerken, gereedschapsgebruik, omgaan met de werkplek, accepteren dat er ook werk is wat minder leuk is of minder inspireert. Maar ook leren omgaan met andere mensen, ook als ze niet zoveel kunnen of vreemd doen. Drie maal per jaar wordt een competentielijst ingevuld op een vijf punts schaal, zodat de leerling groei kan zien.

Drie maal per jaar wordt tijdens de BIS en BES een competentielijst ingevuld op een vijf punts schaal, zodat de leerling groei kan zien..

Vanaf de herfstvakantie kan het zijn dat de leerling 1 dag in de week stage loopt buiten school. Hierbij wordt hij begeleid door de stagedocent. Voor de herfstvakantie heeft de leerling elke week een gesprek met de stagedocent om de stage goed voor te bereiden en om samen een stageplek uit te zoeken. Er wordt getracht een veilige plek te vinden, die dicht bij de interesse van de leerling ligt en waarbij er sprake is van eenvoudige werkzaamheden. Getracht wordt om in de loop van het jaar nog enkele andere stages te doen, liefst verdeeld over verschillende sectoren (snuffelen). Van elke stage wordt een beoordeling gemaakt en er wordt een competentie lijst (5 punts schaal) ingevuld. Van dit totaal maakt de stagedocent een verslag en vervolgens worden er nieuwe leerdoelen voor de volgende stage vastgesteld.

Vierde leerjaar

In het vierde leerjaar bestaat wederom de mogelijkheid om bepaalde vakken op drie verschillende niveaus af te sluiten met een IVIO examen.

Er is de mogelijkheid voor 1 dag BES en/of stage. De stages betreffen oriënterende stages, verspreid over meerdere beroepensectoren. Doel hiervan is om de leerlingen een breed beeld te geven van mogelijkheden en om ervaringen op te laten doen met verschillende beroepengroepen.

De leerling die zelfstandig stage kan lopen krijgt zowel in het vierde als in het vijfde leerjaar een uur arbeidstoeleiding per week. De stagedocent verzorgt dit.

De lessen arbeidstoeleiding bestaan uit de volgende onderdelen:

- Beroep oriëntatie
- Oriëntatie naar mogelijke opleidingen
- Sollicitatietraining
- Inzicht in eigen vaardigheden
- Gezamenlijk opstellen en aanpassen van een trajectplan
- Bespreken van de stageverslagen en de nieuwe geformuleerde doel / werkafspraken

De internetapplicatie: Heft in eigen handen komt eveneens in deze lessen aan bod.

Deze internetapplicatie is een coachings- en portfolio-instrument waarin de leerling samen met de coach zijn uitstroom mogelijkheden in beeld krijgt.

De Hilt Arbeidstoeleiding

Dit project is mede mogelijk gemaakt met middelen van het Europese Sociaal Fonds

2

In de stage zal uitgezocht moeten worden welke beroepensector het beste bij de leerling past. De stagedocent zoekt samen met de leerling (of soms voor de leerling) geschikte stages. Als er een stageplaats gevonden is gaat de stagedocent samen met de leerling er naar toe om afspraken te maken en het stagecontract te laten tekenen. De stagiaire neemt wekelijks zijn stagelogboek mee, laat de dagstaat door het bedrijf invullen. Na afloop van de stage wordt er een competentielijst ingevuld op een vijf punts schaal, zodat de leerling groei kan zien. Van dit totaal maakt de stagedocent een verslag en vervolgens worden er nieuwe leerdoelen voor de volgende stage vastgesteld. Indien de stage goed is verlopen maakt de stagedocent een certificaat. Een kopie is in het stagelogboek van de leerling. Het origineel wordt uitgereikt bij het schoolverlaten.

Vijfde leerjaar

De VMBO-B leerweg wordt afgesloten met een AKA diploma. AKA staat voor Arbeidsmarkt geKwalificeerd Assistent. Dit vindt plaats in samenwerking met het ROC ter AA in het project Rotonde. Voor dit diploma wordt de theorie op school gegeven, praktijkervaring wordt opgedaan bij BPV (Beroeps Praktijk Vorming) plaatsen. Het examen wordt afgenomen door het ROC ter AA.

In het vijfde leerjaar wordt er 2 tot 3 dagen per week stage gelopen. De dagstaat is vervangen door een weekstaat en de stage is nu sector- of beroepsgericht. De stagebegeleiding blijft op dezelfde wijze gecontinueerd. Sinds schooljaar 2009/2010 wordt voor sommige leerlingen een stagejobcoach aangevraagd. Een stagejobcoach vanuit een re-integratiebedrijf werkt daadwerkelijk met de leerling mee op de werkvloer om de kansen van de leerling te vergroten.

Bij voorkeur is er vanaf maart van dat schooljaar sprake van een plaatsingsstage. De competentielijsten worden gebruikt om het juiste uitstroomperspectief te kunnen bevestigen en de laatste werkdoelen vast te stellen.

Het vijfde leerjaar wordt expliciet gebruikt om de juiste wijze van uitstroom te regelen in samenwerking met leerling, ouders, UWV, MEE, re-integratiebedrijven en/of SW. Rond Kerst zal er een conclusie getrokken moeten gaan worden over de te verwachte wijze van uitstroom: dagbesteding, SW, regulier bedrijf met ondersteuning of regulier bedrijf zonder ondersteuning, verdere opleidingsmogelijkheden etc.

De ouders worden hierbij betrokken.

Deze gesprekken met het netwerk Arbeidsintegratie regio Helmond vormen een onderdeel van de samenwerkingsstructuur, dat vastgelegd is in een convenant.

Bij de uitstroom wordt samen met UWV en MEE bekeken of er verdere maatregelen moeten worden genomen. Het kan zijn dat de leerling, die al een baan in het vooruitzicht heeft, bij zijn werken begeleid gaat worden door een jobcoach of dat een jobcoach samen met hem/haar een baan gaat zoeken.

De leerling met AKA diploma kan uitstromen naar het MBO – BOL of BBL niveau 2.

Het kan ook zijn dat de leerling uitstroomt naar reguliere arbeid (met begeleiding) zonder een verdere opleiding, de SW of dagbesteding.

Algemene begeleiding vanuit de Hilt.

De stagedocent bespreekt regelmatig de resultaten en bijzonderheden van de stages en lessen arbeidstoeleiding met de groepsdocent. Daarnaast vindt verslaglegging plaats in het stagelogboek van de stagedocent en in het kinderstafrapport van de leerling en is de stagedocent aanwezig bij de kinderstaffbesprekingen.

Eenmaal per 2 maanden worden de vorderingen en het vastgestelde traject besproken met UWV en MEE (binnen het Netwerk AI). Nadat de leerling de school verlaat vindt er gedurende 1,5 jaar nazorg plaats.

De Hilt Arbeidstoeleiding

Dit project is mede mogelijk gemaakt met middelen van het Europese Sociaal Fonds

3

Op het moment dat de leerling de school verlaat is hij in het bezit van een map met behaalde diploma's, certificaten (stages/AT lessen/overige behaalde resultaten en een CV). Daarnaast kan de leerling nog een jaar lang inzage hebben in Heft, waarin o.a. zijn POP (Persoonlijk Ontwikkeling Plan) en een CV is opgenomen.
Vanaf schooljaar 2008-2009 volgen alle schoolverlaters een VCA cursus met diplomering.

Arbeidstoeleidingstraject VMBO-T

De leerweg VMBO-T is een vijfjarig traject. Sommige leerlingen komen vanuit de S.O. afdeling in deze leerweg, anderen vanuit het V.O. of vanuit het SBO of VSO. Het is mogelijk dat afhankelijk van leeftijd en/of reeds eerdere gevolgd onderwijs leerlingen instromen in een bepaald leerjaar. Het arbeidstoeleidingstraject start halverwege het derde leerjaar. De leerling krijgt vanaf dat moment een uur arbeidstoeleiding per week. De stagedocent verzorgt dit.

Eerste leerjaar, tweede leerjaar en derde leerjaar

De leerlingen in het VMBO-T richten zich op de leervakken Nederlands, Wiskunde, Biologie, aardrijkskunde, Engels, Geschiedenis, Leestraining, Studietraining. Daarnaast krijgen zij SOVA, Techniek, Handvaardigheid, Gymnastiek, Teken en, ICT-basis, AT Carrousel en diverse projecten. Binnen deze leerweg ligt echter de nadruk op de theorie. De leerling wordt geconfronteerd met huiswerk en zelfstandig leren plannen.

Vorbereiding op de start van de stage begint al in leerjaar 3 aan de hand van de methode: Op weg naar Stage en Werk (Sociale en Communicatieve vaardigheden op de werkvloer) en het tonen van beroepenfilms. Daarnaast zijn er een aantal gesprekken met de stagedocent , vervolgens worden er mogelijkheden aangegeven. De leerling gaat daarna zelf in zijn eigen omgeving of de omgeving van de school zoeken naar geschikte stageplekken. In principe doet hij of zij dit zelfstandig. Als de stagedocent inschat of merkt dat dit een probleem is, krijgt de leerling extra hulp.

Als er een stageplaats gevonden is gaat de stagedocent samen met de leerling er naar toe om afspraken te maken en het stagecontract te laten tekenen voor het vierde leerjaar.

Vierde leerjaar

In het vierde leerjaar wordt er in enkele vakken al examen gedaan. Rots en water staat nu ook op het rooster.

Stage omvat in het vierde jaar: 1 dag in de week en het zijn allemaal oriënterende stages, verspreid over meerdere beroepensectoren. Doel hiervan is om de leerlingen een breed beeld te geven van mogelijkheden en om ervaringen op te laten doen met verschillende beroepengroepen.

De stagebegeleiding op school bestaat uit de volgende onderdelen:

- Beroepenoriëntatie
- Oriëntatie naar mogelijke opleidingen
- Sollicitatietraining
- Inzicht in eigen vaardigheden
- Gezamenlijk opstellen en aanpassen van een trajectplan
- Bespreken van de stageverslagen en de nieuwe geformuleerde doel /werkafspraken

De internetapplicatie: Heft in eigen handen komt eveneens in deze begeleiding aan bod.

Deze internetapplicatie is een coachings- en portfolio-instrument waarin de leerling samen met de coach zijn uitstroom mogelijkheden in beeld krijgt.

De stagiaire neemt wekelijks zijn stagelogboek mee, laat de dagstaat door het bedrijf invullen en maakt na elke stagedag een verslag. Na afloop van de stage wordt er een competentielijst ingevuld op een vijf punts schaal, zodat de leerling groei kan zien. Van dit totaal maakt de stagedocent een verslag en vervolgens worden er nieuwe leerdoelen voor de volgende stage vastgesteld. Indien de

stage goed is verlopen maakt de stagedocent een certificaat. Een kopie is in het stagelogboek van de leerling. Het origineel wordt uitgereikt bij het schoolverlaten.

Vijfde leerjaar

In het vijfde leerjaar worden de overige vakken geëxamineerd en gaan de leerlingen 2 dagen in de week stage lopen. Zeven behaalde deelcertificaten leiden automatisch tot het behalen van het vmbo-T diploma.

Er wordt 2 dagen per week stage gelopen plus twee volle weken voor een vakantie. De dagstaat is vervangen door een weekstaat en de stage is nu sector- of beroepsgericht. De stagebegeleiding blijft op dezelfde wijze gecontinueerd. Sinds schooljaar 2009/2010 wordt voor een enkeling een stagejobcoach aangevraagd. Een stagejobcoach vanuit een re-integratiebedrijf werkt daadwerkelijk met de leerling mee op de werkvloer om de kansen van de leerling te vergroten.

Bij voorkeur is er vanaf maart van dat schooljaar sprake van een plaatsingsstage.

Het vijfde leerjaar wordt expliciet gebruikt om de juiste wijze van uitstroom te regelen in

samenwerking met leerling, ouders, UWV, MEE, re-integratiebedrijven en/of SW

Rond Kerst zal er een conclusie getrokken moeten gaan worden over de te verwachte wijze van uitstroom: dagbesteding, SW, regulier bedrijf met ondersteuning of regulier bedrijf zonder ondersteuning, verdere opleidingsmogelijkheden etc

De ouders worden hierbij betrokken.

Deze gesprekken met het netwerk Arbeidsintegratie regio Helmond vormen een onderdeel van de samenwerkingsstructuur, dat vastgelegd is in een convenant.

Bij de uitstroom wordt samen met UWV en MEE bekeken of er verdere maatregelen moeten worden genomen. Het kan zijn dat de leerling, die al een baan in het vooruitzicht heeft, bij zijn werken begeleid gaat worden door een jobcoach of dat een jobcoach samen met hem/haar een baan gaat zoeken.

De leerling met VMBO-T diploma kan uitstromen naar het MBO-BOL of BBL niveau 3. Voor een enkele leerling kan toch afgesproken worden om toch te starten op niveau 2.

Zijn er wel certificaten behaald, maar geen geheel diploma dan kan de leerling uitstromen naar het MBO niveau 1 of 2. Het komt zelden voor dat een leerling alleen uitstroomt richting arbeid zonder een aanvullende opleiding.

Algemene begeleiding vanuit de Hilt.

De stagedocent bespreekt regelmatig de resultaten en bijzonderheden van de stages en lessen arbeidstoeleiding met de groepsdocent. Daarnaast vindt verslaglegging plaats in het stagelogboek van de stagedocent en in het kinderstafrapport van de leerling en is de stagedocent aanwezig bij de kinderstaftbesprekingen.

Eenmaal per 2 maanden worden de vorderingen en het vastgestelde traject besproken met UWV en MEE (binnen het Netwerk AI). Nadat de leerling de school verlaat vindt er gedurende 1,5 jaar nazorg plaats.

Op het moment dat de leerling de school verlaat is hij in het bezit van een map met behaalde diploma's, certificaten (stages overige behaalde resultaten en een CV). Daarnaast kan de leerling nog een jaar lang inzage hebben in Heft, waarin o.a. zijn POP (Persoonlijk Ontwikkeling Plan) en een CV is opgenomen.

Vanaf schooljaar 2008-2009 volgen alle schoolverlaters een VCA cursus met diplomering.

Het kan ook zijn, dat de leerling al na het vierde leerjaar de school met behaalde VMBO – T vakken (certificaten) verlaat.

De Hilt Arbeidstoeleiding

Dit project is mede mogelijk gemaakt met middelen van het Europese Sociaal Fonds

2